

ALLA SKA FÅ PLATS, ALLA SKA VARA MED

En studie om folkbibliotekariers erfarenhet av arbetet med en HBTQI-utbildning i Skåne

Florencia Larrosa

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Sara Mörtzell

År: 2026

Title

“Everyone must have space, everyone must be included- a study of public librarian’s experience of the work with a LGBTQ training in Scania”

Abstract

Over the past few years the rights of LGBTQI-people have been globally at risk because of a phenomenon called the “anti-gender campaign”. This campaign can even be traced back to Sweden and to libraries with the debate regarding Drag Story Hour back in 2022, that led to a national debate about the role of public libraries.

This thesis aims to bring knowledge about the influence that different LGBTQ-trainings have both for the librarian and the library’s work. The research material was gathered in 10 semi-structured interviews with 10 public library librarians from the region of Scania in Sweden. The material was then thematically analyzed with queer theory and radical democracy theory.

The study shows that librarians have a positive experience of LGBTQ-trainings and find these trainings helpful to actively question norms that can be present in the library’s daily work, such as the language that the librarian uses when they encounter a new user or the symbols that are shown in the library. Nowadays there are free LGBTQ-trainings that allow smaller libraries to access this type of educational norm critical content. Despite this the study shows that regardless of the librarian’s positive experience there’s still room left for improvement when it comes to these types of trainings.

Keywords

Library, Information, LGBTQI, LGBTQI+, Queer Theory, Radical Democracy Theory, Public Library

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tack	1
1. Inledning	1
1.1. HBTQI-rättigheter under hot: ett internationellt och lokalt fenomen som påverkar folkbibliotekets arbete	1
1.2. Om bibliotekets inkluderingsarbete och HBTQI-utbildningar	5
1.3. Syfte och frågeställningar	8
1.4. Användning av begrepp	8
1.5. Avgränsningar	9
2. Tidigare forskning.....	10
2.1. Bibliotek och demokrati i en växande antigenuspolitik.....	10
2.2. Bibliotek och demokrati i kulturpolitisk debatt	13
2.3. Bibliotekariers demokratiska roll under hot.....	14
2.4. Normkritisk pedagogik: om HBTQI-utbildningar	17
2.5. Critical Librarianship	19
3. Teori.....	21
3.1. Queerteori.....	21
3.2. Radikal demokrati	23
4. Metod.....	26
4.1. Kvalitativa intervjuer	26
4.1.1. Intervjuguide	26
4.1.2. Rekryteringsprocess.....	27
4.1.3. Informanter	28
4.1.4. Genomförande av intervjuerna	30
4.2. Transkribering och analysmetod.....	31
4.3. Etiska aspekter	32
4.4. Studiens avgränsningar: dokumentstudie	33
5. Resultat och analys.....	35
5.1. Språkliga normer.....	35
5.1.1. Att lära sig använda ett språk som inkluderar.....	35
5.1.2. Språk som ger trygghet.....	46
5.2. Symbolens betydelse.....	53
5.2.1. Markering i rummet.....	53
5.2.2. Aktiviteter och program.....	59
6. Diskussion	65
6.1. HBTQI-utbildningar.....	65
6.2. Metoddiskussion	69
6.3. Studiens begränsningar och framtida forskning.....	69
6.4. Slutsats	70
7. Litteratur- och källförteckning.....	71
8. Bilagor	76
Bilaga 1: Informationsbrev	76
Bilaga 2: Intervjuguide verksamheter med en HBTQI-certifiering.....	79
Bilaga 3: Intervjuguide verksamheter med övriga HBTQI-utbildningar.....	82

Bilaga 4: Intervjuguide verksamhet som skapat en HBTQI-utbildning (anonymiserad).....	85
--	----

Tack

Tack till min handledare Sara för all hjälp och stöd under arbetet. Den här uppsatsen hade inte varit möjlig utan all din hjälp, och den hade särskilt inte varit lika bra utan din input.

Tack till mina informanter för att ha tagit tiden för att vara med och på detta sätt möjliggöra studien. Det har varit otroligt givande att få ta del av era reflektioner och erfarenheter.

Tack till min familj och vänner för alla snälla ord och peppande kommentarer när jag behövde det som mest, samt allt häng för att göra skrivandet mindre ensamt – eller allt häng för att komma i väg från skrivandet. Jag älskar er och uppskattar er så otroligt mycket.

Tack till mina kursare och lärare för alla diskussioner, kommentarer och råd kring uppsatsarbete, utbildning och arbetslivet i stort. Den här resa har känts mindre ensam med er.

Och till sist tack till min partner Nadja, som har stått ut med mig under hela utbildningen och varit korrekturläsare till denna och andra tidigare uppsatser. Jag älskar dig oändligt mycket.

1. Inledning

I det här inledande avsnittet kommer jag att presentera uppsatsens ämne, som är HBTQI-utbildningar i folkbibliotek, samt uppsatsen syfte och frågeställningar. Jag kommer först att placera HBTQI-utbildningar och folkbibliotekets arbete med HBTQI-frågor i en internationell och lokal kontext. Därefter ges en bakgrund till de utbildningar och begrepp som behandlas i uppsatsen. Avslutningsvis presenteras avgränsningarna som har gjorts i studien.

1.1. HBTQI-rättigheter under hot: ett internationellt och lokalt fenomen som påverkar folkbibliotekets arbete

Under de senaste åren har HBTQI-rättigheter globalt varit under hot på grund av en ”antigenuskampanj” som sprider sig över hela världen och som karakteriseras av en diskurs som varnar om den påverkan som idéer från feministiska och HBTQI-rörelser kan ha på barn (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:141). Denna diskurs har haft strömningar i samhällets attityder gentemot dessa frågor, och har lett till lagändringar som skadar HBTQI-personers rättigheter internationellt och nationellt. Internationellt finns det flera exempel som har fått stor uppmärksamhet i media. Ett av dessa är när delstaten Florida i USA år 2022 införde en lag, ”Parental Rights in Education Bill”, som förbjuder att diskutera med och utbilda barn om sexuell läggning och könsidentitet upp till tredje klass. Lagen utökades i april 2023 till att gälla för alla skolans årskurser (Edenborg & Gunnarsson 2025:145). Under samma år togs samkönade föräldrar bort från födelsecertifikat i Italien, vilket ledde till att 33 icke-biologiska föräldrar förlorade sin roll som vårdnadshavare (Johansson 2023). I Ungern infördes en lag år 2025 som förbjuder Pride-paraden och andra HBTQI-manifestationer (Widebäck 2025). Samtidigt så har antigenuskampanjen fortsatt i USA, till punkten av att under Donald Trumps andra mandatperiod har det inom det amerikanska försvarets skolor genomförts ett bokförbud av böcker som anses ”anti-amerikanska” och ”olämpliga”, varav böcker om HBTQI är med på listan (Tolin 2025).

Sverige är inget undantag när det gäller fenomenet antigenuskampanj. År 2022 fick biblioteket i Olofström ställa in evenemanget Drag Story Hour (DSH) efter att både verksamheten och bibliotekarier möttes av hot och hat från övriga användare (Rådegård 2023). Händelsen ledde till en stark debatt i det svenska samhället. Å ena sidan fanns det politiker från högerkonservativa sektorer runt om i landet som påstod att DSH var skadligt för barn och att bibliotek därmed inte borde erbjuda den typen av evenemang. Å andra sidan fanns det inom kultursektorn en stor oro för att principen om armlängds avstånd ifrågasätts.

Principen om armlängds avstånd innebär att kulturinstitutionerna själva får bestämma och styra över sina verksamheter, oberoende av den regering som styr landet. Den utgår alltså från att kulturen ska vara fri från politisk påverkan, och för biblioteket betyder det att personalen fritt kan välja det som visas och erbjuds i biblioteksrummet, samt i viss mån hur bibliotekets budget används. Det betyder till exempel att verksamheten får besluta att de vill lägga en budget för att ha en HTBQI-certifiering eller HBTQI-utbildning.

Tre år har gått sedan debatten om DSH initierades och strömningar från högerextremistiska diskurser som hotar HBTQI-rättigheter kvarstår i samhället i stort, vilket påverkar arbetet inne i biblioteket. Under de senaste tre åren har bibliotekarier inom folkbibliotek vittnat om incidenter gällande HBTQI-innehåll på biblioteket. Magasin K har rapporterat om att personal på Bagarmossens bibliotek i Stockholm har smygfilmats och konfronterats om HBTQI-innehåll i barnböcker (Stigfur 2025). Debatten om DSH och dess politiska påverkan på folkbiblioteksverksamhet har tidigare studerats av Hanna Carlsson, Lisa Engström och Fredrik Hannell i forskningsprojektet *Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap- ett demokratiuppdrag för en ny tid?* som leddes under perioden 2021–2023. Under en intervju med lärplattformen Digiteket berättade forskarna att deltagarna i studien rapporterade om att de hade mött rasistiska, främlingsfientliga och homofobiska kommentarer i biblioteksrum (Jönsson & Larsson 2024).

Även samhällsundersökningar vittnar för en ökning av hot mot HBTQI-personer. Till exempel har Forum för levande historier senaste rapport *Unga tycker om andra- En studie av skolelevers attityder, tillit och utsatthet* (2026) visat att det har funnits en ökad intolerans mot HTQI-personer bland gymnasieelever och ungdomar, där 14 procent av eleverna som deltog i undersökningen gav uttryck av negativa attityder mot HBTQI-personer på minst två av fyra påståenden jämfört med samma undersökning från 2013 där enbart 3 procent av deltagarna var negativt

inställda till gruppen (Österberg 2026:98). Även mobbning, hot och våld har ökat bland eleverna som identifierade sig som homo- eller bisexuella (Österberg 2026:88).

Biblioteket har länge varit en mötesplats som arbetar med HBTQI-frågor. Detta engagemang med HBTQI-frågor utgår från ett lagstiftat demokratiskt ansvar som biblioteket har. Bibliotekslagen (SFS 2013:801) fastställer i bibliotekets demokratiska uppdrag att ”biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla” (SFS 2013:801, 2§). Även om HBTQI-personer inte nämns uttryckligen i lagen så inkluderas HBTQI-personer i ”alla människor”. Dessutom måste folkbibliotek förhålla sig till Diskrimineringslagen (SFS 2008:567), som förbjuder anställda inom offentlig sektor att diskriminera andra personer i deras roll (2 kap 17 §; kap 1). Därmed måste folkbiblioteket ta åtgärder för att minska diskriminering mot HBTQI-personer.

I strävan efter att minska diskriminering har utbildning för personalen inom biblioteksverksamhet om HBTQI-ämnet blivit ett allt mer förekommande fenomen. Svensk biblioteksförening har till exempel skapat ett HBTQI-expertnätverk för medlemmar eller anställda inom verksamheter som är medlemmar i Svensk biblioteksförening. Nätverket arbetar för att höja biblioteks kompetens inom HBTQI-frågor och diskuterar inkluderande arbetsmetoder och normkritiska perspektiv. Nätverket gör även internationella samarbeten (Svensk biblioteksförening u.å.). Förutom den typen av samarbete i biblioteksvärlden finns det en mängd utbildningar för att hjälpa personalen inom bibliotek att inkludera HBTQI i deras arbete. År 2008 började RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter) erbjuda genom deras verksamhet RFSL Utbildning HBTQI-certifieringar för att kunna hjälpa olika verksamheter att kunna arbeta med inkluderingen av HBTQI-personer samt öka personalens kunskap om HBTQI-frågor (RFSL Utbildning u.å.). Sedan dess har utbildningslandskapet för HBTQI-utbildningar vuxit, och nu är det alltså inte alla bibliotek som väljer en HBTQI-certifiering inom RFSL.

Det finns tidigare masteruppsatser som har utforskat HBTQI-certifieringars roll för bibliotek samt förutsättningarna för HBTQI-inkluderande arbete på folkbibliotek, som till exempel Johanna Tallers uppsats *Ingen ska ha en regnbågshatt- Om bibliotekets arbete med HBTQI-inkludering efter en HBTQI-certifiering* (2019) och Amanda Ahlerups *”Samtidens tillfälliga nyckel?”- En studie om förutsättningar för hbtqi+-inkluderande arbete på bibliotek* (2023). Däremot har dessa uppsatser

främst fokuset på HBTQI-certifieringar eftersom det var den vanligaste utbildningen bland bibliotek då.

Mycket har hänt både vad gäller utbildnings- och folkbibliotekets förutsättningar sedan debatten om DSH, och mycket finns därför att fortsätta forska kring. Exempelvis har rapporten *Vid vägs ände* (2025), visat att det har under de senaste åren funnits allt fler nerskärningar inom såväl folkbibliotek som studieförbund, vilket skadar institutionernas struktur (Arriaza Hult; Berglund & Gemmel 2025). I rapporten diskuteras hur deras utbud påverkas eftersom det finns vissa kulturella evenemang som prioriteras bort inom folkbibliotek då andra viktiga samhällsuppdrag, som krisinformation, måste komma först och resurserna inte räcker till allt (Arriaza Hult; Berglund & Gemmel 2025: 14–15). Vad händer då med HBTQI-insatser på bibliotek när budgeten sänks? På vilket sätt påverkar det möjligheten för bibliotek att ha en HBTQI-utbildning?

Nyligen var jag på praktik hos ett HBTQI-certifierat bibliotek i Skåne. Jag fick under praktikperioden höra historier om att det har funnits en del hot eller ifrågasättande om bibliotekets engagemang med HBTQI. Jag fick höra att det fanns unga användare som hade gått fram till informationsdisken och frågat bibliotekarien varför det fanns en regnbågsflagga, eller varför biblioteket arrangerade ett visst evenemang som handlade om HBTQI. Den negativa attityden mot HBTQI-personer är något som speglas även hos vuxna. Under min praktik fick jag möjlighet att välja böcker till en lättläst bokcirkel, och jag valde bland annat en bok av Mian Lodalen. Mian Lodalen är en svensk författare, journalist och krönikör vars verk tar upp frågor som feminism, HBTQI, och djurrätt (Mian Lodalen u.å.). När jag visade de utvalda böckerna till den ansvariga bibliotekarien berättade hon att hon hade försökt lyfta upp HBTQI ämnet i bokcirkeln men att deltagarna inte var mottagliga. Bokcirkelns deltagare kommer från kulturer som kan ha en något konservativ syn på HBTQI-personer, men för mig öppnade exemplet frågan om hur mycket ett HBTQI-certifierat bibliotek kan göra när omvärlden inte är mottaglig. Att ha en HBTQI-certifiering eller gå en HBTQI-utbildning betyder att biblioteket engagerar sig i arbetet att skapa ett biblioteksrum som är till för alla människor, oavsett vad deras sexuella läggning eller könsidentitet är. Men om samhällsklimatet blir alltmer polariserat och politiker som sitter i regeringen ifrågasätter kulturinstitutionernas arbete med mångfald och inkludering, vad kan det ha för konsekvenser i arbetet med en HBTQI-utbildning eller HBTQI-certifiering?

1.2. Om bibliotekets inkluderingsarbete och HBTQI-utbildningar

Det finns olika utbildningar eller certifieringar som lär personalen inom olika verksamheter att arbeta inkluderande och utanför normer. Det finns en mängd aktörer som erbjuder en rad olika utbildningar, vars längd och kostnad varierar. I den här uppsatsen uppmärksammas aktörer som RFSL, Digiteket och Samkrafter.

RFSL är en ideell organisation som grundades 1950 och som arbetar aktivt för en jämlik värld där HBTQI-personers mänskliga rättigheter respekteras och inkluderas. RFSL leder ett nationellt och internationellt arbete, består av cirka 7000 medlemmar och har 34 avdelningar spridda över Sverige. Dessutom driver organisationen flera verksamheter och projekt, som till exempel en stödmottagning, en utbildnings- och certifieringsverksamhet, en stödgrupp för nyanlända i Sverige och en enhet som främst arbetar med hiv och hälsa (RFSL 2023).

Sedan 2008 har RFSL Utbildning erbjudit olika HBTQI-certifieringar för att hjälpa företag, myndigheter och organisationer att skapa inkluderande miljöer både inom arbetsplatsen och för allmänheten (RFSL Utbildning 3 u.å.). En HBTQI-certifiering formaliserar arbetet med HBTQI-frågor genom att bidra med verktyg för att personalen inom olika verksamheter ska kunna bemöta HBTQI-användarna på ett adekvat sätt och inkludera dem i deras rutiner långsiktigt genom en handlingsplan (RFSL Utbildning u.å.). Certifieringen är anpassad efter verksamhetens behov och förutsättningar, och kombinerar utbildning med förändringsarbete under 2 till 12 månader (RFSL Utbildning u.å.). I certifieringen ingår 2 stycken 40 minuters webbutbildningar för all personal; 12 timmar föreläsarledd utbildning med fokus på både grundläggande och fördjupade HBTQI-frågor; 7 timmar processledning för arbetsgruppen, där gruppen arbetar fram en handlingsplan som täcker de kommande tre åren; med fokus på hållbarhet i inkludering genom praktiska övningar och strategisk planering; möjligheten till uppföljande stöd och rådgivning efter certifieringen för att stödja fortsatt framgång i verksamhetens inkluderingsarbete (RFSL Utbildning u.å.). En HBTQI-certifiering gäller i tre år, och sedan måste verksamheten göra det som kallas för en ”omcertifiering”. Tanken bakom det är att säkerställa att verksamheterna hänger med utvecklingen av kunskap och begrepp inom HBTQI, vilket är en ständigt pågående process. Certifieringen har en preliminär kostnad på 170 000 kronor för en grupp på mellan 16 och 30 personer, men detta är bara ett exempel då priset varierar enligt varje verksamhet (RFSL Utbildning u.å.). Ytterligare kostnader förekommer när verksamheten får

nyanställda (som går en mindre kurs för att få informationen som angavs vid certifieringen), samt när verksamheten måste omcertifieras efter tre år.

RFSL erbjuder även kortare HBTQI-utbildningar och workshopar, som inte är lika omfattande som en HBTQI-certifiering men som kan ge verksamheten en startpunkt för att driva arbetet med HBTQI (RFSL Utbildning 4 u.å.). Bland dessa färdiga utbildningar som erbjuds finns det en introduktion till HBTQI och normkritik, en utbildning om normer och bemötande, en föreläsning om HBTQI-personers hälsa och livsvillkor, en lektion om inkluderande arbetsmiljö och en HBTQI-utbildningsserie för chefer och ledare. Dessa färdiga utbildningar kan vara allt från en timme till en hel arbetsdag, och har en preliminär kostnad på 20 000 kronor. Dessutom erbjuds verksamheterna möjligheten att göra en anpassad föreläsning eller workshop genom att sätta ihop några av de färdiga utbildningarna beroende på deras behov. (RFSL Utbildning 4 u.å.).

Digiteket är ”en plattform med fortbildning och inspiration som riktar sig till folkbibliotekspersonal”. Där kan personal inom folkbibliotek hitta diverse artiklar, kurser och resurser som är specifika till folkbiblioteks arbete och uppdrag och är kostnadsfria. Målet med plattformen är att ge samtliga folkbibliotek i Sverige en likvärdig tillgång till kompetensutveckling (Digiteket u.å.).

Den 5 februari 2025 publicerades i Digiteket en kurs som heter ”Hbtq+ på folkbibliotek”, som var skapad av Folkbiblioteken i Lund, med stöd av Region Skåne (Karlsson, Morwing, Pavlov, Van & Zander 2025). Kursens syfte är att erbjuda folkbiblioteksverksamheter en lättillgänglig och kostnadsfri grundutbildning om HBTQI på biblioteket, för att hjälpa verksamheterna att börja med deras inkluderingsarbete med HBTQI. Kursens upplägg är uppdelat i 8 lektioner där deltagarna får en introduktion till grundläggande begrepp om HBTQI; får lära sig om normer, intersektionalitet och minoritetsstress; får en sammanfattning av HBTQI historia; får information om de lagar och styrdokument som kan ligga som grund för inkluderingsarbete av HBTQI i biblioteket; får konkreta tips på hur de kan starta upp arbetet med HBTQI i verksamheten, på hur de kan bli bättre på bemötande av HBTQI användare och kollegor som identifierar sig som HBTQI, råd om hur verksamheten kan arbeta för att skapa trygga rum i biblioteket och hur de kan bemöta motstånd eller kritik från allmänheten. I slutet av kursen får deltagarna möjligheten att höra av sig till Folkbiblioteken i Lund och tipsa om de upplevde att det fanns punkter som utbildningen inte tog upp (Karlsson et.al. 2025).

Samkrafter är ett företag vars syfte är att hjälpa kommuner, företag och övriga organisationer med arbetet inom utredningsmetodik samt jämlikhets- och inkluderingsarbete. Samkrafter erbjuder olika workshopar, föreläsningar och även en HBTQI-certifiering (Samkrafter u.å.). HBTQI-certifiering presenteras som en mer omfattande och längre process där personer inom verksamheter går en utbildning där de lär sig viktiga begrepp om HBTQI, får kunskap om HBTQI-personer livssituation samt HBTQI historik, diskuterar och reflekterar över diskrimineringslagstiftningen, minoritetsstress, makt och människans grundläggande behov, har ett utbildningsmoment som kallas för ”interaktiv privilege walk”, och lär sig hur verksamheten kan implementera ett inkluderande bemötande (Samkrafter 2 u.å.). Under certifieringen implementeras, precis som hos RFSL-certifiering, en arbetsgrupp som har som huvuduppgift att skapa en tre-årig handlingsplan som ska säkerställa verksamhetens engagemang och kontinuerliga arbete med frågan under den perioden. Priset för en HBTQI-certifiering varierar beroende på verksamhetens storlek, precis som hos RFSL:s certifiering. Prisexempel för en verksamhet upp till 9 personer är från 50 000 kronor för fysiska utbildningsträffar eller 45 000 kr för digitala utbildningsträffar. För en verksamhet upp till och med 30 personer är prisexempel från 63 000 kronor alternativt 78 000 kronor för fysiska utbildningsträffar eller 59 000 kronor alternativt 72 000 kronor för digitala utbildningsträffar. För en verksamhet upp till och med 60 personer är prisexempel från 83 000 kronor alternativt 113 000 kr för fysiska utbildningsträffar. Summan kan också variera och bli den lägre summa om vissa utbildningsträffar ersätts av e-learning (Samkrafter 2 u.å.).

Vad gäller kortare HBTQI-utbildningar erbjuder Samkrafter möjlighet till att delta en föreläsning, en halvdags workshop eller en heldagsworkshop där verksamheten kan välja medan de olika områden de föreläser kring för att anpassa utbildningen till deras behov (Samkrafter 3 u.å.). Prisexemplet för en heldags workshop, som är 7 timmar långt inklusive lunch, ligger på 30 000 kronor om det är på plats eller 22 500 kronor om det är digitalt. Prisexemplet för en halvdags workshop, som är 3 timmar långt, ligger på 22 500 kronor om det är på plats eller 18 000 kronor om det är digitalt. Prisexemplet för en föreläsning, som är mellan 1 och 2 timmar långt, ligger på 20 000 kronor på plats eller 15 000 digitalt (Samkrafter 3 u.å.).

1.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att bidra med kunskap om den påverkan som HBTQI-utbildningar har i bibliotekets arbete både på ett individuellt plan i yrkesrollen, alltså för bibliotekarierna som går dessa utbildningar, och på ett större plan, i verksamhetens arbete. Studien lägger fokus på folkbibliotekariens erfarenheter av arbetet med en mängd olika HBTQI-utbildningar. Uppsatsen undersöker följande frågeställningar:

1. Hur upplevs HBTQI-utbildningar av bibliotekarier inom folkbibliotek?
2. Hur påverkar HBTQI-utbildningar folkbibliotekens vardagliga arbete?

1.4. Användning av begrepp

Under uppsatsen kommer jag först och främst att använda mig av akronymen HBTQI (homosexuella, bisexuella, transexuella, intersex). Jag valde att använda mig av just den akronymen eftersom det är den som används i flera HBTQI-utbildningar, bland annat i RFSL:s och Samkrafters certifiering. Akronymerna HBTQ och HBTQ+ kan också förekomma i exempelvis citat eller namn på utbildningar.

Två andra centrala begrepp till studien är normer och queer. Normer definieras som oskrivna regler eller förväntningar på hur en person ska se ut, klä sig eller bete sig för att till exempel kategoriseras som man eller kvinna –det är det som kallas för könsnormer. Begreppet definieras ytterligare under teoriavsnittet.

Queer som identitet, alltså att vara queer, definieras som att bryta mot normer kring kön, sexualitet och/eller relationer genom att till exempel vara homosexuell (RFSL 2025).

Ytterligare använder jag under avsnittet om tidigare forskning, och även under teoriavsnittet, begreppet ”genus”. Detta begrepp har sin grund i genusvetenskap och blev introducerat i en svensk kontext under 1980-talet. ”Genus” används för att referera till det sociala könet. Det så kallade ”sociala könet” är inte enbart det könet en person identifierar sig med, utan också alla sociala och kulturella normer som förankras till kön, alltså till att vara man eller kvinna (eller övrigt), och som har en påverkan i individerna och samhället (Liinason 2008:263–264).

1.5. Avgränsningar

Jag har avgränsat mitt forskningsområde till folkbibliotek i Skåne som har utfört en HBTQI-certifiering eller någon typ av HBTQI-utbildning. Jag har valt Skåne för att jag är bosatt där och ville göra en kvalitativ studie där jag träffar och intervjuar olika bibliotekarier om deras upplevelser med HBTQI-utbildningar. Dessutom var Sverigedemokraterna, ett av partierna som drev debatten om DSH, det största partiet i var tredje skånsk kommun i riksdagsvalet 2022 (Assar Afzelius 2022). Fokus läggs på folkbibliotek för att det är den biblioteksverksamhet vars målgrupp är allmänheten i stort, vilket gör det till en mötesplats för personer som har varierande synpunkter på och erfarenheter av HBTQI.

2. Tidigare forskning

I det här avsnittet presenteras tidigare forskning som är relevant för studien. Först introduceras det globala fenomenet antigenuspolitik och dess spridning till Sverige och det svenska folkbiblioteket. Som bakgrund till debatten om DSH i de svenska folkbiblioteken används forskning om kulturpolitik i form av en avhandling. Därefter redovisas relevant forskning om hur hotet mot folkbibliotekets demokratiska uppdrag har påverkat folkbibliotekariernas arbete med inkluderingen av minoritetsgrupper. För att introducera HBTQI-utbildningar läggs en avhandling fram om HBTQI-certifieringars normkritiska roll i vården, och dess koppling till rollen liknande utbildningar har i folkbibliotekets inkluderingsarbete. Avslutningsvis presenteras *critical librarianship* som ett kritiskt förhållningssätt till biblioteksarbete, vilket min studie tar avstamp i.

2.1. Bibliotek och demokrati i en växande antigenuspolitik

Emil Edenberg och Jenny Gunnarsson Payne har i "Affekt, anpassning och allianser: föreställningar om 'genus' som ett hot mot barn i USA, Ryssland och Sverige" (2025) analyserat hur så kallade "antigenuskampanjer" eller "heteroaktivism" har speglat sig internationellt med fokus på USA och Ryssland, och hur det även har haft strömningar i Sverige. I det här avsnittet refererar jag även till Gunnarsson Paynes artikel "Challenging 'Gender Ideology': (Anti-) Gender Politics in Europe's Populist Moment" (2019), som i sin tur är återkommande i Edenberg & Gunnarsson Paynes kapitel. Forskningen kring antigenuskampanjer är relevant till uppsatsen eftersom den ger en kontext till debatten om DSH i bibliotek, som visar sig vara en konsekvens av kampanjens framväxt. Den ger samtidigt kontext om varför det är just HBTQI-frågor som ställs i centrum av samhällsdebatten, vilket i sin tur kan vara förklaringen till varför det är just arbetet med HBTQI som ifrågasätts i bibliotek.

Edenberg & Gunnarsson Payne (2025) beskriver hur Rysslands kulturkrig mot feminismen och HBTQI-rörelsen har präglats av en diskurs som en del grupper, främst från högerkonservativa sektorer, sprider. Diskursen har som syfte –enligt de som sprider den– att skydda barn från liberala idéer som kan skada deras "naturliga" identitetsutveckling. Motståndet riktas mot HBTQI-inkluderande utbildningar vars målgrupp är barn, vilket exempelvis kan vara HBTQI-inkluderande

sexualupplysning, arbete med likabehandling i skolan eller övrig information som har sexualitet och könsidentitet i fokus. Flera begrepp inom antigenuskampanjen, som till exempel ”genusideologi” och ”genusagendan” har sitt ursprung i 1990-talets konservativa katolska mobilisering mot frågor om jämställdhet, sexuella rättigheter och abort (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:141–143; Gunnarsson Payne 2019:2). Genusideologin har blivit ett paraplybegrepp som representerar alla aspekter av det (ny)liberala som dess kritiker är emot. Genusideologin förknippas samtidigt med försvagningen av traditionella samhälleliga hierarkier, och används i konservativa politiska partier för att förklara urholkningen av materiellt, socialt och kulturellt kapital, som när Ungerns Victor Orbán påstod att EU utsätter nya medlemsstater för en ”hbtq- offensiv” (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:144).

Övriga undersökningar om antigenuspolitik visar dessutom hur den så kallade ”genusideologin” målas i icke-västerländska länder som något som kommer utifrån eller ovanifrån -eller både och-. Vanligtvis presenteras ”genusideologin” i icke-västerländska länder, som till exempel Ryssland, som västerländska idéer som tvingas på länder genom organisationer som EU, FN och multinationella företag. På detta sätt blir sexuella- och könsminoriteter förövare i ett förtryckande system (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:143; Gunnarsson Payne 2019:3). I Sverige presenteras däremot ”genusideologin” som ett inhemskt problem, där jämställdhetsintegrering av statliga myndigheter, normkritik i skola och förskola, samt genusvetenskap som akademiskt ämne har varit bland måltavlorna i antigenuskampanjen (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:152). Trots att problemet anses vara inhemskt i Sverige så behåller kampanjen retoriken kring barnets välmående.

I Ryssland har kulturkriget resulterat i lagstiftningar som gaypropagandalagen i 2013, som är ett tillägg till tidigare lagar och som förbjuder ”propaganda för icke-traditionella sexuella relationer” riktad till personer under 18 år (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:148). I USA har kampanjen lett till lagar som begränsar sexualupplysning i skolan och förbjuder förmedling av information om sexuell läggning och könsidentitet (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:145). I Sverige har antigenuskampanjen än så länge inte lett till stora lagändringar som i Ryssland och USA, men det har lett till olika samhällsdebatter gällande bland annat jämställdhetsintegrering inom statliga myndigheter som högskolor och universitet, normkritik i skolan, och genusvetenskap som akademiskt ämne (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:152–153). Även folkbibliotek har varit måltavla för samhällsdebatter med debatten om DSH. Under debatten, som presenterades under

inledningsavsnittet, ifrågasatte politiker inom ett högerkonservativt parti den typen av evenemang med påstående om att ”barn ska få vara barn” och att prata om sexualitet med två-åringar ansågs vara ”direkt motbjudande” (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:153).

Antigenuspolitik beskrivs av Edenborg & Gunnarsson Payne som ett ungt men växande forskningsfält, där olika analytiska ingångar och tolkningsspår kan hjälpa till att förstå fenomenets spridning och politiska verkan (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:142). Bland övriga teorier inom forskningsfältet lyfts Clare Hemmings förklaring på hur antigenuspolitik bygger på så kallade ”affektiva fiktioner”, där det finns en övertygelse om att både familjen och ”naturliga könsskillnader” kommer att uttraderas om inget görs, om ingen försöker kämpa mot de rörelser som ”hotar” den heterosexuella livsstilen (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:142). Dessa ”affektiva fiktioner”, som bland annat filosofen Slavoj Žižek och historikern Joan Scott kallar för fantasier, är affektivt laddade föreställningar där ett enhetligt folks livsstil (det vill säga, heterosexuella människors livsstil, enligt antigenusretoriken) hotas, och där utopiska och dystopiska framtidsscenarier används för att visa medborgare vad som står på spel i kampen genom att dela medborgarna i ett ”vi” och ”de” (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:143; Gunnarsson Payne 2019:5). Genom att dela medborgarna i två ”lag” ger den typer av fantasier som antigenuspolitiken använder sig av inte bara en gemensam fiende som de kan hata, utan ger också en gemensam identitet, ett ”vi” som måste försvaras (Gunnarsson Payne 2019:5). I antigenuskampanjer är ”vi” inriktade till kärnfamiljer, medan ”de” är alla som bryter mot köns- eller sexualitetsnormer, det vill säga, HBTQI-personer. Anklagelser om pedofili är vanligt förekommande i debatten, både i USA, Ryssland och i Sverige (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025:146,150,154). Den typer av diskurser väcker starka känslor bland allmänheten eftersom personerna som känner sig identifierade med ”vi” laget känner sig hotade och blir aggressiva, vilket kan leda till en situation där den andra partens existens (det vill säga, ”de” laget, i detta fall feminister och HBTQI-personer) blir ifrågasatt. Detta är något som förklaras ytterligare under teoriavsnittet, med hjälp av Chantal Mouffes teori om radikal demokrati.

Forskning om antigenuskampanjen kan, som tidigare nämnt, hjälpa oss att förstå kontexten kring samhällsdebatter som DSH, som inte bara ifrågasätter HBTQI-personer existens utan också bibliotekets demokratiska uppdrag av att välkomna och representera alla människor i deras utbud. Debatten om DSH har, vilket nämndes under inledningsavsnittet, oroat kultursektorn eftersom det var ett tydligt

hot mot principen om armlängdsavstånd och kulturfrihet. Kultursektorn var oroad över att debatten skulle bli ett precedensfall för framtida politiska inkräktningar på kulturella institutioner. För att fullt förstå varför dessa inkräktningar finns måste man också förstå kontexten kring kulturpolitik och hur den varierar beroende på politiska partier. Som tidigare nämnt så sprids antigenusdiskurser bland högerkonservativa ledare, som har en specifik syn på vad kultur är och hur den ska förmedlas. Denna syn kommer att förklaras i nästkommande rubrik, där jag presenterar Julia Håkanssons avhandling om debatten om kulturpolitik i Sverige och Danmark.

2.2. Bibliotek och demokrati i kulturpolitisk debatt

Julia Håkansson utforskar i sin avhandling *Historia och Nationalism* (2023) Sverigedemokraternas och Danska Folkepartis historiska berättelser. Håkansson analyserar bland annat Sverigedemokraternas kulturpolitik, som karakteriseras av ett konservativt kulturprojekt där vikten av kulturarvet lyfts fram, där kulturen framställs som något som inte ska förstöras, något som bevaras för att upprätthålla individens identitet i stället för något som ständigt skapas och utvecklas av olika aktörer (Håkansson 2023:102–107).

Sverigedemokraterna påstår att “dålig kulturundervisning i skolorna, den ökande utomeuropeiska invandringen samt den kommersiella, USA-inspirerade *skräpkulturen*” är en hot mot kulturarv och svensk identitet, som anses vara under hot av att försvinna om inget görs för att hålla det vid liv (Håkansson 2023:116). Vad gäller just debatten om DSH så är den sagostunden en typ av föreställning som har sitt ursprung i USA (se Drag Story Hour u.å). I det högerkonservativa kulturprojektet används samtidigt, precis som under antigenuskampanjen, en ”vi”/”de” diskurs, där ”vi” är de som bryr sig om det svenska kulturarvet –det vill säga, de som kämpar för nationell gemenskap och kulturarvet–, och ”de” är de som utgör hoten –det vill säga de som till exempel vill ha ett mångkulturellt samhälle– (Håkansson 2023:117). Senare i avhandlingen presenterar Håkansson partiets fiender, det vill säga de som står emot partiets principer om kultur, som på något sätt uppstår ett hot mot det svenska kulturarvet. Bland fienderna lyfts eliten fram, som består av etablerade (vänster) politiker och massmedia, som tillsammans driver en mångkulturell agenda trots vad folket –som enligt diskursen består av svenskar som vill bevara svenskt kulturarv– vill (Håkansson 2023:209). Att högerkonservativa partier varnar om mångkulturalitet och har eliten som bedriver den mångkulturella agendan som fienden kan hjälpa att förstå varför det var just

folkbiblioteket som stod i centrum av samhällsdebatten när DSH debatt inleddes under 2022. Folkbiblioteket har ett demokratiskt uppdrag att välkomna alla människor (SFS 2013:801, 2 §). I kapitel 5 av bibliotekslagen fastställs dessutom personer som har annat modersmål än svenska och personer inom de nationella minoriteterna bland bibliotekets prioriterade grupper (SFS 2013:801, 5 §). Detta betyder att alla bibliotek (men särskilt folkbibliotek eftersom de har allmänheten som målgrupp) bör se till att integrera dessa personer i biblioteket genom att erbjuda litteratur på deras språk samt litteratur på lättläst svenska. Tolkningen som görs inom den högerkonservativa kulturdebatten är att biblioteken uppmuntrar mångkulturalitet i strid med den kulturpolitik som man själv vill föra. På det sättet kan även bibliotek falla i det som den högerkonservativa synen kallar för ”eliten”, det vill säga, fienden.

Håkanssons doktorsavhandling hjälper oss att förstå varför just folkbibliotek stod i centrum av kulturdebatten år 2022. Det högerkonservativa partiets syn på kultur skiljer sig mycket från biblioteks demokratiska uppdrag, där alla röster ska välkomnas inne i biblioteksrummet. Sverigedemokraternas reaktion på eventet ledde till högerkonservativa strömningar som resulterade i debatten om DSH. Reaktionen på eventet och debatten som följde efter den visar drag av antigenuskampanjen som beskrevs i avsnittet ovan. Carlsson, Engström och Hanell har forskat den påverkan som debatten om DSH och hade på folkbibliotekariernas roll.

2.3. Bibliotekariers demokratiska roll under hot

Hanna Carlsson, Lisa Engström, Joakim Hansson och Fredrik Hanell har i forskningsprojekt *Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap- ett demokratiuppdrag för en ny tid?* studerat hur det demokratiska samhällets utveckling påverkar svenska folkbibliotekariers arbete. Studien, som genomfördes under 2021 och 2023, undersökte den politiska påverkan på folkbibliotekens verksamheter i sex sydsvenska regioner och har satt bibliotekariens upplevda erfarenheter av den politiska utvecklingen i Sverige i fokus (Hansson et. al 2023). Jag refererar till två av projektets artiklar, varav den ena är en intervjustudie med folkbibliotekarier om de etiska dilemman som de har möt under politiska turbulenta tider och den andra är en diskursanalys som studerar språket som har används i debatten om DSH.

I "An act of balance. Exploring the boundaries of librarianship in times of political turmoil in Sweden and Denmark" (Carlsson et. al 2024), lyfts de etiska och professionella dilemman som uppstår när folkbibliotekets demokratiska grund om att vara en säker mötesplats som är öppen för alla utmanas av användarna som har åsikter som hotar vissa folkgrupper fram. Artikeln använder Chantal Mouffes teori om radikal demokrati, som kommer att förklaras senare under teoriavsnittet. Under studien lyfte bibliotekarierna fram att de upplever att det kan vara svårt för vissa minoritetsgrupper att känna sig inkluderade eller välkomna inne i biblioteket om det samtidigt finns användare som säger hotfulla kommentarer eller rakt upp ifrågasätter varför dessa grupper får vara inne i biblioteket (Carlsson et. al 2024: 15–16). Bibliotekarierna la samtidigt fram det etiska och professionella dilemman som uppstår med att å ena sidan behöva ta hänsyn till olika användares intressen och behov och å andra sidan behöva se till att biblioteket förblir en säker mötesplats för alla människor, särskilt minoritetsgrupper som blir diskriminerade i övriga sammanhang. Det kan förekomma konflikter mellan användarna som delar biblioteksrummet, och i vissa verksamheter saknas styrdokument eller rutiner som beskriver hur bibliotekarien ska hantera dessa konflikter. Att det inte finns ett förbestämt sätt att bemöta och hantera sådana konflikter gör att bibliotekarien måste vara den som väljer hur hen agerar, vilket kan i vissa fall kan leda till situationer där användarna ändå får uttrycka kommentarer som kan vara hotfulla mot olika folkgrupper. Att låta användarna uttrycka sina åsikter –även om dessa är hotfulla– kan anses som ett "neutralt sätt" att agera som stöds av bland annat IFLA:s etiska riktlinjer, men det kan samtidigt anses krocka med det demokratiska uppdraget som biblioteket har. Även i de bibliotek där bibliotekarierna blir tillsagda att säga till besökaren om den säger hotfulla kommentarer uppstår det en konflikt, eftersom det kan vara svårt för bibliotekarierna att veta om de har ett juridiskt rätt att agera i dessa situationer. Bibliotekarierna i studien lyfte upp att även när det uppstår olagliga handlingar på bibliotek, som till exempel när bibliotekarier i Sverige hittar nazistiska symboler ritade i biblioteksrummet, kan det vara svårt att veta hur de ska agera. Att ge uppmärksamhet till handlingarna kan uppmuntra de som står bakom dessa att fortsätta göra det för att väcka en reaktion. Att inte agera kan däremot tolkas som att biblioteket accepterar att handlingarna sker, vilket inte bara är olagligt utan också problematiskt ur ett demokratiskt perspektiv. Bibliotekarierna befinner sig därmed i en komplicerad situation, där de måste alltid tänka på vad som är bäst utifrån deras roll och utifrån användarnas trivsel. Samtidigt måste de hitta ett sätt att hantera dessa konflikter som i sin tur speglar befintliga konflikter i det demokratiska samhället (Carlsson et. al. 2024:16–17). Särskilt komplicerad blir situationen när det gäller evenemang eller aktiviteter som behandlar politiskt

laddade ämnen, som till exempel HBTQI-relaterade aktiviteter som DSH. I dessa fall anser bibliotekarierna att bristen på förbestämda rutiner kring hur de ska hantera konflikter inne i biblioteket anses vara stressande, eftersom bibliotekarien å ena sidan måste arbeta för att biblioteksrummet ska vara en välkomnande och öppen mötesplats där olika diskussioner kan uppstå, samt å andra sidan behöva säkerställa att personer som ingår i minoritetsgrupper kan delta i aktiviteterna (Carlsson et. al. 2024:18–19).

I "Drag Story Hour at public libraries: the reading child and the construction of fear and othering in Swedish cultural policy debate" (Engström, Carlsson & Hanell 2024) analyseras språket som användes av media under debatten om DSH. Under studiens lyftes fram hur bilder och uppfattningar om läsning, barn och "det läsande barnet" användes av båda sidor i debatten om DSH. På motståndssida, som karakteriserades av personer eller politiker med högerkonservativa åsikter, användes bilder av barn som ett sätt att skapa rädsla i allmänheten och påverka bilden av DSH i debatten. Barn målades upp som oskyldiga offer som är lätta att manipulera och som därmed måste skyddas från perversa idéer om kön och sexualitet som kan förmedlas genom läsningen av vissa böcker eller genom läsförmedlande aktiviteter som DSH. Läsning framstår då som en aktivitet som måste inrikta barn åt "rätt håll" genom innehållet i det som läses (Engström, Carlsson & Hanell 2024:232;235–236). Att sätta barn i en offerposition är typiskt i antigenuskampanjer, där barns välmående används som argument för att förbjuda eller begränsa HBTQI-insatser i skolan eller myndigheter (se avsnitt 2.1.). De som förespråkade DSH, som bland annat bestod av personal inom folkbibliotek eller övriga personer som delade bibliotekets demokratiska värderingar, framställde barn som blivande medborgare som måste utbildas genom läsning. En sagostund med dragqueens blir då en möjlighet för att lära barn om olika könsuttryck, ett sätt att genom lek och läsning kunna ifrågasätta befintliga normer. Läsning framstår då som en aktivitet som kan hjälpa barnen att bli mer empatiska och medmänskliga, eftersom barn genom läsning kan lära känna olika karaktärer som lever olika liv och/eller har olika förutsättningar. Detta går hand i hand med bibliotekets demokratiska roll och värderingar av att välkomna alla människor och ha barn och ungdomar bland bibliotekets prioriterade grupper (Engström, Carlsson & Hanell 2024:236; SFS 2013:801, 5 §).

Något som återkommer under studien är hur olika syn på ett pluralistiskt samhälle används av båda sidorna i debatten. Å ena sidan finns motståndare till DSH som har en negativ syn till mångfald och pluralism och påstår att sagostunden, där

pluralism framstår som något positivt, är det som skadar barn (Engström, Carlsson & Hanell 2024:238). Å andra sidan är folkbibliotek som demokratisk institution positivt inställda till pluralism och mångfald. Bibliotekets inställning till det pluralistiska samhället visas genom att välkomna flera röster i biblioteksrummet i form av olika evenemang, för att representera olika kulturer och sätt att vara eller leva. Biblioteket påstår att DSH är ett bra sätt att välkomna nya röster som är underrepresenterade i samhället, och därmed förmedla pluralism (Engström, Carlsson & Hanell 2024:232,236). Skillnaden i syn på kulturpolitik och pluralism - eller mångfald i samhället - inom högerkonservativa partier och övriga demokratiska institutioner som biblioteket är något som Håkansson tidigare har utforskat i hennes doktorsavhandling (se avsnitt 2.2).

Båda artiklar är relevanta för min studie eftersom de studerar hur debatten om DSH, som hade folkbibliotek (och HBTQI-personer) som måltavla har satt spår i bibliotekets arbete och roll som demokratisk institution, vilket är något som är viktigt att ha i åtanke eftersom min uppsats berör arbetet med HBTQI i biblioteket genom en HBTQI-utbildning. Denna forskning fastlår att kravet på neutralitet är något som bibliotekarierna har svårt med när samhällsdebatten är så polariserad. Under uppsatsen kommer jag att återkomma till studierna för att undersöka hur bibliotekarierna förhåller sig till neutralitet när de arbetar med en HBTQI-utbildning. I den här situationen som uppstått sedan debatten om DSH kan en HBTQI-utbildning vara en lösning för att välkomna nya röster inne i biblioteket, genom att utbilda personalen inom ämnet. Under nästkommande avsnitt kommer jag att presentera viktig tidigare forskning som behandlar just den normkritiska pedagogiken från HBTQI-utbildningar.

2.4. Normkritisk pedagogik: om HBTQI-utbildningar

Urban-Andreas Johansson utforskar i sin doktorsavhandling *Professional narrative identities of regional LGBTQ certifiers. Accountability and resistance in change work* (2025) experters erfarenhet av att bryta traditionella normer och värderingar genom att undervisa vårdpersonal som går en HBTQI-certifiering (Johansson 2025:17–19). Johanssons avhandling lägger fokus på HBTQI-certifieringar genom stora och väletablerade aktörer som RFSL samt utforskar verksamheter som arbetar inom vården. Trots att Johanssons empiriska fokus är på vården snarare än kulturinstitutioner ger han en viktig redogörelse över hur framväxten av HBTQI-certifieringar följt en brist på kunskap om HBTQI-personers livssituation inom samhällets offentliga verksamheter. Särskilt ger avhandlingen en grund i

normkritisk pedagogik, som är pedagogiken som både HBTQI-certifieringar och övriga HBTQI-utbildningar baseras på (se avsnitt 1.2).

En av aspekterna som lyfts fram är att HBTQI-certifieringar strävar efter att säkerställa HBTQI-personers rättigheter genom att hjälpa verksamheter inom den offentliga sektorn att formalisera arbetet med HBTQI-rättigheter (Johansson 2025:21). Vikten av att ha styrdokument som formaliserar och säkerställer ett långsiktigt arbete är något som även förekommer i övriga HBTQI-utbildningar (se avsnitt 1.2). Dessutom redogör Johansson för utvecklingen av rörelsen för HBTQI-rättigheter, som har gått från att kämpa för att ha friheten att vara under 1960 och 1970-talet till att aktivt kämpa för att ha samma rättigheter och leva jämlikt med heterosexuella personer sedan slutet av 1990-talet (Johansson 2025:22–23). Kampen för en rättighetsagenda har hindrats av en brist på kunskap om HBTQI-personers livssituation och villkor i samhället, samt kunskap om hur normer och värderingar påverkar inkluderingen av HBTQI-personer (Johansson 2025:23). Johansson redogör även hur i Sverige har vissa enskilda myndigheter och organisationer i Sverige har blivit ansvariga för att sprida den typen av normbrytande kunskap (Johansson 2025:25). Aspekten om vikten av normkritik och normkritiska perspektiv samt pedagogik i kampen för HBTQI-personers jämlika rättigheter är av ytterst relevans för min studie, eftersom det direkt kan kopplas till hur utbildningar kan användas för att bryta ner normer som ligger djupt i samhället, som normer om sexualitet och kön (Johansson 2025:26).

Som nämnts ovan har normer kring sexualitet och kön, särskilt normaliseringen av heterosexualiteten som standard, ansetts som det största hindret för inkludering av HBTQI-personer och HBTQI-rättigheter i samhället (Johansson 2025:26). Rörelsen för HBTQI-rättigheter har därmed adopterat ett normkritiskt perspektiv där ifrågasättandet av normer har blivit en ram för jämlikhetsarbetet inom HBTQI-organisationer, som till exempel RFSL. Vikten av en normkritisk pedagogik inom jämlikhetsarbete, det vill säga en pedagogik som ifrågasätter normer som finns kvar i samhället och som hindrar inkludering av minoritetsgrupper som HBTQI-personer, har blivit adopterat av olika myndigheter sedan rörelsen för HBTQI-rättigheter bytte till en rättighetsagenda i slutet av 1990-talet. Normkritik fokuserar på hur normer, maktstrukturer och sociala kategoriseringar konstrueras och reproduceras inom samhället, och konsekvenserna som dessa processer har för individer och samhället i stort. Genom att synliggöra normerna som finns blir det möjligt att börja ifrågasätta dem, vilket hjälper i processen av att skapa ett mer jämlikt samhälle (Johansson 2025:26–27).

Johansson redogör grundligt för det som har kommit att bli den mest etablerade formen av HBTQI-utbildning inom Sverige, nämligen HBTQI-certifiering (Johansson 2025:28). Dessa certifieringar har som övergripande mål att säkerställa att olika verksamheter eller organisationer etablerar ett normkritiskt och intersektionellt perspektiv som fokuserar på HBTQI. Under certifieringen reflekterar personalen över hur normer kring kön eller sexualitet reproduceras inom deras organisation samt diskuterar hur de kan arbeta mer inkluderande gentemot HBTQI-personer (Johansson 2025:29). Arbetet med normkritik, att reflektera över normerna som finns kvar i verksamheternas strukturer och arbetet, är något som förekommer även i övriga HBTQI-utbildningar (se avsnitt 1.2). En teoretisk ansats som har utforskat hur bibliotek kan arbeta normkritiskt är det så kallade *critical librarianship*, som kommer att introduceras nedan.

2.5. Critical Librarianship

Min uppsats tar avstamp i det som inom forskning har kallats *critical librarianship*. För att introducera denna teoretiska ansats använder jag mig av Emily Drabinskis (2019) artikel *What is critical about critical librarianship?*. *Critical librarianship* är relevant för folkbibliotekariers erfarenhet av HBTQI-utbildningar eftersom den handlar om hur bibliotekarierna kan kritiskt förhålla sig till maktstrukturer som finns inbäddade i bibliotekets infrastruktur. Eftersom HBTQI-utbildningar utgår från ett normkritiskt perspektiv, är *critical librarianship* relevant för att förstå vikten som dessa utbildningar har för att kunna göra biblioteksarbetet mer inkluderande.

Ett grundantagande som Drabinski uppehåller sig vid är att biblioteksarbete är långt ifrån neutralt. Hur bibliotek bestämmer att presentera och förmedla informationen är därmed politiskt, eftersom klassificeringsprocessen utgår från befintliga system som är inbäddade i maktstrukturer. Drabinski lyfter upp exemplet på hur under en resa till Filipinerna, en före-detta amerikansk koloni, upptäckte hon att vissa bibliotek hon besökte använde sig av amerikanska kunskapsorganisatoriska system. *Critical librarianship* har sedan 1970-talet utgått från att osynliga strukturer har en relation till det fysiska materialet, alltså informationen, som presenteras biblioteksrummet (Drabinski 2019:50). Ytterligare ett exempel på hur osynliga strukturer påverkar sättet som människor klassificerar och organiserar information är hur könsidentiteter och sexuella läggningar presenteras i bibliotek. Drabinski utgår från forskning inom queerteori och genusvetenskap som har slagit fast att

genus är performativt och flexibelt, att det kan förändras med tiden och således inte är statiskt. Däremot tvingar kunskapsorganisatoriska system inom bibliotek olika könsidentiteter och sexuella läggningar inom fastbestämda kategorier som inte anpassar sig till könets flytande karaktär. Detta gör att representationen av sexuella läggningar och könsidentiteter som är normbrytande inte är korrekt representerade i bibliotekets rum, eftersom de måste översättas till system som bygger på mer traditionella strukturer (Drabinski 2019:50–51). Det är därmed viktigt, menar Drabinski, att bibliotekarierna aktivt reflekterar över deras egen maktposition som ansvariga för informationsförmedling. *Critical librarianship* är inte att avstå helt från kunskapsorganisation, utan erbjuder till reflektion kring de befintliga system och strukturer som bibliotek använder för att bland annat klassificera och organisera kunskap. Denna reflektion kan hjälpa till att bygga nya världar och system som är inkluderande och som bryter mot status quo (Drabinski 2019:51).

Critical librarianship handlar dock inte enbart om kunskapsorganisation, utan också om alla andra delar av biblioteksarbetet. Drabinski tar till exempel upp hennes jobb som bibliotekarie på ett universitetsbibliotek som har en stor mängd studenter som är invandrare, varav några av dem är paperlösa. Denna situation gör att Drabinski och hennes kollegor måste kritiskt reflektera över hur deras val av till exempel säkerhetsrutiner kan påverka studenterna. *Critical librarianship* handlar således om att ta hänsyn till större sociala, ekonomiska och politiska kontext under biblioteksarbete. Att kunna tänka på hur biblioteksarbete inte är begränsat till biblioteksrummet, utan har en påverkan i samhället i stort och måste därmed ta hänsyn till användares förutsättningar och bakgrund. Att ha ett kritiskt förhållningssätt till olika strukturer som påverkar biblioteksarbete är ett sätt att kunna hitta nya sätt att arbeta som anpassar sig till allas behov, inte enbart de som är överrepresenterade i systemet (Drabinski 2019:52).

Critical librarianship har bidragit till att formulera hur kritik mot maktstrukturer är relevant för bibliotekariers och bibliotekets arbete på ett övergripande plan. Den säger däremot inte konkret hur sådant förändringsarbete bör ske men påtalar behovet och ger exempel på åtgärder som verksamheter kan genomföra. Jag tar avstamp i dessa idéer om kritiskt bibliotekarieskap för att undersöka HBTQI-utbildningar för folkbibliotekens verksamhet.

3. Teori

I det här avsnittet presenteras de teoretiska perspektiv som ligger till grund för studiens analys. Först introduceras relevanta begrepp inom queerteori som presenteras i Fanny Ambjörnssons (2016) samt Judith Butlers (1990) arbete. Därefter introduceras Chantal Mouffes (2005) teori om radikal demokrati. Under avsnittet kommer teorierna att kopplas till studiens syfte och frågeställning. En beskrivning av tillämpning av teorierna förekommer i avsnittets sista punkt.

3.1. Queerteori

Queerteori är en tvärvetenskaplig teori inom genusvetenskap som har utvecklats genom åren och som studerar hur sexualitet och genus presenteras i vårt samhälle. I den här uppsatsen har jag valt att fokusera på två centrala begrepp inom queerteori: heteronormativitet och performativitet.

I *Vad är queer?* definierar Fanny Ambjörnsson *heteronormativitet* som den upprätthållning av heterosexualiteten och det heterosexuella livet som det mest naturliga sättet att leva (Ambjörnsson 2016:47). Heterosexualiteten uppfattas, med andra ord, som en annan typ av social organisering som drivs och upprätthålls genom olika strukturer, som till exempel institutioner, lagar och sociala handlingar i stort. Genom att använda begreppet "heteronormativitet" och inte "heterosexualitet" framhäver forskare att det som studeras är heterosexualiteten som en norm, inte som en sexuell läggning (Ambjörnsson 2016:47–48). Ett exempel på dessa sociala handlingar som visar heteronormens makt är till exempel när en kvinna pratar om sin partner på jobbet och en kollega antar att hon har en pojkvän, så kollegan frågar "vad heter han?".

Heteronormativitet har en mängd olika uppdelningar, en mängd olika normer om det som ska följas för att leva ett heterosexuellt liv i samhällets ögon. Ambjörnsson lyfter fram två av heteronormativitetens mest grundläggande beståndsdelar, som är gränsen mellan homo- och heterosexualitet och gränsdragningen mellan genuskategorierna man och kvinna (Ambjörnsson 2016:53). Å ena sidan så spelar vissa av människors livsval en avgörande roll för samhällets uppfattning av vilka människor är. Heterosexualiteten kopplas till en viss typ av musik, kläder och en massa andra idéer, medan homosexualiteten kopplas till andra. Det finns alltså en

rigid gräns mellan hetero- och homosexualitet. Denna rigida gräns gör till exempel att när en person berättar att hen har en samkönad relation så väcker detta olika uppfattningar över andra aspekter av personens liv. Dessa uppfattningar väcks enbart när det gäller sexuella och inte övriga livspreferenser (Ambjörnsson 2016:54). Å andra sidan så är vetenskapen om en persons kön avgörande för att kunna bestämma om den är homosexuell eller heterosexuell. Personer som har ett avvikande könsuttryck -det vill säga, som inte följer de normerna som kopplas till det kön de tilldelades vid födseln- kallas oftast för homosexuella (Ambjörnsson 2016:53). Att gränsen kring homosexualitet och heterosexualitet är rigid gör att övriga avvikande sexuella läggningar eller könsidentiteter som inte faller i vare sig homosexuell- eller heterosexuell kategorin exkluderas. Som konsekvens av detta känner visa människor sig fastlåsta vid en kategori som inte passar deras identitet, och blir ”udda” igen, både i heterosexuellas och homosexuellas ögon (Ambjörnsson 2016:54). Den rigida gränsen får andra att förstå identiteter som stabila, tydligt definierbara och beständiga. Inom queerteoretisk forskning har det däremot diskuterats att sexualitet och könsidentitet är av flytande karaktär. En av forskarna som har studerat detta är Judith Butler, som har utvecklat begreppet *performativitet*.

För Butler är genus något man *gör*, inte *har* eller *är*. Enligt Butler är genus performativt, eftersom det är våra handlingar som kategoriserar oss i ett visst kön i samhällets ögon. Det är en repetition av olika handlingar som gör att vi tillhör ett visst kön, att andra ser oss som man eller kvinna (Butler 2006:190–193). Butler bygger vidare på idén att genus, det vill säga, reglerna och föreställningar kring vad som anses kvinnligt och manligt, är en social konstruktion och inte en naturlig uppdelning. Om genus är en social konstruktion som inte ska begränsas av det biologiska könet så är det inte logiskt att genus är binärt, eftersom det per definition inte nödvändigtvis ska spegla det kroppsliga. Det binära systemet används enligt Butler för att kunna framhäva en viss identitet som ”bättre” än den andra. En person tilldelas ett visst kön vid födseln och förväntas därmed följa vissa föreställningar som förankras till det könet -det vill säga, antingen kvinnligt eller manligt-, men dessa föreställningar utgår inte från någon biologisk definition. De är alltså kulturella. Det som räknas för att tillhöra ett kön är handlingarna, vilket inte alltid stämmer överens med den en person är, eftersom det är en missförståelse att det som tolkas som ”kvinnliga handlingar” bara ska finnas i kvinnliga kroppar (Butler 2006:8–10).

Butler argumenterar för att även det som vi förstår som det biologiska könet baseras på sociala uppfattningar om män och kvinnor. För att förklara detta tar Butler upp

Simone de Beauvoir essä *Le Deuxième Sexe* (1949) för att visa hur det kvinnliga könet enbart definieras i relation till det manliga. Det är det manliga könet som anses vara det ”ursprungliga” eller ”universella” könet. En kvinna definieras som motsatsen till en man, som det ”andra” könet, enligt Simone de Beauvoir. Det finns alltså inte en tydligt biologisk definition om vad ett specifikt kön är som inte utgår från en jämförelse mellan könen, vilket Butler diskuterar gör att kön som vi förstår dem är en social konstruktion från början (Butler 2006:11–17). I sin tur tar Ambjörnsson upp ytterligare ett exempel från Emily Martins (1991) artikel *The egg and the sperm*, där forskaren diskuterar hur reproduktionsprocessen i amerikanska läroböcker riktade till medicinstuderande har en tendens att måla spermier som aktiva och ägget som passiva (Ambjörnsson 2016:93).

I min uppsats kommer jag att använda begreppen heteronormativitet och performativitet för att analysera bibliotekariernas erfarenhet av de olika HBTQI-utbildningarna. Jag anser att dessa begrepp är relevanta för att kunna förstå påverkan som en sådan utbildning kan ha på biblioteksarbetet, eftersom de studerar hur kön och sexualitet har använts som en maktutövning i samhället. Normer kring kön och sexualitet förs som tidigare nämnt vidare genom institutioner vilket gör det intressant att undersöka hur HBTQI-utbildningar har hjälpt bibliotekarier att reflektera kring hur de, genom sitt yrke, förmedlar ett visst synsätt på kön eller sexualitet. Att undersöka hur förståelse av heteronormativitet kan användas till att skapa ett inkluderande rum inom bibliotekens verksamhet är också av intresse. Performativitet kommer att användas för att analysera intervjumaterialet om bibliotekariernas erfarenheter av arbetet med en HBTQI-utbildning. Genom att ta användning av just dessa begrepp inom queerteori tar jag ett kritiskt avstamp mot befintliga strukturer kring kön och sexualitet som kan finnas i bibliotekaryrket.

3.2. Radikal demokrati

Jag har även valt att använda mig av Chantal Mouffes teori om radikal demokrati som teoretisk utgångspunkt. I *On the Political* (2005) kritiserar Chantal Mouffe den liberalistiska rationalismen, som enligt henne misslyckas med att hantera antagonistiska konflikter som kan finnas i det demokratiska systemet (Mouffe 2005:10–14). Mouffe utgår från Carl Schmitts kritik om liberalism, att i ett demokratiskt system kan det finnas så kallade ”vi/de” (we/they) konflikter där två parter står mot varandra, och dessa konflikter kan inte lösas genom ”ett rationellt inklusivt konsensus” som liberalismen förespråkar (Mouffe 2005:11–12). Det

Schmitt vill säga, som Mouffe förklarar, är att det ibland kan förekomma "vi/de" konflikter i samhället där det ena parten, "de" vill neka den andra parten, "vi", identitet och/eller existens (Mouffe 2005:15–16). Om vi tar detta exempel tillbaka till mitt uppsatsämne, så kan en tänka att debatten om bibliotekens demokratiska uppdrag kan innebära en "vi/de" konflikt där "de" (konservativa politiker) vill neka "vi" (bibliotekets) identitet som en demokratisk institution som välkomnar alla sortens människor, oavsett vad de har för sexuell läggning eller könsidentitet. Samma händer med den "vi/de" konflikt som uppstår i hotet mot HBTQI-personer, där "de" (personer som är mot HBTQI-personers rättigheter) vill neka den andra partens "vi" (HBTQI-personers) existens eller identitet.

Mouffe menar alltså att politiska identiteter ibland utgår från en antagonism mellan två parter. Att försöka radera möjligheten av antagonism i samhället går emot demokratins grund eftersom liknande "vi/de" konflikter alltid kommer att förekomma i ett demokratiskt system, men det går inte heller att ignorera konflikterna och inte göra något åt dem med ursäkten att vara "neutral". Mouffe föreslår då det som kallas för ett "agonistiskt tillvägagångssätt" ("agonistic approach" på engelska, egen översättning). Ett agonistiskt tillvägagångssätt är att, i stället för i det politiska systemet sätta "vi/de" parterna som antagonister som inte har någon gemensamt grund, så skulle systemet kunna se till att parterna erkänner varandra som opponenter och inte som fiender. Genom att parterna når en agonism så skulle konflikten få existera utan att få våldsamma konsekvenser för parterna (Mouffe 2005:16–21). Med andra ord betyder det att kunna sätta båda parter i dialog i stället för att avstå från konflikten genom att ha en "neutral" position.

Om vi återkommer till uppsatsämnet så är just folkbibliotek en institution som välkomnar alla sortens människor med alla sortens åsikter. På folkbiblioteket är både en person som identifierar sig som HBTQI samt en person som inte tycker om HBTQI-personer välkomna. Mouffes teori är relevant för att kunna analysera bibliotekariers reflektioner kring HBTQI-utbildningar och bibliotekets demokratiska uppdrag. Jag kommer alltså att använda mig av teorin för att undersöka om bibliotekariernas erfarenheter och upplevelser av HBTQI-utbildningar samt deras vardagliga arbete efter utbildningarna kan ha en påverkan

på bibliotekets arbete och strävan efter att vara en neutral och demokratisk institution där olika människor samexisterar.

4. Metod

I det här avsnittet presenteras metoden som jag har använt för att samla empiriskt material för min studie. Jag har genomfört kvalitativa intervjuer med folkbibliotekarier som har gått en HBTQI-utbildning med sin arbetsplats. Målet med intervjuerna var att kunna få ta del av bibliotekariernas erfarenheter av arbetet med olika HBTQI-utbildningar samt få ta del av deras reflektioner kring vad dessa utbildningar kan ha för roll i den här politiskt polariserade tiden där HBTQI-rättigheter står under debatt.

4.1. Kvalitativa intervjuer

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) skriver att intervjuer kan ge insikter om förhållanden som råder i en viss miljö och att intervjuer främst handlar om sociala förhållanden, men att även människors känslor och upplevelser kan vara intressant (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022:56). Bibliotekariers individuella erfarenheter av arbetet med HBTQI i en verksamhet som har genomgått en HBTQI-utbildning samt deras reflektioner kring utbildningens roll är relevanta för min forskning. Bibliotekariens upplevelser och reflektioner hjälper mig som forskare att upptäcka mönster i svaren genom analysen, vilket kan i sin tur leda till kunskap om ett större fenomen.

Jag har utgått från principen om semi-strukturerade intervjuer, där intervjuaren ställer upp breda frågor som tillhör olika teman, och lämnar plats åt intervjupersonen att kunna svara mer fritt. Om det är någon fråga som kvarstår att ställa kan intervjuaren ställa den som följdfråga, vilket ger intervjun ett friare format och kan leda till intressanta samtal. Semi-strukturerade intervjuer kan ha en fördel framför strukturerade intervjuer, eftersom det ger intervjupersonen frihet att berätta olika saker som den kanske inte hade gjort annars, vilket kan ge intressanta insikter till intervjuaren (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022:60).

4.1.1. Intervjuguide

Under intervjuerna ställde jag frågor om utbildningarnas upplägg och längd, om hur bibliotekets arbete med inkludering av HBTQI-frågor såg ut innan utbildningen och hur den utvecklades efter, om vilken kunskap utbildningen bidrog till för

informanten och hur den kunskapen speglades i arbetsplatsen, samt övriga frågor om informantens syn på det demokratiska uppdraget, neutralitet och dess koppling till HBTQI-utbildningar.

Eftersom jag har valt att intervjua bibliotekarier från verksamheter som har olika typer av HBTQI-utbildningar så har jag anpassat intervjuguiden till utbildningen som verksamheten hade. Jag har till exempel haft en intervjuguide för HBTQI-certifierade verksamheter (se Bilaga 2), och en annan till verksamheter som hade övriga HBTQI-utbildningar (se Bilaga 3), samt ytterligare en intervjuguide för en verksamhet som hade skapat en egen utbildning (se Bilaga 4). Dock har alla dessa intervjuguides utgått från samma typer av frågor om erfarenhet av arbetet med den utbildning eller certifiering som verksamheten som informanten jobbade på hade gått. I slutet av intervjuerna frågade jag informanterna om de hade något att tillägga som jag inte hade hunnit fråga om, och skrev ner deras synpunkter för att kunna använda dessa till framtida intervjuer. Detta gör att intervjuguiderna som jag presenterar som bilagor kan sakna vissa frågor som dök upp efter dessa extra synpunkter.

4.1.2. Rekryteringsprocess

För att hitta informanter följde jag två olika tillvägagångssätt. Å ena sidan utgick jag från det som kallas för "snöbollsurval", som innebär att jag först började med att kontakta personer som jag redan kände inom folkbiblioteksvärlden och fick tips på möjliga informanter genom dem (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022:63). Jag kontaktade en gammal bekant som hade jobbat på ett folkbibliotek som har arbetat aktivt med HBTQI-frågor och har både varit certifierade inom RFSL samt skapat en egen HBTQI-utbildning. Jag fick mejladresser till två bibliotekarier som jobbade i det biblioteket av min bekant, varav en av dem ställde upp på intervju. När jag skickade mejlet med informationsbrevet skrev jag att de gärna fick vidarebefordra mejlet till andra bibliotekarier de kände som kunde vara intresserade av studien eller skicka mig mejladressen till bibliotekarier de trodde skulle vara intresserade så att jag skulle kunna kontakta dem.

Å andra sidan hittade jag informanter tack vare information som jag hittade på nätet. Jag hade kännedom om vissa folkbibliotek i Skåne som har en HBTQI-certifiering inom RFSL, och dessa var de bibliotek som jag kontaktade först. Jag använde mig sedan av RFSL:s lista över certifierade verksamheter (se RFSL Utbildning 5 u.å.).

Dock visade det sig snabbt att antalet certifierade biblioteksverksamheter som står i RFSL:s lista var betydligt mindre än antalet informanterna jag behövde för studien. Jag insåg snabbt under processen att bristen på bibliotek i RFSL:s lista förmodligen hade att göra med att det numera finns flera typer av HBTQI-certifieringar eller HBTQI-utbildningar. Det kanske även fanns bibliotek som hade tidigare varit certifierade inom RFSL men som numera har en annan typ av certifiering eller utbildning, och var därmed inte med i listan när jag letade. Jag valde därmed att intervjua bibliotekarier som arbetar i verksamheter som är certifierade inom RFSL och bibliotekarier som har genomfört andra typer av utbildningar med fokus på HBTQI i deras arbetsplatser. Ett exempel till övriga utbildningar som jag har undersökt är Digitekets digitala HBTQI-utbildning, som är gratis och tillgängligt till alla bibliotek. Jag valde att bredda typen av utbildningar som jag undersöker eftersom jag anser att det kan vara intressant att ta reda på möjliga skillnader mellan certifieringar och utbildningar och se om dessa skillnader påverkar bibliotekariers tillvägagångssätt vad gäller deras arbete med HBTQI, och hur detta i sin tur påverkar erfarenheten de har.

Att bredda ut rekrytering till övriga HBTQI-utbildningar ledde till att jag började kontakta alla möjliga folkbibliotek i Skåne som jag kunde hitta. Jag skrev i mejlet att jag letade efter en bibliotekarie som hade gått en HBTQI-certifiering eller en HBTQI-utbildning för att hantera HBTQI-frågor i biblioteket. Jag använde mig av motorsökning Google för att leta fram olika bibliotekssamarbete -som till exempel Familjen Helsingborg eller SNOKA-bibliotek- och få fram de olika filialernas kontaktinformation. I de fallen där en stad hade flera filialer skickade jag ett mejl med informationsbrevet till den filialen som framstod som huvudfilial, som oftast var ett stadsbibliotek. Även i detta fall skrev jag i mejlet att de gärna fick vidarebefordra mejlet internt mellan filialer, och skicka de intresserades kontaktinformation till mig så att jag skulle kunna kontakta dem. Informationsbrevet stod som bilaga i mejlet. Jag mejlade totalt 48 bibliotek, varav 11 svarade genom att skriva att de inte hade gått en HBTQI-utbildning eller certifiering i deras verksamhet. I två av dessa mejl skrev även de som svarade att verksamheten gärna hade haft en certifiering om resurserna fanns till det.

4.1.3. Informanter

Till slut fick jag positiva svar från 10 olika bibliotekarier från 10 olika folkbibliotek, varav 8 av de jobbade i ett stadsbibliotek och 2 i mindre filialer av ett större stadsbibliotek. Av de samtliga 10 folkbibliotek som deltog i studien så hade 3

numera en HBTQI-certifiering genom RFSL, 4 hade gått Digitekets HBTQ-utbildning, 1 hade gått en övrig HBTQI-utbildning inom RFSL och 1 hade gått en övrig HBTQI-utbildning som ges av företaget Samkrafter. Det fanns även ett bibliotek som hade gått en HBTQI-certifiering men deras certifiering hade löpt ut, men som hade missförstått mitt mejl. Jag genomförde intervjun ändå och ansåg att informationen ändå var relevant till studien, eftersom biblioteket fortfarande tog nytta av det de lärde sig under certifieringen för att arbeta med HBTQI-frågor och dessutom hade börjat fundera på att göra om certifieringen eller genomföra en annan typ av HBTQI-utbildning. Biblioteket hade även haft certifieringen under debatten om DSH, vilket jag ansåg var av intresse.

Det var viktigt för mig att fråga informanterna om de pronomen de föredrog för att kunna respektera deras könsidentitet under intervjun. Det största majoriteten av informanterna, 8, identifierade sig som kvinnor och använde pronomen "hon/henne". Det fanns en informant som identifierade sig som man och använde pronomen "han/honom" och en som använde pronomen "hon/den".

Nedan presenterar jag en tabell med informanternas pseudonym, avdelning samt respektive HBTQI-utbildning. Jag hade som bakgrundsfråga vilken avdelning informanterna jobbade på mest i biblioteket, eller om de hade fokus på en specifik avdelning, eftersom jag ville se om det fanns en relation mellan typen av avdelning och bibliotekariens engagemang med HBTQI-frågor. Jag insåg snabbt att avdelningen "Barn- och ungdom" var den som var mest förekommande bland informanterna. Det är dock viktigt att poängtera att det bland informanterna fanns de som, trots att de hade mer fokus på en viss avdelning, hade varierande arbetsuppgifter på olika avdelningar på grund av verksamhetens storlek. Till exempel så fanns bibliotekarier vars huvudfokus var barn och unga men som ibland också jobbade på vuxenavdelning. I dessa fall har jag markerat som "avdelning på bibliotek" den avdelningen de själva sa att de jobbade mest på eller hade fokus på i deras arbetsuppgifter.

Pseudonym	Avdelning på biblioteket	HBTQI-utbildning
Alexander	Inte någon specifik	RFSL-certifiering
Clara	Digital	Digitekets HBTQ-utbildning
Diane	Ungdom	RFSL-utbildning
Frina	Vuxen	RFSL-certifiering
Karin	Barn- och ungdom	Digitekets HBTQ-utbildning
Lotta	Barn- och ungdom	Digitekets HBTQ-utbildning

Maria	Barn- och ungdom	HBtQI-utbildning med Samkrafter
Olivia	Barn- och ungdom	RFSL-certifiering
Rita	Barn- och ungdom	RFSL-certifiering
Tilde	Bibliotek som mötesplats	Digitekets HBtQI-utbildning

Tabell 1: Informanternas pseudonym, avdelning och HBtQI-utbildning

4.1.4. Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes fysiskt, det vill säga på plats med intervjupersonen med hjälp av en diktafon. Anledningen till att jag valde just fysiska intervjuer i stället för att genomföra intervjuerna med digitala hjälpmedel som till exempel Zoom är att jag anser att dessa hjälpmedel kan bryta konversationens flöde på grund av tekniska fel som är svåra att förutse. Detta är något som även Eriksson-Zetterquist & Ahrne nämner (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022:72). Intervjuerna tog mellan 45 och 60 minuter, vilken var tiden jag hade skrivit i informationsbrevet. Det fanns tre tillfällen där informanterna hade mer att säga och intervjun gick över tiden, men det var inte mer än 15 minuter, och även i dessa fall anpassade jag intervjufrågorna för att försöka hålla mig till den förbestämda tiden.

Jag gav intervjupersonerna möjligheten att bestämma plats där de ville träffas, och föreslog att det skulle vara i ett rum där vi kunde vara ensamma och ostörda. Detta var för att skydda intervjupersonens integritet och säkerhet enligt etiska principer (Vetenskapsrådet 2024:52). Att prata om arbetet med HBtQI kan anses som känsligt, framför allt om informanten har en personlig koppling till ämnet -genom att själv identifiera sig som HBtQI eller ha någon närstående som identifierar sig som HBtQI-. Samtliga informanter valde att ha intervjuerna på sin arbetsplats, vilket ledde till att jag genomförde alla intervjuer i de bibliotek som jag kontaktade, eller de biblioteksfilialerna som fick mitt mejl vidarebefordrat till sig. Att ha intervjuerna på informanternas arbetsplats är något som Eriksson-Zetterquist & Ahrne skriver kan skada svaren man får eftersom det finns en risk att informanterna inte vill framstå som dåliga medarbetare och därmed inte vågar berätta om arbetsplatsernas brister (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022:64). Däremot anser jag att detta inte påverkade svaren jag fick, eftersom jag vid alla intervjuer befann mig i ett enskilt rum med informanterna, som hade varit bokat i förväg. I mitt fall så har jag märkt under intervjutillfällen att informanterna har känt sig bekväma med att lyfta fram aspekter av arbetet med HBtQI-frågor som inte har fungerat i de

verksamheterna de jobbade inom. Dock är det också viktigt att poängtera att mitt forskningsämne är bibliotekariernas erfarenhet av arbete med en HBTQI-certifiering eller utbildning, och inte en bedömning av hur arbetet med en HBTQI-certifiering eller utbildning genomförs.

4.2. Transkribering och analysmetod

Jag genomförde transkribering av tre intervjuer själv och sedan använde jag en AI-baserad transkriberingstjänst som erbjuds via universitetets IT-enhet för de resterande sju intervjuerna. Transkriberingstjänsten, som består av mjukvaran Whisper AI, erbjuder en säker hantering av data genom att ljudfiler transkriberas lokalt på en dator utan internetkoppling, vilket säkerställer att ingen känslig information hamnar i molnet (HT-bibliotek 2024).

I början av arbetet transkriberade jag alla intervjuer manuellt för att närma mig materialet, men på grund av tidsbrist valde jag till slut använda mig av det verktyg som vi fick av universitetet. Dock lyssnade jag noggrant på alla AI-transkriberade intervjuer och kontrollerade att allt stämde i det som transkriberades samt att ingen nödvändig information togs bort av tjänsten.

För manuell transkribering använde jag mig av transkriberingsprogrammet Express Scribe Transcription, som gick att ladda ner i Microsoft Store och som rekommenderades av våra lärare. Jag lyssnade noggrann på transkriberingarna och skrev i princip allt som informanterna hade sagt, med undantag för enstaka information som kanske upprepades ett flertal gånger eller för information som inte hörde till forskningen. När jag stött på upprepningar så skrev jag inom parentes det som upprepades, till exempel: ”informant X återkommer till upplevelsen hen hade under ...”. Det fanns även tillfällen där jag under intervjun bad informanten att upprepa en viss information som hen redan hade sagt för att jag hade missat den, och när jag transkriberade intervjun insåg jag att den informationen redan hade sagts. I dessa fall har jag transkriberat även upprepningarna, och skrivit inom parentes att jag hade bett informanten att upprepa eftersom jag hade missat informationen första gången de sa det. Jag ansåg under transkriberingen att det var viktigt att skriva om det som hade upprepats, och insåg i vissa fall att informanten beskrev det de redan hade sagt med fler detaljer när jag bad om upprepning, vilket gjorde att jag i vissa fall fick ny information. Senare i avsnittet diskuterar jag etiska aspekter som jag behövde förhålla mig till under transkriberingen.

För analysen av materialet utgick jag från Braun & Clarkes (2025) handbok för reflexiv tematisk analys, *Thematic Analysis: A practical guide*. I den definieras ett tema som en mängd data som sammankopplas genom en gemensam idé (Braun & Clarkes 2025:77). Data som samlas i ett tema delar det som kallas för ”shared meaning”, vilket vill säga att datan följer ett mönster av mening eller betydelse som ligger nedgrävd under ytan (Braun & Clarkes 2025:77–78).

4.3. Etiska aspekter

Mitt forskningsämne handlar om arbetet med en HBTQI-utbildning på biblioteket, och även om det inte direkt handlar om att vara HBTQI, så finns det informanter som identifierar sig som HBTQI och därför har valt att aktivt engagera sig i arbetet med HBTQI-utbildning. Förutom frågan om sexuell läggning eller könsidentitet så berör mitt forskningsämne även politiska åsikter som informanterna har om ämnet. Detta eftersom det lägger fokus på de senaste åren som har varit präglade av olika politiska och samhällsdebatter om kulturpolitik, där bibliotekets roll och uppdrag har blivit ifrågasatt; och om HBTQI-personers rättigheter. Dessutom är folkbiblioteket en politisk styrd verksamhet vilket gör att informanterna, i form av anställda inom verksamheten, kan ha en åsikt om hur den styrningen påverkar deras arbete. Den typen av uppgifter som rör sexuell läggning, könsidentitet och/eller politiska åsikter anses vara känsliga personuppgifter enligt EU:s dataskyddsförordning (2016/679). I informationsbrevet som skickades till informanterna fanns det därför information om att studien hanterade känsliga personuppgifter och en samtyckesförfrågan för att hantera dessa uppgifter.

Hughes Tidlund & Von Unge (2022) skriver att det är viktigt att forskarna är medvetna om sin kunskapsposition och perspektiv för att forskning ska vara så transparent som möjligt (Hughes Tidlund & Von Unge 2022:48–49). Vad gäller mitt eget perspektiv på ämnet så är det viktigt att lyfta fram att jag själv identifierar mig som HBTQI-person. Min personliga koppling till HBTQI innebar en risk att jag skulle kunna ha svårt att distansera mig från intervjupersonerna och uppsatsämnet i stort. Detta kunde samtidigt göra att jag redan har en fördom eller ”förförståelse” av ämnet som utgår från min egen erfarenhet. Under undersökningen lämnade jag därför mina egna tankar och erfarenheter åt sidan för att förhålla mig så neutralt som möjligt till intervjumaterialet. Under analysen av intervjumaterialet tog jag hjälp av de valda teorierna för att analysera materialet. Under korrekturläsning av analysen var jag noggrann med att se att mina reflektioner kring materialet inte var personliga utan snarare kopplades till de valda

teorierna. Vad gäller min kunskapsposition så är jag biblioteksstudent, men jag har en kandidat i Litteraturvetenskap, under vilken jag bland annat har läst en grundkurs i Genusvetenskap. Detta kan påverka hur jag reflekterar och förstår kön, sexualitet och könsidentitet, eftersom jag har lärt mig under min utbildning att ha ett kritiskt tänkesätt på kön och på hur det används för att behålla vissa maktstrukturer i systemet.

Under transkriberingen och analysen är det viktigt att bestämma hur intervjupersonerna presenteras, om de ska pseudonymiseras genom ett smeknamn eller ett nummer (intervjuperson 1, intervjuperson 2) eller om deras riktiga namn ska anges (Hughes Tidlund & Von Unge 2022:57–58). Enligt Vetenskapsrådet (2024) ska allt forskning som behandlar personuppgifter följa EU:s dataskyddsförordning (2016/679), GDPR och nationella dataskyddsregler (Vetenskapsrådet 2024:66). Bland dessa dataskyddsregler framstår pseudonymisering av forskningspersonerna (Vetenskapsrådet 2024:67). Jag har därmed följt dessa etiska riktlinjer och angett en pseudonym till varje informant (se Tabell 1 under 4.1.3). Ytterligare uppgifter som kan leda till identifiering av forskningsdeltagarna måste också hanteras enligt säkerhetsåtgärder (Vetenskapsrådet 2024:66–67). Jag undvek därmed att skriva övriga namn på bibliotek, stad eller kollegor som nämndes under intervjuerna och som kunde leda till identifiering av informanternas identitet. När jag hade transkriberat klart såg jag över informanternas riktiga namn och säkerställde att deras pseudonym inte var för nära deras eller annan informants namn. Jag har anonymiserat Bilaga 3 för att kunna skydda verksamhetens samt informantens identitet, genom att ta bort verksamhetens namn på intervjuguiden och ändra några frågor som kunde leda till identifiering av verksamheten.

Allt intervjumaterial, det vill säga ljudinspelningar, transkriberingar samt övriga dokument som rörde intervjustudien har enbart sparats på min dator i en mapp med lösenordsskydd. Inför genomförandet av intervjuerna skapades en plan för datahantering av känsliga personuppgifter som godkändes av handledaren.

4.4. Studiens avgränsningar: dokumentstudie

Det är viktigt att nämna att jag hade planerat att genomföra en dokumentstudie i samband med intervjuerna där jag skulle få jämföra de olika utbildningsplanerna. Jag ansåg att det skulle ha varit intressant att se om längden och innehållet på de olika utbildningar kan ha en påverkan på bibliotekariernas reflektioner och

erfarenheter. Deltagarna fick förfrågan om de kunde bidra med utbildningsmaterial, i form av utbildningsplan eller liknande, via mejl efter att de hade gett godkännande för att delta i intervjustudien. Jag var tydligt med att de dokumenten enbart skulle användas till uppsatsen och kopior skulle alltså raderas eller kastas efter studien var avklarad, som allt annat material i studien. Dock var det inte tillräckligt med informanter som kunde bidra med de dokumenten. Detta eftersom majoriteten av informanterna hade genomfört utbildningarna genom privata aktörer -som RFSL eller Samkrafter- och de kunde alltså inte dela med sig av materialet av sekretessskäl. Jag kontaktade då aktörerna som hade skapat dessa utbildningar för att se om jag kunde få något typ av utbildningsdokument från dem i stället, men även då fick jag inte tillgång till något material. Jag kunde dock få tillgång till utbildningsmaterial från Digitekets HBTQ-utbildning, eftersom den är gratis och öppet tillgängligt på Digitekets webbsida. Det är av denna anledning som jag enbart har genomfört en intervjustudie.

5. Resultat och analys

Jag har totalt genomfört 10 intervjuer med tio bibliotekarier från olika folkbibliotek som hade genomgått en HBTQI-utbildning. Syftet med intervjuerna var att få ta del av bibliotekariernas erfarenheter och reflektioner kring arbetet med en HBTQI-utbildning, vare sig det är en HBTQI-certifiering eller övriga utbildningar, för att kunna förstå hur en HBTQI-utbildning kan påverka bibliotekarierna personligt i deras vardagliga arbete som folkbibliotekarier. Analys av de genomförda intervjuerna resulterade i två teman: språkliga normer och symbolens betydelse. Jag kommer under detta avsnitt redogöra för analysen av materialet enligt dessa två teman.

5.1. Språkliga normer

I det här temat uppmärksammas språkliga normer, som är ett nav för HBTQI-utbildningar arbete med normbrytning. Det har förekommit under intervjuerna att HBTQI-utbildningar lär bibliotekarier inom olika verksamheter att ge ett inkluderande bemötande genom att utmana befintliga normer inom språk.

5.1.1. Att lära sig använda ett språk som inkluderar

Att kunna ge ett bra bemötande till HBTQI-användarna har framstått som huvudskäl för informanternas verksamheter att genomgå en HBTQI-utbildning. Ett bra bemötande beskrevs av informanterna som ett bemötande där användarens identitet inte togs för givet vid första mötet. Ett ”bra” bemötande var ett bemötande där användaren kunde få hjälp utan att känna sig ifrågasatt eller ovälkommen av bibliotekariens heteronormativa agerande. Kunskap som förmedlas i HBTQI-utbildningar uppstår som ett nav för bibliotekets arbete med HBTQI. Att lära sig om olika sexuella läggningar och könsidentiteter, vad flaggorna representerar, HBTQI-rörelsens historia samt att få lärdom om andra viktiga begrepp som beskriver HBTQI-erfarenheter -som till exempel ”minoritetsstress”- ansågs av informanterna vara avgörande för att kunna reflektera över hur man kan bemöta användarna som kan vara HBTQI. Samtliga informanter var positivt inställda till att genomgå en HBTQI-utbildning, och var överens om att en utbildning var ett bra

sätt att se till att alla inom personalen hade samma nivå av kunskap om ämnet. Det var, enligt informanterna, ett sätt att säkerställa att alla hade samma bas, oavsett sin personliga bakgrund eller koppling till frågan. Bland informanterna fanns de som hade genomgått en certifiering via RFSL, de som hade gått Digitekets HBTQ-utbildning samt de som hade genomgått övriga HBTQI-utbildningar genom RFSL eller övriga aktörer -som till exempel företaget Samkraft. De olika utbildningar skiljde sig i längd och upplägg, något som jag har redovisat för under inledningen. Den utbildning som verksamheten väljer eller har möjlighet att erbjuda personalen kan på något sätt påverka hur arbetet ser ut i biblioteket, detta är något jag återkommer senare i avsnittet. Däremot hade alla utbildningar en gemensam punkt som diskuterades i undervisningsmomenten: vikten att vara inkluderande i bemötandet. För att ge ett inkluderande bemötande är det av yttersta vikt att utmana normer som befinner sig i det språket bibliotekarierna använder.

Informanterna har beskrivit att det i HBTQI-utbildningarna har vikten av att inte utgå från det man ser diskuterats. Om en bibliotekarie antar att en användare som ser kvinnlig ut har en man och inte en fru kan detta leda till en situation där användaren inte känner sig välkommen inne i biblioteket. Detta skulle vara problematiskt ur ett demokratiskt perspektiv, eftersom biblioteket ska vara till för alla, även för de som inte följer heteronormen. Att utgå från det som syns för det nakna ögat utan att ifrågasätta befäster heteronormativa strukturer, där personer utgår från att en person lever ett heterosexuellt liv bara för att det är normen (Ambjörnsson 2016:47). HBTQI-utbildningarna har lyfts under intervjuerna som en möjlighet för bibliotekarierna att reflektera över hur de har interagerat med biblioteksbesökare tidigare och lära sig hur man kan bemöta användaren på ett adekvat sätt.

En aspekt som har lyfts fram under intervjuerna är det neutrala språket, det vill säga, att använda könsneutrala pronomen när användaren inte tidigare har berättat om sin identitet. Under studien fanns det till exempel informanter som hade kunskap om HBTQI redan innan de började utbildningen, men som själva identifierar sig som cispersoner, och därmed inte hade reflekterat över användningen av könskodade pronomen när de mötte en ny besökare. Ett exempel är informanten Frina, som under intervjun nämnde att den HBTQI-certifiering de hade gjort på hennes arbetsplats hade hjälpt henne att ha ett könsneutralt bemötande mot alla besökare, oavsett hur personen presenterar sig.

Jag har jobbat med och jobbar fortfarande med att vara könsneutral när jag pratar med besökare. Oavsett om man tycker att de presenterar sig som en extremt binär könsidentitet, och att man har det jämlikt på det sättet att man inte antar saker om folks identitet.

Frina

Att använda könsneutrala pronomen med en ny besökare utan att antyda besökarens könsidentitet framför budskapet om att bibliotekarierna -och i förlängningen biblioteket- är öppna för alla sorters könsidentiteter. Även om besökaren i sig också identifierar sig som cisperson öppnar det neutrala språket möjligheten både för den personen att rätta bibliotekarien -och använda de pronomen som personen föredrar- och för andra personer som inte är cis, och som kanske lyssnar på samtalet, att komma fram till bibliotekarien och säga sina pronomen. Det är alltså ett sätt att visa att biblioteket är en inkluderande plats där *alla* är välkomna.

Informanten Frina använder dessutom ordet ”presenterar” när hon pratar om användare. Detta kan kopplas till Judith Butlers begrepp performativitet, eftersom kön blir uttryckt bara genom andras ögon, det blir en performativ handling som en person gör för att passa in i en viss kategori (Butler 2006:190–193). Att en person *presenterar* sig med en ”binär identitet”, det vill säga som antingen traditionellt man eller kvinna, betyder det inte att de identifierar sig med en av dessa identiteter. En person kan visa ett visst könsuttryck men ha en annan, och att som bibliotekarie behandla användaren som att den hade en binär könsidentitet bara utifrån exempelvis kläderna kan misstolkas. Användaren kan således få en idé om att biblioteket inte är öppet för identiteter som går utanför det binära.

Detsamma gäller om bibliotekarien utgår från att besökaren är heterosexuell. Jag kommer här att återkomma till exemplet där en kvinnlig besökare antas leva i ett heterosexuellt förhållande med en man. Även där kan användningen av könsneutrala ord, som till exemplet ordet ”partner” i stället för ”man” eller ”fru”, vara av användning. Informanterna har under intervjuerna pratat om hur HBTQI-utbildningar lagt fokus på språkbruk, på vilka ord man väljer, eftersom man genom språket förmedlar ett budskap, även om detta inte är explicit, och även om bibliotekarien själv inte håller med om budskapet. Språk kan vara en spegling på något vi har lärt oss, som i det här exempel att heterosexualiteten är den mest naturliga sexualiteten (Ambjörnsson 2016:47).

Lotta, en informant som hade förkunskap om HBTQI genom en tidigare utbildning, reflekterade över hur vissa sätt att yttra sig kan vara skadande mot personer som inte följer normen:

(...) det är så lätt att man tänker att man själv är inkluderande och man är hänsynsfull och så där men samtidigt har man ju sina egna... jag menar att man är van att prata och då kanske man säger saker utan att tänka på att det kan vara...men att man kan kliva på någon eller att det kan liksom uppfattas på ett sätt.

Lotta

Om bibliotekarien säger ”din man” när man pratar med en kvinnlig besökare ger bibliotekarien budskapet att personen *borde* ha en man för att personen presenterar sig och agerar som en kvinna. Att lära sig att använda könsneutrala ord i mötet med en besökare kan vara första steget mot att vara inkluderande som bibliotekarie.

Även reaktionen som bibliotekarien har till en besökares identitet kan påverka besökaren. Det kan uppstå situationer där bibliotekarien är engagerad och påläst i HBTQI-frågan och för att visa stöd till någon besökare som berättar om sin identitet säger något som kan upplevas som påträngande. Den typen av situationer har diskuterats under HBTQI-utbildningarna, och har nämnts under intervjuerna som en positiv aspekt av dessa utbildningsmoment. Olivia, som gick en HBTQI-certifiering med sin arbetsplats, vittnar om en reflektion som utbildningen bjuder på:

(...) Du kanske säger någonting som "Oh, vad du är modig som vågar vara öppen" och liknande saker kan man ju ändå råka göra mot andra personer. Alltså du kanske har någon som har en funktionsnedsättning som du kanske råkar säga något liknande på. Så bara det här att lära sig om de här grejerna som mikroaggressioner och minoritetsstress och liknande tror jag är väldigt bra oavsett. Och det tror jag inte vi hade kunnat få annars.

Olivia

En kommentar som ”vad du är modig som vågar vara öppen” kan tolkas som en påminnelse till användaren att det livet hen leder är utanför det ”normala” (Ambjörnsson 2016:53). Den typen av interaktioner kan räknas till det som kallas för ”mikroaggressioner”, för att det är ett sätt att peka för personen att hen inte följer normen på ett eller annat sätt, även om intentionen i sig inte är att vara aggressiv mot personen.

Att tänka på språket man använder är samtidigt att reflektera över positionen en har i vissa situationer, över strukturerna som finns i samhället. Samtliga informanter hade innan utbildningen en förkunskap om vad begrepp inom HBTQI-rörelsen innebär. Den förkunskapen skiljde sig förstås beroende på informantens koppling till HBTQI, där de som hade mer kunskap innan utbildningen var de som hade

någon närstående som var queer eller identifierade sig själva som det. Vissa informanter som redan var insatta i ämnet ansåg att de inte tog med sig ny information från utbildningen, förutom kanske någon historisk bakgrund om HBTQI-rörelsen eller ny information angående mindre kända begrepp inom HBTQI, som begreppet ”intersex”. Däremot så lyfts även bland dessa informanter att en HBTQI-utbildning är givande för personalen eftersom den öppnar för diskussioner som leder till reflektion över deltagarnas interaktion med andra personer, och över deltagarnas egen position i cis- och heteronormen.

En av studiens informanter, Tilde, beskrev utbildningen som en möjlighet för att reflektera om privilegium som heterosexuella eller cispersoner har:

Hela den utbildningen handlar egentligen om att genomsåda sitt eget privilegium, tyckte jag när jag gjorde den. Och jag tror att det kan ha fått många att tänka också på just det, för det har jag upptäckt. (...) Många har ändrat sig efterhand när jag har sagt att... jag sa till exempel att ”man kan inte säga så för det är uppenbart för dig, men det är inte uppenbart för någon annan”. ”Jaha men hur menar du?”. Så det har lett till bra diskussioner där de kanske efteråt har varit så här ”jag har inte ens reflekterat över att det kan vara så”.

Tilde

Med det som är ”uppenbart för dig, men inte för någon annan” syftar Tilde på normerna som finns i samhället som antas vara en verklighet för alla människor, men som exkluderar HBTQI-personer. För personer som är normbrytande -det vill säga, som inte är heterosexuella eller cispersoner är detta ingen nyhet, men någon som identifierar som cisperson och heterosexuell har kanske aldrig reflekterat över sitt eget privilegium. Heterosexuella känner inte den minoritetsstress som HBTQI-personer kan uppleva och har därmed inte erfarenheten av att vara konstant på sin vakt för rädslan att bli diskriminerad eller exkluderad. Vissa kan även, som tidigare nämnt, inte ha reflekterat över hur de ord de använder kan upplevas som exkluderande för HBTQI-personer. En HBTQI-utbildning kan därmed vara en ögonöppnare för dessa personer, och kan leda till reflektion över hur de själva har bidragit till att upprätthålla vissa normer inom samhället utan att vilja det.

Diane, en annan informant, reflekterade över hur hennes erfarenhet som cisperson hade påverkat hennes uppfattning av olika könsidentiteter, trots att hon före utbildningen ansåg att hon ändå var påläst inom HBTQI:

(...) När man inte är i det själv så har man ju ändå fördomar. Det kan man inte komma ifrån. Och det här med skillnaden på könsidentitet, könsuttryck...att skillnaden är så pass markant

ändå. När man själv... som jag är det jag ser ut som att vara. Att man inte tänker på att det kan vara så olika och se så olika ut.

Diane

Det Diane syftar på, skillnaden mellan könsidentitet och könsuttryck och hur dessa inte alltid stämmer överens, är en aspekt som förbises i cis- och heteronormen och som kan vara lätt att glömma bort om man inte själv bryter mot normen. Det finns normerande föreställningar om hur kvinnor och män ska klä och bete sig men dessa förväntningar infrias inte alltid (Ambjörnsson 2016:93; Butler 2006:8–10). I hetero- och cisnormen finns det en binär uppdelning av kön, där gränsen mellan uppdelningar är rigid och alla som inte faller i varken den ena eller den andra kategorin exkluderas (Ambjörnsson 2016:54). Det kan vara svårt som person som faller inom uppdelningen, i detta fall som person som följer normen, att tänka på de personerna som inte gör det, och ännu mer om den andra personens identitet inte är uttryckt på ett explicit sätt genom kläder eller andra fysiska uttryck.

Det kan vara då svårt för bibliotekarien att ha kunskap om en användares identitet om inte den personen har berättat om det. Rita, en av informanterna, reflekterade över hur relationen som bibliotekarierna har med användarna skiljer sig från andra yrken, och hur att ha ett neutralt språk kan vara ännu viktigare då:

(...) Man könar liksom inte. Det har också hjälpt för att man ska ha ett neutralt bemötande mot personen. För jag vet ju ingenting om dig. Jag kanske träffar dig varje dag för som att du kanske är stammis. Men det här är ju inte som att jobba i skolan eller jobba i vården. Jag känner ju inte dig egentligen. Jag vet ju ingenting om dig förutom om jag ser ditt namn på när du lånar oss med i disken. Och kanske om vi har pratat böcker lite grann. (...) Och då ska det ju vara neutralt bemötande när du kommer in för att du ska känna dig trygg när du går in i biblioteket. För det är det som är målet. Biblioteksrummet ska ju vara till för dig som kommer in.

Rita

Skillnaden i bibliotekariens relation med användarna, som Ritar pekar på, är att det är mycket svårare för en bibliotekarie att ha kunskap om användarens personliga liv, eftersom kontakten som bibliotekarien har med den oftast endast handlar om personens informationsbehov. Om inte en persons identitet blir synlig för andras ögon så blir den ignorerad, men som Butler menade är genus en social konstruktion som inte speglar identitetens komplexitet. Det som räknas är handlingarna, det man gör för att framstå som ett visst kön, men det är inte alltid en spegling av det man är (Butler 2006:8–10). Bibliotekarien kan förmodligen inte lika mycket om användaren som anställda inom andra offentliga verksamheter, som till exempel en

lärare eller en läkare. Inom skolan eller vården, som Rita lyfter upp, kan de anställda få en närmare relation till patienten eller studenten, eftersom de i deras roll behöver kunna få tillgång till mer information för att kunna hjälpa personen. En läkare har förmodligen fått mer information om en patients livsstil än informationen bibliotekarien får om en användares. Normkritisk pedagogik är viktigt för de som är anställda inom vården för att kunna ifrågasätta befintliga normer (Johansson 2025). Om normkritik är relevant inom vården, där anställda kan få tillgång till mer information om patientens liv än det bibliotekarierna får om användarens liv, så är normkritik också relevant för bibliotekarien. Det är viktigt för bibliotekarier att aktivt tänka på språket de använder i arbetsplatsen, eftersom det alltid kan finnas någon som bryter mot normer, trots deras utseende eller sätt de agerar (Butler 2006:8–10).

Även inifrånperspektivet, det vill säga att biblioteket också ska vara en inkluderande plats för de i personalen som är HBTQI, har lyfts upp under intervjuerna som en aspekt som tas upp under HBTQI-utbildningar som heterosexuella deltagare glömmer bort. Olivia, en av informanterna, reflekterade över sin upplevelse av den HBTQI-certifiering de hade gjort på sin arbetsplats. Hon upplevde under diskussionstillfällena att deltagarna pratade mycket om bemötande med besökarna, men glömde att det fanns även personer i personalen som var HBTQI själva, och att utbildningens mål också var att säkerställa ett inkluderande bemötande inom personalen. Att genom utbildningen lära sig att inkludera *alla* som bryter mot normen, att använda ett språk som känns tryggt även för de som befinner sig i personalrummet.

(...) Att det handlar inte bara om att en besökare ska komma in och känna sig trygg och sedd. Det handlar också om att jag ska känna mig trygg och sedd på min arbetsplats. Och det tas upp i utbildningen, vilket jag tycker är väldigt bra, men jag upplevde att det är någonting som glömts bort. Att även inom personalstyrkan...och när det blir väldigt mycket prat om "de", vilket jag kan förstå för att jag också pratar om besökare och låntagare som "de"... Men jag upplevde det då som "de HBTQI-personer som inte är här".

Olivia

Olivia reflekterade över hur inifrånperspektivet oftast lämnas bakom eller glöms när verksamheten ska göra en HBTQI-utbildning. Olivia lyfter i hennes upplevelse hur användning av ordet "de", som var riktat till besökarna och inte till HBTQI-personer allmänt, triggade henne, även om hon förstod vad deltagarna och föreläsarna menade med "de". Som Mouffe (2005) lyfte fram finns det i demokratiska system "vi"/"de" konflikter där den ena parten vill neka den andra

partens existens, därmed kan användningen av ordet ”de” misstolkas som ett sätt att sätta den ena parten som antagonist, även när intentionen inte är det. Att använda ordet ”de” under en HBTQI-utbildning när man refererar till de HBTQI-personer som kommer besöka biblioteket kan lätt misstolkats, eftersom debatten kring HBTQI-personers rättigheter -genom antigenuskampanjen- karakteriseras också av ”vi”/”de” diskurser där HBTQI-personer anses vara fientliga karaktärer som hotar heterosexuellas liv (Edenborg & Gunnarsson Payne 2025). Som tidigare nämnt pratade deltagarna inom utbildningen om besökarna, men Olivias upplevelse om att inifrånperspektivet glöms bort är viktigt att lyfta fram, eftersom det hänger ihop med att inte glömma att det alltid kan finnas en HBTQI-person i rummet.

Att vara medveten om att det kan finnas HBTQI-personer i alla rum kan samtidigt hjälpa andra att reflektera över hur de pratar om övriga ämnen som kan också upplevas som känsliga för olika personer, som till exempel familjekonstellationer. En annan informant, Clara, reflekterar hur utbildningen hjälper alla sortens människor, även de som inte är HBTQI:

Jobbar man inkluderande så hjälper det alla. Normer finns överallt och man kan bryta på normer på olika sätt. Om en person till exempel är ”åh men varför ska vi ha HBTQI+?” och sedan går hen igenom en skilsmässa och plötsligt är det jättejobbigt när andra pratar om familjekonstellationer, och då är man så ”ja, men vad bra att vi inte frågar: har du en man?”. För att, det är bra för alla att vi är inkluderande.

Clara

Frågan om olika familjekonstellationer har återkommit under intervjuerna, särskilt i de tillfällen där informanterna arbetade på barn- eller ungdomsavdelning och till exempel hade behövt fråga om barnets vårdhavare. Även där har språkvanor varit något som bibliotekarierna har reflekterat över:

Men naturligtvis ska man försöka vara medveten om att det hela tiden i rummet oavsett om det är fikabordet eller ute vid disken kan det finnas någon som är påverkad eller som på något sätt inte känner sig inkluderad. Så man får försöka tala om ”dina vuxna” till ett barn eller liksom att man inte behöver säga ”mamma och pappa” alltid (...).

Lotta

På samma sätt blir det viktigt att reflektera över språket som används i vissa skyltningar. Vad gäller exemplet om familjekonstellationer så kan även skyltningar i rummet innehålla språk som kan exkludera familjer som inte följer normen. Till exempel beskrev informanten Maria hur HBTQI-utbildning samt samarbete med

andra bibliotek ledde till att de ändrade skyltning på en hylla som var inriktade till nya föräldrar:

Till exempel så har vi haft en hylla som vi har kallat "Föräldrahyllan" hela tiden. Medan våra kollegor, vi har (olika bibliotek) här som vi samarbetar ganska mycket med. (...) Och då träffar jag till exempel de barnbibliotekarierna där lite då och då. Och då, "ja men vi kallar det familjehylla nu" säger de. "Jaha, ja men gud, det är ju självklart att det ska heta familjehylla och inte föräldrahylla." Nu har vi också döpt om den hyllan till familjehylla i stället. Och där kan ju sådana böcker finnas då som egentligen är det mycket faktaböcker som handlar om barn och så där.

Maria

Inom *critical librarianship* lyfts vikten av att reflektera över ens egen position och roll som bibliotekarie för att kämpa mot normer som exkluderar olika grupper som tillhör bibliotekets målgrupp, i detta fall familjer av olika slag (Drabrinski 2019:51;52).

Det är samtidigt viktigt att bibliotekarierna reflekterar över de böcker de rekommenderar under ett referenssamtal med en besökare. Något som förekom under intervjuerna var vikten att tänka på att tipsa om litteratur där det finns HBTQI-representation. Något som lyftes fram bland informanterna var dessutom *sättet* man som bibliotekarie tipsar användare om HBTQI-litteratur. Även där är språket, sättet man yttrar sig, viktigt att reflektera över, eftersom en dålig interaktion kan trygga användaren. Informanterna verkade inte ha ett enskilt sätt på hur man kunde ge HBTQI rekommendationer utan att trigga användaren, men upplevde att det var viktigt att ge plats för HBTQI-rekommendationer även när användaren inte frågade om det själv. Under intervjuerna förekom olika exempel på hur man kunde ge ledtrådar på att boken hade HBTQI-representation utan att säga rakt ut att det var en HBTQI-bok. En informant, Alexander, reflekterade över att den HBTQI-certifiering som han hade gjort med sin arbetsplats hade fått honom att fundera extra över böckerna han tipsar om. Han upplevde dock att det kan kännas utmanande ibland att veta hur besökaren kommer att reagera:

Säg att en person frågar om en kärleksbok. Om man rekommenderar en bok där det är två män som blir kära i världen till exempel, då kan det vara klart att man ändå bara säger. "Men okej, hur kommer den här personen... Hur gör jag det här på ett bra sätt?" Om jag tycker att den här boken är bra. Kan jag rekommendera den här till den här personen? Eller kommer den att tycka så här... "Men va?" Och hur.... Samtidigt... hur ska man sköta en sådan situation. Där kan jag ibland känna mig lite osäker.

Alexander

Jag frågade Alexander hur han brukade göra vid en sådan situation, om han lät bli att rekommendera boken eller ändå försökte smyga in rekommendationen trots rädslan för användarens reaktion. Exemplet han lyfte upp var intressant eftersom det visar hur svårt det ibland kan vara att applicera något en har lärt sig i det verkliga livet, när det gäller ämnen som kan vara känsliga. Att som bibliotekarie undvika att ge en rekommendation för rädslan att göra användaren upprörd kan kopplas till exemplet som Mouffe (2005) lyfte fram om hur konflikten undviks inom vissa demokratiska institutioner för att förhålla sig "neutrala". I detta fall är antigenuskampanjen mot HBTQI-personer en antagonistisk konflikt med "vi/de" parter. Om bibliotekarien väljer att förhålla sig "neutralt" i denna konflikt och inte rekommendera en HBTQI-bok för att inte väcka en reaktion i användaren skulle bibliotekarien inte heller bidra till att lösa konflikten, eftersom den inte skulle ge information om den ena parten -det vill säga, HBTQI-personer-. Detta skulle i sin tur förhindra den andra parten -det vill säga, användarna som har en negativ syn på HBTQI-personer- att få erkänna HBTQI-personers existens och rätt att vara. Att undvika att ge en rekommendation om en HBTQI-bok skulle alltså kunna förhindra en agonistisk lösning (Mouffe 2005:16–21). Alexander verkade instämma med att det var viktigt att inte låta rädslan av att göra användaren upprörd styra:

(...) Det är ju verkligen en sån bit som faktiskt kräver att man har huvudet lite grann med sig. Och att man på något sätt kanske också vågar... Våga vara den som säger "men det här är en kärleksbok, den handlar om två killar. Verkar den intressant?" Och så får de bara säga nej. Om det inte är det de är på jakt efter den.

Alexander

Att behandla en bok som har HBTQI-karaktärer, vare sig om den är en kärleksbok eller inte, som vilken bok som helst och därmed rekommendera är också ett sätt att vara inkluderande, att normalisera de böckerna som har den tematiken. Alexanders exempel är ett av flera som har återkommit under intervjuerna, där samtliga informanter var överens om att det viktigaste var att inte göra en stor grej av det.

(...) Jag hade någonting nyligen där jag bara va såhär "men den här boken handlar om..." och så lägger man in det men inte som man säger det övertydligt. Utan snarare "ja men den här boken handlar om två killar som liksom, är i Nazi-Tyskland och då har de ett samtal om hur de ska hantera sin relation och bla bla". Så att man säger det men att man inte säger det på ett övertydligt sätt liksom.

Olivia

Att säga rakt ut ”det här är en HBTQI-bok” eller liknande skulle vara att markera att boken är *annorlunda* från andra böcker, vilket skulle kunna tolkas som att det som det annorlunda är just att det finns queera personer i den, att det är queera personer som är *annorlunda* eller ”udda”. Som Ambjörnsson skriver så funkar heteronormen som en social organisering där olika sexuella- och könsidentiteter sätts i olika kategorier, där heterosexualitet klassificeras som det ”normala” (Ambjörnsson 2016:47). Att göra en rekommendation på ”ett övertydligt sätt” -i Olivias ord- skulle alltså kunna tolkas som att sätta en viss typ av identitet -den heterosexuella och binära identiteten- som bättre än den andra (Butler 2006:8–10). Det skulle alltså vara att implicit klassificera HBTQI-personer som utanför det ”normala”, vilket om en tänker tillbaka på tidigare forskning om normkritisk pedagogik är motsatsen till det HBTQI-utbildningarna och normkritisk pedagogik i stort syftar till (Johansson 2025:26–27). Normkritisk pedagogik utgår från att ifrågasätta normerna och strukturerna som behåller normer som finns kvar i samhället, vare sig gällande HBTQI-personer eller övriga normer, som till exempel vithetsnormen. Att övertydligt påpeka att en bok har en HBTQI-tematik är att kategorisera boken, vilket då är att bibehålla de befintliga normerna kring sexualitet och könsidentitet, och går emot grundläggande principer inom *critical librarianship* (Drabinski 2019).

Sammanfattningsvis kan språket man använder som bibliotekarie och sättet man yttrar sig om olika ämnen ibland upplevas som utmanande bland informanterna. Att utmana språkliga normer är inte bara att vara medveten om de befintliga normerna, utan också att aktivt agera mot dem under ens vardagliga arbete som bibliotekarie, vilket lärs ut inom HBTQI-utbildningarna. Förändringar i språkvanorna, som till exempel användning av könsneutralt språk, anses enligt informanterna vara första steget mot ett språk som inkluderar *alla* användare och som möjliggör ett inkluderande bemötande där ingens identitet antas. Samtidigt har vikten av att rekommendera böcker med HBTQI-tematik, trots konflikträdslan som kan uppstå, förekommit under intervjuerna. Informanterna har även lyft fram hur att aktivt ifrågasätta och arbeta mot normerna ibland har skapat förvirring i vad som är det korrekta sättet att hantera vissa situationer. I dessa situationer har språket lyfts som ett viktigt verktyg för att kunna skapa trygghet, både för användarna och bibliotekarien, vilket kommer att analyseras vidare i nästkommande avsnitt.

5.1.2. Språk som ger trygghet

En HBTQI-utbildning kan hjälpa till att skapa trygghet i bemötande, både vad gäller tryggheten som användaren känner när bibliotekarien bemöter hen på ett inkluderande sätt samt tryggheten som bibliotekarien känner i sitt yrke. Som jag skrev ovan så kan bibliotekarien ha en känsla av osäkerhet när hen bemöter en målgrupp som hen kanske inte har tillräcklig kännedom om. Det har framkommit under intervjuerna att det kan finnas en viss rädsla av att göra fel, att skämma ut sig eller råka bli exkluderande om man glömmer säga saker på rätt sätt. Även i dessa situationer kommer en HBTQI-utbildning till nytta, eftersom bibliotekarierna får lära sig hur de kan reagera när något går fel i bemötandet, som till exempel när bibliotekarien använder fel pronomen för besökaren och blir rättad. De kan, förutom att lära sig könsneutrala sätt att möta besökaren, lära sig olika sätt att agera de gångerna de gör misstag och säger något som kan tolkas som exkluderande mot HBTQI-besökare. Enligt vad samtliga informanter lärde sig under utbildningarna är det bästa att snällt be om ursäkt om de till exempel felkölar en besökare utan att lägga alltför stor vikt vid händelsen.

Informanten Lotta reflekterar under intervjun över hur HBTQI som ämne fortfarande utvecklas, vilket kan göra att bibliotekarien ibland säger fel för att den har information om vissa termer som har förändrats. Det bästa som bibliotekarie då, menar Lotta, är att ha tålamod mot sig själv och vara öppet för att rätta det man gjorde fel:

(...) Du kanske inser att du använder fel pronomen här. Man får vara lite snäll med sig själv. Man får säga, "oj förlåt, nu blev det fel". Eller "hur vill du att jag...?". Man får vara öppen med det och tänka "jag lär mig, vi tränar". Man kan tycka att det är så många olika pronomen. Och hur och vem och vad. Och så förändras det ju dessutom hela tiden. (...) Det är ett ämne man får uppdatera sig i. Just för att. Ja men bara HBT, HBTQ, HBTQ+, HBTQIA+, eller hur ska man liksom, och varför använder man, eller queer kanske, eller, ja, så. Och vem är det man, så att säga, som bestämmer vad man ska kalla vad, och så. Och det är ju svårt, kan kännas svårt och liksom lite krångligt. Men att vi får försöka så gott vi kan (...). Ibland kanske man gör fel eller säger fel men då får man fråga "hur vill du att jag ska säga?"

Lotta

Lottas reflektion kring hantering av misstag i bemötandet instämde med de från informanten Rita.

Man uppmärksammar felet och tar till sig. "Förlåt" och sen så släpper man det. (...) Man tänker sig själv om man själv tycker det är jobbigt, då vill man oftast inte att någon ska göra

det stort åt en heller. Kan det vara exempelvis... Men till exempel om man är icke-binär eller så. Och så säger man (bibliotekarien) fel. Eller sitt gamla pronomen som inte stämmer, för att det står ett könskodat namn, som man kanske inte har bytt än. Eller vad vet jag. Om man inte vill byta. Hur ska man veta? Man kan inte veta. (...) Det är bättre att bara fråga.

Rita

Ytterligare en aspekt som både Lotta och Rita lyfter fram, som kan kopplas till det som tidigare nämndes om att inte utgå från det man ser, är att identitet är något intimt som varierar från person till person. Det kan vara svårt som bibliotekarie att veta hur personen vill bli kallad om den inte berättade det först, så att råka säga fel pronomen behöver inte betyda att interaktionen är förstörd. Det är hur bibliotekarien reagerar på sina egna misstag som gör skillnaden. Hade bibliotekarien inte bett om ursäkt och frågat, som Lotta säger, hur den personen vill att den ska säga, hade det kunnat tolkas som att bibliotekarien inte brydde sig om besökarens identitet. Hade bibliotekarien däremot haft en överreaktion på misstagen hen gjorde så hade användaren också kunnat känna sig obekväm av interaktionen.

Att lära sig att vara inkluderande i sättet man yttrar sig, att inte anta någon annans identitet och inte heller ha en reaktion som kan kännas som påträngande, skapar trygghet i bemötandet. HBTQI-utbildningar upplevs av informanterna som ett verktyg som ger bibliotekarien mer självsäkerhet i deras yrke. Detta inte bara för att bibliotekarien kan, efter en HBTQI-utbildning, lära sig hur man hanterar misstag eller saker i interaktioner som kan gå fel, utan också för att utbildningar ger bibliotekarierna verktyg för att kunna hantera situationer av hot eller ifrågasättande som kan uppstå i arbetet med HBTQI. Bibliotekarierna kan också bli mer självsäkra i deras roll, och våga ta mer ställning i debatten.

Under intervjuerna frågades informanterna om den politiska utvecklingen, alltså att HBTQI-personers rättigheter har lett till debatt i flera länder, har haft en negativ påverkan på bibliotekets engagemang med HBTQI. Under de senaste åren har folkbibliotek varit en måltavla för samhällsdebatten i Sverige från högerkonservativa sektorer som anser att HBTQI-evenemang som DSH inte borde få plats i biblioteksrummet (Håkansson 2023). Informanterna ansåg att det politiska landskapet snarare har lett till att fler bibliotek inser ett behov av att lyfta fram och arbeta aktivt med frågan för att skapa trygghet på biblioteket. En av informanterna, Clara, lyfte upp vikten som biblioteket som mötesplats kan ha i ett politiskt klimat där hat och diskriminering blir allt vanligare:

Jag tycker att det är väldigt få som kan vara elaka och dömande när man lär känna folk. Och det är därför biblioteket är så viktigt som mötesplats, att man får träffa alla typer av människor och att det uttalas att här får alla vara, du har inte mer rätten än andra att vara här. Det betyder att, även om du hatar transpersoner, så kommer du att behöva dela lokal med en transperson, som också vill låna en bok. Du kanske även hamnar i samma bokcirkel som den eller i samma program eller...alltså... och det är ju också jätteviktigt. För att lär man ju känna folk så brukar man oftast vara (mindre fördomsfull) ...och sedan kan man ju behöva jobba i det men...ibland kan det vara "åh men den här personen är så himla trevlig då kan, ni kan inte mena min kompis, när ni säger att den här personen inte ska ha rättigheter".

Clara

Claras syn på kunskap som sätt att motverka hat delas av andra informanter. Till exempel hade Diane under vår intervju redan beskrivit vikten som arbetet med HBTQI i biblioteket har i samhället innan vi ens började diskutera om påverkan som en sådan utbildning kan ha.

Jag tänker att det är jätteviktigt, framför allt idag. I samhället som stort. Både politiskt, för jag tänker mycket på det att det man inte förstår kan man lätt bli rädd för. Och om man blir rädd för det då visar man ingen respekt. Och jag menar det enda som HBTQ personer vill är att vi respekterar det som de är. Så det vi behöver göra är ju ännu väldigt enkelt. Och då tror jag att utbildning är det lättaste sättet att komma dit. Förståelse.

Diane

Att dela plats med en grupp personer som leder olika liv kan hjälpa att minska fördomen som man har om gruppen, menar Clara. Genom att vara en mötesplats som är tillgänglig till alla är bibliotek en bro för olika personer, och därmed olika verkligheter, att få kontakt med varandra. Besökare som har en negativ attityd mot HBTQI-personer har i biblioteket möjlighet att träffa HBTQI-personer och vara i dialog med dem, vilket kan förbättra deras attityd mot HBTQI-personer. Det betyder inte att besökarna som var negativ inställda mot HBTQI-personer kommer ändra deras inställning helt, utan snarare att kontakten med HBTQI-personer kan göra att de inte längre ser HBTQI-personer som fiender, som Mouffe (2005) har lyft fram. Det kanske inte leder till att de börjar aktivt stötta HBTQI-personer, men det kan leda till mer förståelse bland parterna, som Diane beskriver. I *critical librarianship* lyfts vikten av att förhålla sig till större ekonomiska och politiska kontext under biblioteksarbete för att kunna representera och skydda de rösterna som osynliggörs i systemet, i detta fall HBTQI-personer (Drabinski 2019:52).

Under intervjuerna framkom det bland informanterna att HBTQI-utbildningar även ger trygghet till bibliotekarierna att våga ta ställning för HBTQI-personer. Det ger

bibliotekarierna verktyg för att kunna ha obekväma samtal med besökare som har en negativ inställning mot HBTQI. Informanten Olivia tog upp en tidigare erfarenhet där hon fick resonera med en användare kring användarens inställning mot HBTQI-personer:

Men jag har också haft ett fall, innan certifieringen, som jag också tycker visar på det här att om du är bekväm att prata om det, vilket jag tror du kan bli av en certifiering, du får öva på att prata. Och då hade jag en före detta stammis, (...) och då hörde jag att hon uttryckte sig negativt på något sätt och då pratade jag bara med henne om det. För att vi var ändå rätt nära, hon var stammis, så vi bara pratade om det. Och någon månad senare hade hon helt ändrat sitt synsätt och då var det till och med att hon liksom gick i klinch med någon kompis, genom att svara så här "nej men det är inte alls konstigt, det är faktiskt helt normalt". Och där tycker jag att du genom, nu hade jag det sedan innan, dels för att jag kände henne och dels för att jag känner mig trygg i både mig själv och i min kunskap, men jag tror att när du kan få in de där samtalen med folk så kan du göra någonting bra.

Olivia

Exemplet Olivia tar upp kan kopplas ihop till tidigare forskning om bibliotekariens etiska dilemma kring hur de ska agera när en användare uttrycker åsikter som kan vara hotfulla mot andra grupper som välkomnas in i biblioteket (se avsnitt 2.3). Här menar Olivia att en HBTQI-utbildning kan ge verktyg för att kunna ha ett samtal med den användaren som uttrycker sig negativt om HBTQI-personer. Samtalet kommer förmodligen inte alltid ha den positiva effekten som Olivias samtal med stammisen hade, men att våga ha det samtalet med användarna som har en mer negativ syn på HBTQI-personer kan vara ett sätt att få vissa användare att reflektera över hur de uttrycker sig på biblioteket. Det kan samtidigt tolkas som ett sätt för bibliotekarierna att markera att biblioteket är en demokratisk institution där alla är välkomna, och där konflikter tas upp genom diskussioner och samtal, snarare än genom kommentarer som är hotfulla eller leder till antagonism mellan parterna (se Mouffe 2005:16–21). Att kunna ha obekväma samtal med användare som har en negativ inställning mot HBTQI-personer kan samtidigt kopplas till *critical librarianship* eftersom bibliotekarien blir medveten om positionen som biblioteket har i samhället i stort (Drabinski 2019:52).

Lika viktigt är att kunna hantera hotfulla situationer, när det uppstår en konflikt under bemötandet eller när det uppstår hotfulla situationer mot särskilda grupper som HBTQI- i biblioteket. Att genomföra en HBTQI-utbildning kan ge bibliotekarierna trygghet i situationer av ifrågasättande eller hot, eftersom de kan få kunskap i hur de ska agera under dessa situationer. Detta hjälper dem samtidigt att känna sig tryggare i deras arbete som bibliotekarie, och att kunna stå upp för

HBTQI-personers rättigheter. Rita, en av informanterna, berättade hur hennes arbete som bibliotekarie hade förändrats under åren, och hur kunskaperna från den HBTQI-certifiering som hon hade gått hjälpte henne att bli tryggare i sin roll:

Innan jag började jobba i bibliotek så hade jag jättemycket problem med konflikträdsla. Hur gör man det här? Hur bemöter man det? (...) Hur kan man bemöta någon som kanske blir hotfull? Vi pratar också mycket om hot och våld. (...) Och det är bara för att man ska ha kunskap om hur man agerar ifall att någonting händer. Och det kan ju vara vad som helst. Sjukhus, poliser, matbutiker... Allt. Det spelar ingen roll vilket ställe. Man kan aldrig veta. Men man ska inte gå runt och vara rädd heller. Utan man ska veta vad man ska göra så här för att underlätta för sig själv. Men det är också för att som personal inte skapa en stress.

Rita

Att ha kunskap om hur man bemöter människor som blir hotfulla eller upprörda kan hjälpa bibliotekarien att känna sig trygg även i de situationer som upplevs som mest hotfulla. Ett sätt för bibliotekarierna att känna trygghet i språket de använder och hur de hanterar situationer är att ha tillgång till olika styrdokument och handlingsplaner som tydligt förklarar rutinerna i situationer av hot eller ifrågasättande. Att ha rutiner för hantering av situationer av hot och våld är, i de allvarligaste fall, livsviktigt för att det kan avgöra huruvida man sätter sig själv eller andra i fara.

Just bemötande tycker jag har kommit senare både i prat med kollegor eller med utbildning mot våld eller att vi får FAQ vilket är frågor och svar liksom papper som man kan utgå från som är statements. Vi står för det här. Och varför har vi valt att göra det här. Och så kan man utgå från det. För att ha någon slags säkerhet. "Varför tycker du det?" "Jag tycker inte det. Det här är det bibblan sagt." Att man har ett säkert kort, för att det ska underlätta.

Rita

Det Rita menar är att styrdokument från bibliotek kan användas av bibliotekarierna för att förklara bibliotekets engagemang för HBTQI. Om man till exempel återkommer till bibliotekets demokratiska uppdrag, så ska alla bibliotek vara tillgängliga för *alla* människor. Biblioteket kan alltså hänvisa till Bibliotekslagen (SFS 2013:801), för att förklara varför biblioteket har valt att genomföra en HBTQI-utbildning. I vissa HBTQI-utbildningar, som till exempel RFSL:s HBTQI-certifiering, kan verksamheten få skyltar för att visa till användare att verksamheten har gått utbildningen. Jag kommer att återkomma till detta under analysens andra del, men det kan vara värt att nämna att under intervjuerna berättade informanterna

att en sådan markering oftast hjälper till att ha något att hänvisa till om det uppstår en situation av hot eller ifrågasättande från en användare.

Att hänvisa till styrdokument är också att framhäva bibliotekets agonistiska roll i samhället. Genom att hänvisa till Bibliotekslagen och förklara för användare varför det finns en HBTQI-representation i biblioteket bevisar bibliotekarien att bibliotek som demokratisk institution bjuder till samtal mellan olika parter, för att minska våldsamma antagonistiska konflikter, och att information om båda parter -i detta fall information om HBTQI-personer- ska erbjudas (Mouffe 2005:16–21).

Ytterligare ett styrdokument som har lyfts fram av olika informanter som ett verktyg som ger trygghet i arbetet med en HBTQI-utbildning är att ha en handlingsplan där det kontinuerliga arbetet med HBTQI-frågor. Handlingsplaner förekommer i flera HBTQI-utbildningar, men den största skillnaden mellan olika utbildningar är hur arbetet med handlingsplaner lyfts fram. I vissa HBTQI-utbildningar, som RFSL:s HBTQI-certifiering, gör verksamheten en handlingsplan efter genomförandet av utbildningen för att planera de nästkommande åren av arbete (se avsnitt 1.2). I övriga utbildningar uppstår handlingsplanen mer som ett förslag, vilket påverkar verksamheternas arbete med HBTQI-utbildningen. Att ha en handlingsplan ger trygghet i att arbetet med HBTQI-frågor faktiskt prioriteras och inte glöms bort när HBTQI-utbildningen är genomförd. Det kan hjälpa verksamheten att implementera det normkritiska arbetet i sina rutiner genom att sätta upp specifika åtgärder som kan tas för att inkludera HBTQI-personer i det vardagliga arbetet. Att reflektera över åtgärderna och rutinerna som biblioteket har för att förbättra inkluderingen av olika röster är något som lyfts fram i *critical librarianship* (Drabinski 2019:52).

Under intervjuerna frågades informanterna om det hade uppstått situationer av ifrågasättande eller kränkning mot HBTQI-arbetet på biblioteket, och hur de hade reagerat på det. De fick även frågan om de ansåg att HBTQI-utbildningen som de hade gått hade hjälpt de att hantera dessa situationer. Det visade sig att de flesta fall av kränkning mot bibliotekets HBTQI-arbetet hade med markering i rummet att göra. Bibliotekets synliggörande av arbetet genom markering kommer diskuteras i nästkommande avsnitt. Däremot vittnade informanterna om att HBTQI-utbildningen de hade gått hade utrustat dem med övertygelsen av att HBTQI-representation var en självklar del av biblioteket, och att de hade tagit åtgärder för att säkerställa bibliotekets arbete med HBTQI-frågor.

Informanten Tilde reflekterade över hur den HBTQI-utbildningen de genomförde på sin arbetsplats hjälpte verksamheten att hantera både fysiska konfrontationer samt användarnas anonyma åsikter via nätet:

(...) Och att när man bemannar så säger man ifrån så att ”vi inte tolererar sådant språk här till exempel”. (...) Så det handlar väl mer om att folk skickar anonyma tyck till om. Varför ska vi ha ifrågasättandet? Varför ska vi inte ha (HBTQI-representation)? Och då blir det ju ganska intressant. För då lägger man ju över ansvaret på dem.

Tilde

Att lägga ansvaret på användaren som ifrågasätter, som Tilde beskriver, är samtidigt att bjuda användaren till reflektion över sina åsikter. Om vi kommer tillbaka till tidigare forskning om det etiska dilemma som bibliotekarierna har i sin roll så kan den typen av reaktion som Tilde beskriver, alltså att ifrågasätta det användaren säger, kännas som motsatsen till neutralitet (Carlsson et. al 2024). Däremot om man tänker på Mouffes teori om radikal demokrati och bibliotekets demokratiska uppdrag så är det Tilde beskriver i linje med bibliotekets demokratiska roll. Bibliotekarien är neutral i att hen välkomnar alla inne i biblioteket, men samtidigt krävs den demokratiska rollen, att välkomna *alla*, ett engagemang om att se till att representera alla sortens människor. Som det lyfts fram inom *critical librarianship* har bibliotek som institution en stor påverkan på samhället, som kräver att bibliotekarierna aktivt engagerar sig i normkritiska arbetssätt (Drabinski 2019:52).

Sammanfattningsvis kan språket ge trygghet till bibliotekarien i sin roll. HBTQI-utbildningar kan bidra med viktiga verktyg och sätt att hantera en mängd olika situationer, som går från vardagliga fel som kan ske under bemötande till situationer av hot och ifrågasättande. Bibliotekarierna får lära sig hur de ska reagera och yttra sig, och blir påmind om att det finns lagar som står bakom institutionens HBTQI-arbete och institutionens demokratiska roll. Att genomföra en HBTQI-utbildning har blivit allt viktigare med de senaste åren politiska debatter kring DSH och antigenuskampanjer. Ytterligare har handlingsplanerna och styrdokument som erbjuds av vissa HBTQI-utbildningar lyfts som verktyg som kan ge trygghet i att arbetet med HBTQI-frågor genomförs efter utbildningen. Ett annat verktyg som HBTQI-utbildningar har bidragit bibliotekarierna och biblioteket med är vikten av symboler i biblioteksrummet, vilket kommer att analyseras i nästkommande avsnitt.

5.2. Symbolens betydelse

I det här temat uppmärksammas hur inkluderingsarbetet syns i biblioteket, i form av markering i rummet, bokbestånd samt aktiviteter inriktade till olika målgrupper. Under intervjuerna har vikten av att synliggöra bibliotekets engagemang med HBTQI-frågor till allmänheten för att skapa en välkomnande och inkluderande känsla till normbrytande besökare lyfts fram. Att ha olika symboler i rummet visar för användarna att biblioteket arbetar med HBTQI-frågor, vilket kan ge en trygghetskänsla till användarna som är HBTQI. Dock har det under studien märkts skillnader mellan den HBTQI-utbildning som verksamheterna går och hur engagemanget synliggörs i rummet. Där spelar även ekonomiska frågor, verksamhetens storlek och geografiska placering roll.

5.2.1. Markering i rummet

Att skapa ett inkluderande rum för HBTQI-användare anses vara viktigt för att synliggöra bibliotekets engagemang med HBTQI-frågor till användare. En aspekt av markering i rummet som har diskuterats under intervjuerna är placering av den så kallade Regnbågshyllan. Att ha en Regnbågshylla där man placerar böcker med HBTQI-tematik anses för vissa informanter vara ett enkelt sätt att göra biblioteket mer inkluderande, och är en fråga som tas upp i HBTQI-utbildningarna. Dock finns det utmaningar vad gäller att skapa ett rum som känns trygg genom att sätta upp en hylla med en HBTQI-samling. Det kan till exempel finnas besökare som inte är ute -det vill säga, vars närmaste sociala cirkel inte vet om deras avvikande sexualitet eller könsidentitet- och därmed inte vill synas vid Regnbågshyllan. Det kan också finnas en risk för att personerna som går fram till Regnbågshyllan blir exponerade inför andra användare som är emot HBTQI-personer, vilket kan leda till större konflikter inne i biblioteksrummet. Det har under intervjuerna framkommit olika reflektioner kring huruvida biblioteket ska ha en specifik hylla till böcker med HBTQI-tematik och ifall biblioteket väljer att ha en Regnbågshylla, hur ska personalen då göra för att säkerställa allas trygghet och trivsel inne i biblioteket.

Informanten Clara reflekterar över balansen mellan att lyfta HBTQI-representationen i rummet och ta hänsyn till besökare som inte vågar ta sig till Regnbågshyllan:

(...) Allt som finns i regnbågshylla ska också finnas i den vanliga hyllan. Så det ska vara alltid dubbeltplacerad, det finns ingenting som bara finns på Regnbågshyllan. Så Regnbågshyllan

finns också får att man ska känna att "dit går jag för att jag vill..." för att det är enkelt att hitta också, dessutom, såklart, att man känner sig stärkt och lyft och trygg i platsen och att man inte känner liksom "jag vill ha den här boken men jag vågar inte gå dit". (...) Jag tycker att, genom att man använder det på det här sättet så blir det inte så stressigt, då blir regnbågshyllan mer "Optional" liksom för användaren. (...) Vi vill också lyfta den i rummet, det är därför vi har det också, såklart.

Clara

Claras reflektion visar hur utmanande representationen i rummet kan vara. Exemplet kan samtidigt kopplas till *critical librarianship* eftersom det lyfter fram hur bibliotekets beslut kan påverka användarna som tillhör en minoritetsgrupp (Drabinski 2019). Å ena sidan så är det viktigt för bibliotek att skapa ett välkomnande rum för *alla* personer, å andra sidan kan en hylla inriktad till böcker med HBTQI-innehåll kännas triggande för HBTQI-användarna. Som nämnt ovan så kan det finnas personer vars närmaste sociala cirkeln -till exempel familj eller vänner- inte har kännedom om deras sexualitet eller könsidentitet. Dessa personer kan, i vissa fall, försöka klä eller bete sig på ett sätt som anpassar sig till normer för att synas som cis- och heterosexuella för sin omgivning. De kan alltså försöka *göra* ett kön som de inte är (Butler 2006: 190–193). Att då behöva gå till Regnbågshylla för att plocka upp en bok som har HBTQI-innehåll är då inte aktuellt. Att ha dubbelplacering på böckerna från Regnbågshyllan kan vara en lösning så att användaren inte behöver välja mellan att avslöja sin identitet för andra biblioteksbesökare eller få tillgång till böcker som har HBTQI-innehåll.

Att ha dubbelplaceringar kräver en viss ekonomisk budget från verksamhetens håll, vilket inte alltid finns, särskilt om biblioteket är en mindre filial eller ligger i en mindre ort. Om det finns en begränsning i budget kvarstår frågan om huruvida det bästa är att ha en Regnbågshylla och avgränsa HBTQI-representationen till ett enskilt ställe eller om det bästa är att hitta andra sätt att göra böcker med HBTQI-innehåll tillgängliga. Informanten Frina berättade under intervjun om hennes biblioteks val att inte ha en Regnbågshylla:

(...) Vi var rädda att personer som skulle söka sig till Regnbågshylla inte skulle söka sig dit av rädslan av att bli sedda eller känna sig iakttagna, och sedan har vi inte heller världens största mediebudget. Så om Regnbågshyllan skulle finnas som en samling då skulle vi antingen få köpa dubbla böcker eller ha liksom bara queer representation på ett ställe, och då blir också lättare att undvika det (...) så vi har det helst som en del av samlingen. Så sedan har vi i stället försökt hitta lösningar, alltså sättet att man själv kan orientera sig i samlingarna typ. Vi bytte hemsida förra året, vi har inte kommit runt till det än men vi skulle liksom ha om vi kunde indexerat enligt Queerlit, så att man då kunde söka upp de böckerna hos oss och vart vi har de i våra samlingen typ. Så att man i stället kunde hitta de lätt digitalt och hitta de i rummet i stället.

Frina

Frina återkommer till det som nämndes ovan, att en Regnbågshylla kan upplevas som en exponering för de besökare som inte känner sig trygga i att offentligt visa sin sexualitet eller könsidentitet. Att ha en Regnbågshylla kan vara ett bra sätt att markera för alla användare att biblioteket är ett tryggt rum för HBTQI-användare, men tanken bakom den typen av hylla är också att kunna erbjuda HBTQI-material till alla användare, att fylla ett informationsbehov. Om användarna inte söker sig till hyllan av rädslan av att bli sedda så blir plötsligt hyllan överflödigt. Därmed kan det vara en lösning att se till att det finns HBTQI-representation i bibliotekets bestånd som går att hitta enkelt av användarna via till exempel den digitala katalogen, som Frina säger. På det sättet kan användarna leta böckerna på katalogen och sedan hitta böckerna i en den allmänna samlingen. Att reflektera över sättet biblioteket klassificerar information samt att ta hänsyn till större ekonomiska kontext för att säkerställa representationen är en del av *critical librarianship* (Drabinski 2019).

Det som ansågs viktigast enligt informanterna är att på något sätt markera att rummet är inkluderande, både för att HBTQI-användare ska kunna känna sig välkomna och för att övriga användare som kan ha en negativ syn på HBTQI-personer ska förstå att biblioteket är till för alla sortens människor. Att synliggöra bibliotekets arbete med HBTQI genom olika skyltningar och hyllor i det fysiska rummet kan också vara ett sätt att lyfta upp frågan och leda till reflektion kring ämnet, vilket kan i sin tur vara ett sätt att ha ett agonistisk tillvägagångssätt för att hantera en annars antagonistisk konflikt (Mouffe 2005:16–21).

Under intervjuerna förekom reflektioner kring placering av Regnbågshylla och HBTQI-skyltning. Som exempel så har informanten Tilde lyft fram under intervjun att Regnbågshylla och allt HBTQI-relaterad innehåll har blivit inriktad till ungdomar, vilket hon anser är problematiskt.

(...) inom allt för många bibliotek har HBTQ plus blivit en ungdomsfråga. Och det är inte okej. För det är ingen ungdomskultur. Men det behandlas som det. Det är på ungdomsavdelningen som flaggorna finns och märkningen på böcker och allt. Men slutar du vara det (HBTQI, queer)? Det finns ju folk som kommer ut när de är 50–60 år. Vi måste sluta behandla det som det.

Tilde

Problemet som Tilde lyfter fram, att HBTQI blir en ungdomsfråga i stället för ett ämne som berör alla åldrar, kan kopplas till normer som finns om HBTQI-personer.

Att sätta en Regnbågshylla kan vara ett sätt att ifrågasätta heteronormen genom att ha en fysisk plats där HBTQI-material lyfts fram. Däremot om HBTQI-representation avgränsas till barn- eller ungdomsavdelningen kan det tolkas som om sexualitet eller könsidentitet är något som utforskats enbart under ungdomsåren, vilket exkluderar de HBTQI-personer som upptäckte deras avvikande sexualitet eller könsidentitet i senare ålder. Det kan förmedla ett budskap till äldre användare att sexualitet eller könsidentitet är något som borde kunna "lösas" eller "bestämmas" under en specifik livsperiod, vilket ger en missvisande perception av sexualitet och könsidentitets komplexitet, vilket kan tolkas som heteronormativt (Ambjörnsson 2016:54). Inom *critical librarianship* lyfts fram hur biblioteket misslyckas med att representera sexuella läggningar och könsidentiteters flytande karaktär, och hur bibliotekarien bör reflektera över de beslut som tas för att kunna inkludera dessa identiteter på ett adekvat sätt (Drabinski 2019:50–51). Enligt Tilde är det viktigt att se till att HBTQI-frågan inte är begränsade till ungdom, att det finns HBTQI-böcker på vuxenavdelningen samt aktiviteter för vuxna som behandlar ämnet.

Å andra sidan så anser andra informanter att det är viktigt att lyfta upp HBTQI-frågan på ungdomsavdelning. Ett exempel är informanten Diane, som reflekterade över ungdomars identitetsutvecklingsresa:

Alla ungdomar över lag är ju i den delen av sitt liv. De ska hitta "vem är jag? Vad tycker jag om? Vad ska jag göra?" och då blir de här frågorna ännu viktigare. De flesta vuxna är lite mer trygga i sig själva. Därför tror jag att frågan är viktigare för ungdomar. Men de som tycker att frågan är negativ, det är nog främst vuxna och det är nog de som vågar säga något om de tycker att det är dåligt. Om de tycker att vi har något fel.

Diane

Att lyfta upp HBTQI-frågan på just ungdomsavdelning kan vara ett sätt att stödja de ungdomar som går igenom en identitetskris och börjar ifrågasätta sin sexualitet eller könsidentitet. Att som ungdom hitta en Regnbågshylla när man själv går igenom den perioden att ifrågasätta ens identitet kan kännas lättande. Det kan vara ett sätt för biblioteket att normalisera dessa frågor genom att synliggöra informationen som finns i det ämnet, ett sätt att visa till användarna som går igenom en sådan kris att de inte är ensamma, att det finns andra som har gått eller går igenom liknande situationer. Däremot kan det vara kontraproduktivt att inte synliggöra den typen av information på vuxenavdelningen också, som Tilde pekade på. Om biblioteket synliggör allt HBTQI-arbetet på ungdomsavdelning kan äldre användare som inser att de är HBTQI känna sig ensamma. Det kan också göra

information om HBTQI är svårt att hitta för vuxna personer, eftersom den inte skyltas på den avdelning de brukar besöka och de kanske inte vågar fråga efter det materialet.

Dock finns det en annan aspekt som Diane nämner som är värt att lyfta fram, som är att vuxna personer är mer benägna att uttrycka negativa eller hotfulla åsikter. Att skylta böcker med HBTQI-tematik kan riskera då att skapa konflikt mellan användare som har olika syn på HBTQI. Samtidigt borde rädslan för konflikt inte leda till att HBTQI-material osynliggörs. Att osynliggöra HBTQI-material för att undvika en konflikt mellan parterna skulle vara att försöka ”neutralisera” konflikten, det vill säga, att avstå från den genom att inte visa båda sidor av debatten, vilket i längden inte skulle hjälpa (Mouffe 2005). Det skulle samtidigt kunna tolkas som själv-censur från bibliotekets sida, vilket går emot det demokratiska uppdraget som biblioteket har, som det har redan diskuterats under tidigare forskning om det demokratiska uppdraget (se avsnitt 2.3). Biblioteket kan då välja en mellanlösning, som till exempel att ha Regnbågshylla på ungdomsavdelning men ha ett katalogiseringssystem som gör HBTQI-material lättillgänglig, eller göra en mindre synlig markering på böckerna på vuxenavdelning, till exempel genom klistermärken. Att anpassa sina arbetsrutiner för att säkerställa användarnas trivsel och säkerhet i inkluderingsarbete är också en aspekt av *critical librarianship* (Drabinski 2019:52).

Ytterligare en lösning är att sätta olika symboler i rummet -både i ungdomsavdelning som i vuxenavdelning- som synliggör bibliotekets arbete med HBTQI-frågor och skapar en känsla av trygghet gentemot HBTQI-personer. De verksamheter som går en HBTQI-certifiering eller andra betalda HBTQI-utbildningar kan ibland sätta upp ett diplom eller information om att anställda har gått en HBTQI-utbildning. De verksamheter som har gått en gratis HBTQI-utbildning kan ändå välja att skylta med regnbågsflaggor, klistermärken i böckerna eller övriga symboler. Det som anses viktigast för informanterna är att på något sätt visa att biblioteket står bakom HBTQI-rättigheter, särskilt i det nuvarande politiska klimatet, där det finns en stor kampanj mot HBTQI-rättigheter internationellt (se avsnitt 2.1; 2.2).

Men jag tänker att det känns viktigare än någonsin att visa...Att någon står upp för det typ. Och sen tänker jag att det är svårt att utgöra ett helt tryggt rum. Det kommer aldrig vara ett helt tryggt rum. För det är allmänheten vissa. Man vet aldrig vem som är här. Men att försöka bli ett tryggare rum...I alla fall så tryggt om möjligt. Och visa att personalen står bakom HBTQI+

rättigheter. Men det som är... (...) Typ att ha en Pride flagga, det visar att vi är välkomnande mot alla.

Karin

Somt tidigare nämnt i avsnittet så kan det finnas olika reaktioner på skyltning i rummet. Under intervjuerna har det lyfts att de flesta situationer av kräkning mot HBTQI-arbete i biblioteket har haft med markering i rummet att göra. Flaggorna har i vissa fall rivits ner, förstörts eller även försvunnits. Däremot var informanterna överens på att detta inte bör stoppa skyltningen på rummet. Ett exempel som förekom under intervjuerna var Lotta, vars bibliotek hade satt upp flera Pride flaggor varav några hade försvunnit. Hon diskuterade under intervjun hur de pratade med kollegorna över hur de skulle skylta rummet framöver:

Lotta: (...) Hur gör vi nu för den sista flaggan är försvunnit? Ska vi köpa nya sådana? Eller ska vi hitta något annat sätt att skylta? Visst vi har våra regnbågshyllor och så men ja, nu ska vi ja, för det är klart att jag vet inte man vill ju inte, det känns ju fel och bara för att det är någon som flyttar på dem så ska vi bara, "okej".

Florencia: Men har det varit något mot regnbågshyllan?

Lotta: Regnbågshyllan har jag inte sett något. Jag har inte märkt att det har hänt någonting så. Nu är ju inte de så iögonfallande om man inte går in på ungdomsavdelningen och tittar.

Florencia: Är det en plan att de inte ska det?

Lotta: Nej, det är väl ingen plan. De är ju som en del av allting. Men jag funderar lite på i ungdomshyllan där hur man skulle kunna (lyfta fram den) (...) Man kan tejpa runt för att lyfta fram det mer. När de är märkta så är det liksom en knubb. Precis som vi har andra sektioner. Så det är ju både och det där. Det är ju inte som att vi skyltar för att provocera. Men man vill ju att det ska kännas som att det här är en naturlig del, som allting annat.

Att lyfta fram bibliotekets arbete med HBTQI-frågor på ett naturligt sätt anses vara viktigt enligt Lotta. Tanken bakom skyltning är inte att provocera eller överväldiga användaren, utan snarare att inkludera HBTQI i rummet som andra ämnen som inkluderas i bibliotekets arbete. Även om skyltning provocerar vissa användare som har en negativ syn på HBTQI-frågor så är det viktigt för bibliotekarier att se till att skyltning inte upphörs. Om det finns en pågående förstöring av skyltning, som den som Lotta lyfter fram, är det viktigt att diskutera andra sätt att uppmärksamma HBTQI-arbetet i rummet som är mer hållbara.

Det finns ytterligare sätt att implicit visa för användarna att biblioteket ifrågasätter en binär identitet (Butler 2006). Informanten Maria lyfte också fram en förändring som ägde rum på hennes arbetsplats efter de gjorde en HBTQI-utbildning:

Dels hade vi ju flickor och pojktoalett och då skulle vi lämna ut en nyckel till en person. Och det vet jag en gång. Att vara en person som jag faktiskt var osäker på, är det här en... Kvinna eller man eller trans. För då står man ju och gör ett val där. Så då vet jag med nycklarna. Jag kommer så väl ihåg det. Det är ju jättemånga år sedan. Så jag liksom bara la fram nycklarna så fick personen ta vilken nyckel som passade. Och det var ju bra så här i efterhand. (...) Och så har vi det ju inte längre.

Maria

Marias exempel visar hur en HBTQI-utbildning kan hjälpa verksamheten att skapa en inkluderande plats genom fysiska förbättringar. Att ha könsneutrala toaletter undviker en situation som den som Maria upplevde, där bibliotekarien behöver observera och bestämma över användarens könsidentitet genom användarens utseende och handlingar (Butler 2006). En toalett kan kanske inte kännas som en stor förändring för cispersoner, men för personer som inte är det kan en toalett vara en stressfaktor, en symbol för förtrycket personen redan upplever i hans vardagliga liv. Att göra toaletten könsneutral skickar ett budskap till användaren att hen får vara den hen är inne i biblioteket. Det är också ett exempel på anpassningar som man kan göra i biblioteksarbete för att vara normkritiskt (Drabinski 2019).

Sammanfattningsvis så lyfts vikten av att synliggöra bibliotekets HBTQI-arbete genom markering i rummet fram i HBTQI-utbildningar. Beslut angående sättning och placering av en Regnbågshylla, sättning av klistermärke på vuxna böcker med HBTQI-tematik samt skyltningar har lyfts fram under intervjuerna. HBTQI-utbildningar har hjälpt bibliotekarierna att förbättra gamla arbetsrutiner och anpassa inkluderande arbetssätt enligt verksamhetens förutsättningar och användarens trivsel och säkerhet. Under intervjuerna lyftes dessutom vikten fram av att erbjuda evenemang med HBTQI-tema. Möjligheten att erbjuda olika typer av evenemang kan skilja sig åt beroende på filialens förutsättningar, vilket jag kommer att analysera vidare i nästkommande avsnitt.

5.2.2. Aktiviteter och program

Under intervjuerna har aktiviteter som behandlar HBTQI uppmärksammas som ett sätt att göra biblioteket mer inkluderande. Att planera olika evenemang eller

aktiviteter som lyfter fram HBTQI kan vara ett sätt att visa allmänheten bibliotekets engagemang med HBTQI-frågor, att visa för de HBTQI-användare att de är välkomna som de är. Aktiviteter kan vara allt från att ha en bokcirkel med HBTQI-tema, ett samarbete med en lokal HBTQI-organisation eller ett författarsamtal om en bok som har HBTQI-tematik. Jag har frågat samtliga informanter om hur arbetet med HBTQI-frågor såg ut innan och efter de hade genomfört HBTQI-utbildningen. Samtliga informanter har beskrivit att den utbildningen de genomförde, vare sig en certifiering eller en övrig utbildning, har fått dem att reflektera över aktiviteterna som kan erbjudas för att vara mer inkluderande. Däremot kräver vissa aktiviteter, som till exempel ett författarsamtal, mer resurser än vad vissa verksamheter har, vilket gör att mängden aktiviteter som erbjuds varierar beroende på bibliotekets förutsättningar.

Informanten Diane berättade under intervjun att de fick möjligheten att erbjuda fler HBTQI-aktiviteter efter att ha fått resurser genom ett projekt:

(...) förra året, eller i höstas, då var (...) Elias Ericson här och hade Technoworkshop. Och han har ju skrivit den här boken Diana och Charlie. Han var här. Och det var en del av det här också, det projektet, där vi hade fått extra pengar. Och då hade vi också en HBTQ-bokcirkel. Ja, sen är det ju... När jag köper in böcker så är det ju att man tänker ut extra så att det alltid finns den typen av böcker också. Ja, sen hade vi alltså... Vi gör ju... När vi skyltar och så. Så till exempel när det var Pride förra året så skyltade vi ju med den typen av böcker och så.

Diane

Det som Diane vittnar om, att kunna enbart erbjuda HBTQI-aktiviteter när biblioteket får tillgång till olika bidrag eller projektsatsningar, är en verklighet som har återkommit under intervjuerna, särskilt i de bibliotek som ligger i mindre ort i Skåne eller i mindre filialer, där resurser kan vara begränsade eller där efterfrågan inte är lika stor.

Informanten Rita, som jobbar på en mindre filial, vittnar om hur under det vardagliga arbetet HBTQI-frågor kan hanteras som en till punkt på listan på saker att göra, vilket gör att det finns vissa insatser, som till exempel aktiviteter av olika slag, som prioriteras bort:

(...) vi från olika bibliotek, vi gör ju saker på olika vis eller tänker hur man ska göra det. Men det stannar upp lite för man tänker, "ja men bra att du har gjort det". Nästa grej, för vi jobbar liksom "check, check, check", att man behöver checka av för att det är mycket man ska hålla koll på. Det är väldigt mycket små saker och det gör ju att saker kan hamna lite så här: han har gjort det, nästa och sen glöms det bort lite fast man inte menar det, utan det är så. Och det är

frågan vad innebär det att arbeta med att vi har lärt oss det bemötandet eller att vi ska ha arrangemang eller att vi ska ha fokus på det när vi behöver ha fokus på egentligen ganska mycket annat också. Och då är det så här, hur prioriterar man?

Rita

Det Rita syftar på är att folkbibliotek som institution har flera olika uppdrag som måste göras, enligt det som fastställs i Bibliotekslagen (SFS 2013:801). Detta gör att bibliotekarierna ständigt måste prioritera och planera det som görs. Om resurserna inte är så stora och det inte finns tillräckligt med tid för att till exempel planera en aktivitet som har HBTQI som tema i alla filialer kan detta leda till att personalen på filialerna väljer bort att göra en aktivitet om en större filial – som till exempel stadsbiblioteket – har redan en aktivitet inplanerad. Den filial som är mindre kan till exemplet välja att i stället uppmärksamma HBTQI-frågan i rummet. Som nämnt i föregående avsnitt så är att ta hänsyn till större ekonomiska kontext något som lyfts inom *critical librarianship* (Drabinski 2019). Biblioteket kan alltså anpassa sina inkluderingsinsatser till sina ekonomiska förutsättningar.

Något som har förekommit under intervjuerna är att biblioteket geografiska placering också påverkar mängden aktiviteter som verksamheten erbjuder. Om verksamheten är en mindre filial, som Ritas arbetsplats, så kan mängden aktiviteter vara begränsade, som nämnt ovan. Detta är oftast för att huvudfilialen – eller stadsbiblioteket – ligger närmare centrum och är större i storlek. Under intervjuerna frågade jag informanterna om de ansåg att kommunens invånare eller politik kunde påverka bibliotekets arbete med HBTQI-frågor (se Bilaga 2, 3, 4). Informanterna reflekterade över hur politiken kunde påverka ekonomin, vilket i sin tur påverkade bibliotekets möjlighet att erbjuda användarna vissa aktiviteter. Under intervjuerna lyftes också faktumet att en kommuns storlek, det vill säga, antal invånare, kan påverka behovet av aktiviteter.

Informanten Diane reflekterade över att det inte är att behovet minskar om biblioteket ligger i en mindre kommun, utan snarare att användarna tar sig till andra bibliotek som ligger i större städer:

Vi är en ganska liten kommun och har tidigare inte funnits jättemycket för den målgruppen. Då har många valt att ta sig till (namn på stad) som är en större stad. Det innebär att behovet ser ut att vara litet här för att de människor, till exempel ungdomarna, de tar sig till (namn på stad) och går på (namn på aktivitet som görs i biblioteket som nämns). Och då kan man tänka sig att behovet inte är stort här för att de är någon annanstans. Men det är ju stort här för att de känner sig så ovälkomna här att de vänder sig någon annanstans. Så jag tror mig att det är lättare att göra någonting på en större ort. Där man kan inbilla sig att behovet är större.

Diane

Att användarna söker sig till andra orter skapar ett problem för verksamheten eftersom behovet för fler aktiviteter inte synliggörs i de mindre filialerna trots att det finns. Om behovet inte är synligt så är det svårare för verksamheten att prioritera att planera aktiviteter till målgruppen. Utöver det är det ett demokratiskt problem om målgruppen inte känner sig trygg i att närvara vid en aktivitet i deras lokala bibliotek och därmed undviker biblioteket. Biblioteket är en demokratisk institution där olika röster kan få existera, där diskussioner som oftast blir till våldsamma antagonistiska konflikter – som debatten om Drag Story Hour och antigenuskampanjen – kan äga rum (se avsnitt 2.1; 2.3; Mouffe 2005). Om biblioteket inte kan erbjuda en trygg plats till alla användare så skapas ett problem för det demokratiska uppdraget som biblioteket har, och leder till en större demokratisk utmaning eftersom de rösterna som osynliggörs inte får existera, även på platser som enligt lagen ska kunna vara säkra för dem (SFS 2013:801, 2§).

Huvudfilialen kan dessutom ligga närmare andra lokala HBTQI- eller HBTQI-certifierade organisationer (som till exempel HBTQI mötesplatser eller HBTQI-certifierade fritidsgårdar), vilket kan möjliggöra samarbetet mellan biblioteket och andra aktörer. Informanten Clara, som jobbar i ett större bibliotek, berättade under intervjun om erfarenheten av att kunna samarbeta med olika HBTQI-mötesplatser och organisationer:

(...) innan fanns det (namn på HBTQI-mötesplats) som var ett samarbete mellan (namn på två organisationer). Och då poppade vi upp, vi hade boktips och träffade kidsen liksom. Men nu var det ett tag sedan för vi har varit väldigt upptagna. (...) Och då är det väldigt roligt för att vi kan liksom hänga på, då måste inte vi göra någonting extra utan mest påminna att vi finns, att vår verksamhet finns och så. Men det är ju mycket det fina resultat, det fanns många (från mötesplatsen) som inte visste att biblioteket fanns, och biblioteket var jättenära deras plats, de kanske hade svårt och ville inte hänga kvar i skolan och då var de "åh, biblioteket finns här och är öppet för alla och man kan hänga här". Så det är ju kul att se att det ger effekt.

Clara

Att kunna samarbeta med olika HBTQI- eller övriga HBTQI-certifierade organisationer är något som framstår som önskvärt bland informanterna. Samarbetet kan, som Clara beskriver, bjuda in fler personer inne till biblioteket genom att bara påminna att institutionen är öppen för dem också. Det kan vara ett lätt sätt att visa bibliotekets engagemang med frågan utan att behöva planera in en stor aktivitet om möjligheten inte finns.

Även om samarbetet med olika lokala HBTQI-organisationer anses av samtliga informanter som något positivt är det inte alla verksamheter som har lyckats etablera ett samarbete med andra lokala organisationer. Av 10 informanter var det enbart 4 vars verksamhet hade ett samarbete. Av dessa 4 organisationer som hade ett samarbete var 3 HBTQI-certifierade organisationer. Resterande informanter hade antingen planer på att etablera ett samarbete med andra HBTQI- eller HBTQI-certifierade organisationer eller hade redan försökt etablera ett samarbete men misslyckats.

En anledning som har nämnts under intervjuerna som kan förklara att de flesta bibliotek som har samarbete med andra HBTQI- eller HBTQI-certifierade organisationer har självt genomgått en HBTQI-certifiering är att HBTQI-certifiering erbjuder en handlingsplan där verksamheter planerar hur arbetet med HBTQI-frågor kommer lyftas fram efter utbildningen har genomförts, något som har återkommit under analysens första avsnitt (se avsnitt 5.1.2). Att ha en handlingsplan hjälper verksamheten att prioritera arbetet med HBTQI-frågor efter utbildningen. Har biblioteket inte gjort en handlingsplan så är det lättare att en stor del av arbetet, som till exempel evenemang eller aktiviteter med andra organisationer, prioriteras bort när andra arbetsuppgifter måste utföras.

Ytterligare något viktigt att nämna är att de flesta aktiviteter som nämndes under intervjuerna var inriktade mot barn eller ungdomar, det var enbart två bibliotek som hade aktiviteter inriktade till vuxna. Utöver det så fanns det två informanter, Lotta och Tilde, som berättade att de hade HBTQI-aktiviteter och kurser inom personalen. Vikten att bjuda in aktiviteter inom personalen även efter verksamheten hade genomfört en HBTQI-utbildning lyftes fram som något positivt i båda intervjuerna.

Även om aktiviteter kan vara ett bra sätt att markera att biblioteket är ett HBTQI-inkluderande mötesplats så behöver inte det betyda att biblioteket inte är en inkluderande mötesplats om det inte erbjuder aktiviteter. Informanten Rita bjöd under intervjun om en reflektion om vad som är viktigast för henne när det gäller HBTQI-arbetet:

Jag kan säga att jag tycker det är svårt med programverksamhet ibland för att det beror också på vad området kan behöva. (...) Personligen tror jag mer på det här lågmälda. Att man bara är. (...) Du är det bara. Det du är bara. Punkt liksom. Det är inget konstigt. (...) Och då tror jag mer på att man gör. Att man gör det lättare för dem man möter. Och det är det jag kan göra varje dag. Aktivt. Utan att jag själv ska gå i gravar. (...) Att man är kontinuerlig. För när man är kontinuerlig så lär sig folk att det är så här det fungerar. (...) det är liksom kontinuiteten som gör mycket. Och man vet att om man är på det spektrum till exempel...att jag vet att här

inne är det tryggt rum. (...) Jag kan göra det jag behöver göra. Och det är inget konstigt. Jag behöver inte bli förföljd eller stirrad på för att jag kanske har rosa hår och är icke-binär. Eller vad vet jag. Inte för att man har rosa hår för att vara icke-binär. Som exempel. Så det är mest det man kan göra. Tror jag i alla fall.

Rita

Att ständigt påminna om att HBTQI-personer är välkomna i det vardagliga arbetet, genom till exempel användning av ett könsneutralt språk, markering i rummet och ett bemötande som visar för användaren att de får vara som de är inne i biblioteket, är det som kan skapa en långvarig skillnad enligt Rita. Det kontinuerliga arbetet, det som görs även när ingen lägger märke till det, kan skapa ett tryggare rum för HBTQI-användare än vad enskilda aktiviteter kan. Ett kontinuerligt arbete visar bibliotekets engagemang för användarna, medan aktiviteter utan ett kontinuerligt arbete kan leda till skepticism från HBTQI-användare om de inte känner sig trygga i biblioteksrummet. Aktiviteter kan leda till intressanta diskussioner som stärker demokratin och toleransen, men om det inte finns ett kontinuerligt arbete med HBTQI-frågor så stärks inte det demokratiska rummet i biblioteket, och användarna som ska skyddas vågar inte besöka biblioteksrummet. Vikten av att säkerställa inkluderingen i det vardagliga och kontinuerliga biblioteksarbete är något som uppmärksammas inom *critical librarianship* (Drabinski 2019).

Sammanfattningsvis har symbolers betydelse, genom markering i rummet samt utbud av aktiviteter och program, hjälpt bibliotekarierna att synliggöra verksamhetens arbete med HBTQI-frågor efter en HBTQI-utbildning. Vikten av att markera rummet med symboler, som flaggor, en Regnbågshylla eller skyltningar om HBTQI-utbildningen har lyfts fram. Utöver det lyfts vikten av att erbjuda aktiviteter och program för att representera HBTQI-användare. Dock finns det externa faktorer som kan påverka om biblioteket har en Regnbågshylla, skyltning om den HBTQI-utbildning som genomfördes eller möjlighet att erbjuda aktiviteter och program. Bibliotekarierna bör därmed reflektera över vad som bäst kan anpassas till verksamhetens förutsättningar och användarnas säkerhet för att kunna synliggöra arbetet med HBTQI-frågor efter genomförandet av utbildningen.

6. Diskussion

Syftet med den här studien är att bidra med kunskap om den påverkan som HBTQI-utbildningar har på bibliotekets och bibliotekariernas arbete. Min studie lagt fokus på folkbibliotekariens erfarenhet av arbetet med olika HBTQI-utbildningar i Skåne. Den valda metoden för materialinsamlingen var semi-strukturerade intervjuer med olika folkbibliotekarier. Studien hade följande två frågeställningar:

1. Hur upplevs HBTQI-utbildningar av bibliotekarier inom folkbibliotek?
2. Hur påverkar HBTQI-utbildningar folkbibliotekens vardagliga arbete?

De HBTQI-utbildningarna som presenteras i studien är RFSL HBTQI-certifiering, RFSL HBTQI-utbildning, Digitekets HBTQ-utbildning samt en utbildning med Samkrafter (se avsnitt 1.2; avsnitt 4.1.3). Analysen av intervjuerna resulterade i två teman: språkliga normer och symbolens betydelse. Dessa teman har bidragit till att förstå hur HBTQI-utbildningar har förändrat tanke- och arbetssättet på biblioteket och i vissa fall lett till en mer inkluderande mötesplats.

6.1. HBTQI-utbildningar

Deltagarna lyfte fram bland annat att HBTQI-utbildningar öppnade för reflektion över hur normerna förs vidare i vardagliga handlingar, som till exempel genom språket bibliotekarien använder när hen möter en besökare. Användningen av ord som ”partner” i stället för könskodade ord som ”man” eller ”fru” kan hjälpa en HBTQI-användare att känna sig inkluderad, medan att använda ett könskodad ord och anta att besökaren lever i ett heterosexuellt förhållande kan tolkas som heteronormativt och få användaren att känna sig exkluderad (Ambjörnsson 2016:47). Att ifrågasätta maktstrukturerna som finns kvar i biblioteksarbetet är något som kan kopplas till *critical librarianship* i och med att bibliotekarien i sitt vardagliga arbete kan använda sig av språkliga normer som upprätthåller heteronormativa värderingar (Drabinski 2019). Det finns mer till en persons identitet än det man ser med det nakna ögat, och i rollen som bibliotekarien kan man sakna information om användaren man möter, så ett neutralt språkbruk kan vara första steget mot inkludering. Att lära sig om köns performativitet och komplexitet kan alltså hjälpa bibliotekarien att inte bestämma över användares könsidentitet (Butler 2006). Även deltagare i studien som identifierade sig som

HBTQI upplevde att utbildningen var hjälpsam för att förbättra arbetsmiljön genom att bland annat öppna upp för diskussioner med heterosexuella kollegor. De lyfte samtidigt fram att innehållet i HBTQI-utbildningarna mest var riktat till heterosexuella. Detta kan förklaras med att HBTQI-deltagare redan haft förkunskap om normkritik och HBTQI på grund av deras egna erfarenheter och intressen.

Det fanns de som upplevt att HBTQI-utbildningarna har gjort dem säkrare i deras biblioteksroll genom att bidra med verktyg till att kunna hantera situationer av hot eller ifrågasättande, och lära dem att våga sätta gränser när en användare säger något som kan upplevas som hotfull eller exkluderande. Att våga säga emot när en användare säger något som kan vara exkluderande eller hotfullt kan vara skrämmande, men HBTQI-utbildningarna lyfter bland annat fram bibliotekets demokratiska roll som emellanåt kräver att bibliotekarierna säger emot hotfulla diskurser (Mouffe 2005; Engström, Carlsson & Hanell 2024; Carlsson et.al 2024). HBTQI-utbildningar har även hjälpt bibliotekarierna att kunna hantera när de gör misstag i bemötande med en användare, vilket har också hjälp av att hantera konflikträdsplan. Utbildningarna har påmint bibliotekarierna om att det finns viktiga lagar och styrdokument, som det demokratiskt uppdrag och Diskrimineringslagen, som de kan hänvisa till när de möter ifrågasättande av övriga användare (SFS 2013:801, 2§; SFS 2008:567).

Ytterligare har vikten av handlingsplaner i det kontinuerliga arbetet lyfts fram, men att tillgänglighet till en handlingsplan blir en resursfråga. Handlingsplaner förekommer oftast på bibliotek som har en HBTQI-certifiering, vilket gör att mindre bibliotek som till exempel genomför Digitekets gratis HBTQ-utbildning inte alltid har en bestämd plan över hur arbetet med utbildningen ska se ut framöver på grund av brist på tid och resurser. Detta kan skada bibliotekets arbete med inkludering av HBTQI-frågor, eftersom bibliotekarierna inte något att utgå från i arbetet. HBTQI-utbildningar bidrar med viktig kunskap om HBTQI-personer vilket kan hjälpa bibliotekarierna att ifrågasätta befintliga normer i deras vardagliga arbete, men om inte det vardagliga arbetet formaliseras med styrdokument som en handlingsplan riskerar biblioteket att gå tillbaka till gamla arbetssätt.

Det är samtidigt viktigt att nämna att under intervjuerna förekom det att deltagarna upplevde att det fortfarande finns utrymme för förbättring vad gäller HBTQI-arbete på folkbibliotek. HBTQI-utbildningar är bara början på inkluderingsarbetet, men hur biblioteket använder kunskapen senare är det som räknas. Å ena sidan så äger HBTQI-inkluderande aktiviteter och insatser, som till exempel Regnbågshyllan,

oftast rum på barn- och ungdomsavdelningar, vilket informanter menar är exkluderande mot äldre HBTQI-personer och kan tolkas som ett sätt att reproducera normer kring sexualitet, som att sexualitet eller könsidentitet är något stabilt och definierbart (Ambjörnsson 2016; Butler 2006). Att reflektera över hur beslut som biblioteket tar påverkar användare från minoritetsgrupper är viktigt i det normkritiska arbetet som *critical librarianship* förespråkar (Drabinski 2019:52). Å andra sidan så fortsätter den ekonomiska aspekten vara ett återkommande problem i arbetet med en HBTQI-utbildning, vilket är något som Taller (2019) och Ahlerup (2023) redan rapporterat om i deras masteruppsatser.

Det har lyfts under intervjuerna att de senaste årens politiska debatter kring HBTQI-frågor på bibliotek har lett till att fler bibliotek känner ett behov av att arbeta med HBTQI-frågor för att hjälpa till att minska diskriminationen. Enligt informanterna så har politiken påverkat resurserna som bibliotek får tillgång till i vissa kommuner, vilket i sin tur kan påverka bibliotekets tillgång till olika HBTQI-utbildningar. Numera med Digitekets HBTQ-utbildning kan flera folkbibliotek få kunskap om HBTQI. Däremot kvarstår resurserna som en begränsning för arbetet som bibliotekarierna och biblioteket kan göra efteråt. Under analysen förekom det att mindre filialer eller bibliotek som ligger i mindre orter kan uppleva begränsningar i möjligheten att bland annat anordna HBTQI-relaterade evenemang eller köpa dubbla exemplar för att skapa en Regnbågshylla. Utöver det så finns det brist på möjligheten av att sätta upp en officiell diplomering, som de till exempel RFSL-certifiering har, när biblioteket har genomfört en gratis utbildning. I nuläget finns det inte diplomering hos gratis utbildningar. Detta kan skada bibliotekets synliggörande av arbetet med HBTQI. Det finns till exempel bibliotek som ligger i mindre ort med brist på resurser för att investera i en HBTQI-certifiering. Om dessa bibliotek väljer att i stället genomföra en gratis utbildning får de kunskapen som behövs för att inkludera målgruppen men kan samtidigt inte visa upp för användare att de har genomfört en sådan utbildning. Under intervjuerna har det lyfts fram att HBTQI-personer i mindre ort tar sig till större bibliotek eftersom de inte känner sig välkomna i sitt lokala bibliotek vilket påverkar statistiken om behovet av HBTQI-insatser på dessa bibliotek. Men hur ska de veta att biblioteket har påbörjat ett inkluderingsarbete om inte biblioteket får skylta med utbildningen de genomförde?

Ytterligare något som lyftes fram under en av intervjuerna men som inte föll in i de utvalda temana var att en informant upplevde att det hade varit bra att ha en liknande normkritisk utbildning som HBTQI-utbildningar för andra målgrupper som fortfarande exkluderas i biblioteksvärlden och som också är hotade globalt av

extremistiska rörelser, som till exempel icke-vita personer. Informanten menade att biblioteket har ett demokratiskt uppdrag som fastställer att biblioteket ska vara tillgängligt för alla (SFS 2013:801, 2). Även om biblioteket arbetar med att ifrågasätta heteronormativitet så kan det finnas övriga normer, som vithetsnormen, som fortsätter reproduceras i biblioteket. Det anses därmed viktigt för biblioteket att fortsätta utmana övriga befintliga normer, och en normkritisk utbildning kan hjälpa med det (se Drabinski 2019; Johansson 2025).

HBtQI-utbildningar har samtidigt lett till förbättringar i bibliotekens vardagliga arbete genom till exempel markering av rummet för att lyfta upp bibliotekets engagemang med HBtQI-frågor samt programverksamhet. Deltagarna har vittnat om hur efter HBtQI-utbildningarna har de arbetat med att markera biblioteksrummet genom uppsättning av Regnbågsflaggor, skyltar, sätta könsneutrala toaletter eller även Regnbågshyllan i vissa fall. Att markera rummet eller planera in olika evenemang som lyfter fram HBtQI-frågor kan vara ett sätt att visa övriga användare att biblioteket är en demokratisk plats som välkomnar olika röster, och där våldsamma ”vi/de” konflikter kan nå en agonism genom att sätta olika parter i diskussion (Mouffe 2005). Denna aspekt av biblioteket som en demokratisk arena har även diskuterats i tidigare forskning om bibliotekets demokratiska uppdrag (se Engström, Carlsson & Hanell 2024; Carlsson et.al. 2024). Utöver det så har HBtQI-utbildningar, som tidigare nämnts, lett till att reflektion över bibliotekariers språkvanor, vilket kan ha förbättrat bemötandet av HBtQI-användare och förhoppningsvis användarnas upplevelser av biblioteket.

Min uppsats bidrar med en uppdatering av kunskapsläget gällande bibliotekariers arbete med HBtQI-utbildningar, vilket tidigare studerats som masteruppsatser av Ahlerups (2023) och Tallers (2019). Sedan dessa studier har Digiteket lanserat en gratis HBtQ-utbildning som är tillgängligt till alla folkbibliotek, samtidigt som det politiska klimatet kring HBtQI-rättigheter har försämrats av en antigenuskampanj som sprider sig global, där även folkbibliotek har stått som måltavla (se Håkansson 2023; Edenborg & Gunnarsson Payne 2025). De senaste årens politiska förändringar samt större utbildningsutbud gjorde att jag upplevde att det fanns ett behov av att undersöka folkbibliotekariernas upplevelser av dessa HBtQI-utbildningar, samt ett behov att få ta del av deras reflektioner kring behovet av HBtQI-utbildningar – och HBtQI-arbete – i politiskt turbulenta tider.

6.2. Metoddiskussion

För att genomföra den tematiska analysen har jag använt mig av Braun & Clarkes handbok (2025). Den har varit givande eftersom den ger praktiska råd och riktlinjer på hur man kan genomföra en tematisk analys, men vissa råd är inriktade till forskare eller större forskningsprojekt än en masteruppsats. Det finns till exempel råd om att genomföra en ”reflexiv” dagbok där man löpande skriver om hur både intervju- och forskningsprocessen går, och skriver ner reflektioner som kan sedan hjälpa till att utveckla analysen (Braun & Clarke 2025:19–22). Jag anser att detta råd kan vara väldigt användbart i framtida projekt, men när jag läste det så hade jag redan genomfört intervjuerna och ansåg att en sådan dagbok eventuellt var mer passande i längre projekt (i exemplet på hur en reflexiv dagbok kan se ut utgår Braun & Clarke från en doktorands dagbok). Jag har därmed behövt anpassa råd som jag läste om på handboken till mitt projekts längd. Jag har främst använt mig av deras praktiska råd för hur man genomför kodning av intervjuer, och skissar och bestämmer olika relevanta teman, men har behövt anpassa det till denna studiens längd, vilket kan ha påverkat analysprocessen (Braun & Clarke 2025:51–116).

6.3. Studiens begränsningar och framtida forskning

Min studie hade gynnats av en jämförelse mellan HBTQI-utbildningarna. Som jag nämnde under metodavsnittet (avsnitt 4.5) så hade jag ursprungligen planerat att även genomföra en dokumentstudie mellan de olika utbildningsmaterialen för att lyfta fram möjliga skillnader mellan de olika HBTQI-utbildningar. Det visade sig, som nämnts i metodavsnittet, att det inte var möjligt för deltagarna som hade genomfört en betald HBTQI-utbildning att dela med sig av utbildningsmaterialet. Utbildningsmaterial är oftast anpassat efter verksamhetens förutsättningar och det var inte heller möjligt för mig att få tillgång till någon typ av basdokument när jag kontaktade aktörerna som drev dessa HBTQI-utbildningar. När jag började arbeta på den här uppsatsen var jag väldigt nyfiken på innehållet på HBTQI-utbildningarna, särskilt när jag insåg hur bredd utbudet var. Tack vare deltagarnas erfarenheter från de olika HBTQI-utbildningar samt deras svar på mina frågor om hur utbildningarna såg ut kunde jag ändå få en bild av den normkritiska pedagogiken som införs i dem. Trots det så kvarstår frågan om tillgängligheten av dessa utbildningar. Aktörerna marknadsför utbildningar som ett sätt att skapa inkluderande arbetsplatser, men sedan exkluderas övriga som vill genomföra forskning från att få tillgång till de utbildningsdokument de erbjuder.

HBTQI-arbete i biblioteket är ett ämne som hade kunnat forskats genom olika spår och perspektiv. Under arbetets gång, särskilt under intervjuerna och analysen, uppkom fler frågor som hade kunnat bli utforskade i framtida studier. En av dessa frågor är till exempel inkludering av HBTQI-personer som prioriterade grupper i Bibliotekslagen. Det hade varit intressant att göra en enkätundersökning om hur bibliotekarierna ser på Bibliotekslagen, och om huruvida de anser att explicit inkludera HBTQI-personer inne i bibliotekets prioriterade grupper hade behövts för att utöka arbetet med HBTQI-frågor på bibliotek. En annan fråga som hade kunnat utforskas är HBTQI-personers upplevelser av olika folkbibliotek efter debatten om DSH. Ytterligare en fråga som hade varit intressant att utforska, som inte berör HBTQI men är inte minst relevant, är om liknande normkritiska utbildningar hade kunnat skapas för att kämpa mot övriga normer, som vithetsnormer inne i biblioteksrummet.

6.4. Slutsats

Sammanfattningsvis visar denna studie att HBTQI-utbildningar upplevs som ett meningsfullt verktyg i inkluderingsarbetet av HBTQI-frågor. Samtliga informanter är positivt inställda till HBTQI-utbildningar. Däremot finns det vissa begränsningar i bibliotekets möjlighet att fortsätta arbetet, bland annat beroende på bibliotekets ekonomiska förutsättningar att exempelvis uppdatera certifieringen. Utöver det har vissa informanter reflekterat över normer som fortfarande upprätthålls i inkluderingsarbetet, som lyftandet av HBTQI som en ungdomsfråga.

HBTQI-utbildningar är alltså ett bra verktyg för bibliotek som vill arbeta med HBTQI-frågor. Genom en normkritisk pedagogik hjälper utbildningarna bibliotekarierna att ifrågasätta gamla språkliga vanor och de synliga symbolerna i rummet för att aktivt kunna visa användare att biblioteket är en trygg plats för HBTQI-personer i det vardagliga arbetet i enlighet med *critical librarianship*. Om alla folkbibliotek ska vara tillgängliga för alla är en HBTQI-utbildning ett bra steg på vägen. Det har gjorts förbättringar gällande tillgängligheten av HBTQI-utbildningar genom kostnadsfria alternativ för fortbildning av personal inom HBTQI, men förbättringspotential finns kvar.

7. Litteratur- och källförteckning

Ahlerup, A. (2023). *"Samtidens tillfälliga nycker"? -En studie om förutsättningar för hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek*. Masteruppsats. Institution för kulturvetenskaper. Lunds universitet. <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/9119371>

Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är queer?*. Upplaga 2. Stockholm: Natur och Kultur.

Arriaza Hult, M.; Berglund, Y. & Gemmel, L. (2025). *Vid vägs ände? Hur nedskärningar för folkbibliotek och studieförbund påverkar kulturens infrastruktur*. Folkbildningsrådet, Svensk Biblioteksforening & Studieförbunden. [vid-v-a-webb-2025.pdf](#) (hämtad 17/07/26).

Assar Afzelius (2022). SD störst i var tredje skånsk kommun – växer där de styrt. *Sveriges radio*. <https://www.sverigesradio.se/artikel/sd-storst-i-var-tredje-skansk-kommun-vaxer-dar-de-styrt> (hämtad 25/2/26).

Backa barnet (u.å.). *Om Backa barnet*. <https://www.backabarnet.se/backa-barnet> (hämtad 15/04/26).

Beauvoir, S. de. (1949). *Le deuxième sexe*. Paris: Gallimard.

Butler, J. (2006). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. [1. uppl.]. New York, London: Routledge.

Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of "sex"*. London: Routledge.

Carlsson, H.; Engström, L.; Hannel, F.; Hansson, J. & Skøtt, B. (2024). An act of balance. Exploring the boundaries of librarianship in times of political turmoil in Sweden and Denmark. I: *Nordisk kulturpolitisk Tidsskrift*, 27(1), s.8–25.

Carlsson, H.; Engström, L. & Hannel, F. (2024). Drag Story Hour at public libraries: the reading child and the construction of fear and othering in Swedish cultural policy debate. I: *Journal of Documentation*, 80(7), s.226–245.

Digiteket (u.å.). *Om Digiteket*. <https://digiteket.se/om-digiteket/> (hämtad 13/04/26).

Drabinski, E. (2019). 'What is critical about critical librarianship?'. *Art Libraries Journal*, 44(2), s. 49–57.

Drag Story Hour (u.å.). *About. What is Drag Story Hour?*
<https://www.dragstoryhour.org/about> (hämtad 23/02/26).

Edenborg, E. & Gunnarsson Payne, J. (2025) "Affekt, anpassning och allianser: föreställningar om 'genus' som ett hot mot barn i USA, Ryssland och Sverige". I: Berg, A., Eriksson, Å., Gemzöe, L. & Malmén, S. (red). *Striden om genus: politik, vetenskap & social kamp*.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022) "Intervjuer". I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.

Gunnarsson Payne, J. (2019). Challenging "Gender Ideology": (Anti-) Gender Politics in Europe's Populist Moment. *The New Pretender*.

Hansson, J.; Hannel, F.; Carlsson, H.; Engström, L. (2023). *Projekt: Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap – ett demokratiuppdrag för en ny tid?*
<https://lnu.se/forskning/forskningsprojekt/projekt-folkbiblioteken-i-ett-forandrat-politiskt-landskap/> (hämtad 21/05/26).

Hughes Tidlund, I. & Von Unge, E. (2022). "Etik och kvalitativa metoder". I: Silow Kallenberg, K., Silow Kallenberg, K., Nystrand von Unge, E. & Wiklund Moreira, L. (red). *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur.

Håkansson, J. (2023) *Historia och nationalism*. Doktor avhandling. Malmö universitet.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1752517/FULLTEXT01.pdf>
(17/02/26).

HT-biblioteken (2024). "Mjukvara och verktyg".
<https://www.htbibl.lu.se/forskare-doktorand/forskningsdatahantering/mjukvara-och-verktyg/>

Johansson, M. (2023). Italienska kommuner tar bort samkönade föräldrar från födelsecertifikat. *Tidningen Syre*.

<https://tidningensyre.se/2023/28-juli-2023/italienska-kommuner-tar-bort-samkonade-foraldrar-fran-fodelsecertifikat/> (hämtad 09/04/26).

Johansson, U.-A. (2025). *Professional Narrative Identities of Regional LGBTQ certifiers. Accountability and Resistance in Change Work*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet.

Jönsson, L. & Larsson, J. (2024). Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap – ett forskningsprojekt om politisk påverkan. *Digiteket*.

<https://digiteket.se/inspirationsartikel/folkbiblioteken-i-ett-forandrat-politiskt-landskap-ett-forskningsprojekt-om-politisk-paverkan/> (hämtad 21/05/26).

Karlsson, E.; Morwing, K.; Pavlov, E.; Van, Q.; & Zander, H. (2025). Hbtq+ på folkbibliotek. *Digiteket*. <https://digiteket.se/kurs/hbtq-pa-folkbibliotek/> (hämtad 13/04/26).

Liinason, M. (2008). Vad är genus? I: *Socialmedicinsk tidskrift*, 85 (3), s.260–265.

Listek, B. (u.å.). Pinkwashing 101: Definition, History, Examples. <https://www.humanrightscareers.com/issues/pinkwashing-definition-history-examples/> (hämtad 26/04/26).

Martin, E. (1991). The egg and the sperm: How science has constructed a romance based on stereotypical male-female roles. *Sings*, 16(3), 485–501.

Mian Lodalen (u.å.). *Om Mian Lodalen*. <https://mianlodalen.se/products/> (hämtad 17/05/26).

RFSL (2023). *Kort om RFSL*. <https://www.rfsl.se/om-oss/kort-om-rfsl/> (hämtad 14/04/26).

RFSL (2025). *Begreppsordlista*. <https://www.rfsl.se/HBTQI-fakta/begreppsordlista/> (hämtad 25/04/26).

RFSL 2 (2025). *Pride*. <https://www.rfsl.se/pride/> (hämtad 26/04/26).

RFSL Utbildning (u.å.). *Certifiering*. <https://rfslutbildning.se/certifiering/> (hämtad 17/02/26).

RFSL Utbildning 2 (u.å.) *Vad är minoritetsstress?*
<https://rfslutbildning.se/minoritetsstress/> (hämtad 26/04/26).

RFSL Utbildning 3 (u.å.). *Om oss*. <https://rfslutbildning.se/om-oss/> (hämtad 25/02/26).

RFSL Utbildning 4 (u.å.) *Utbildningar & workshops*.
<https://rfslutbildning.se/utbildningar-forelasningar-och-workshops/> (hämtad 13/04/26).

RFSL Utbildning 5 (u.å.). *HBTQI-certifierade organisationer och företag*.
<https://rfslutbildning.se/hbtqi-certifiering-hbtqi-certifierade-verksamheter/>
(hämtad 28/04/26).

Rådegård, I. (2023). Efter debatten: Stort publiktryck på Drag story hour. *SVT Nyheter*.
<https://www.svt.se/kultur/efter-debatten-stort-publiktryck-for-drag-story-hour-pa-biblioteken> (hämtad 17/02/26).

Samkrafter (u.å.). *Om oss*. <https://www.samkrafter.se/om-oss/> (hämtad 14/04/26).

Samkrafter 2 (u.å.). *HBTQI-certifiering*.
<https://www.HBTQIcertifiering.se/HBTQI-certifiering/> (hämtad 15/04/26).

Samkrafter 3 (u.å.). *Workshops och föreläsningar*.
<https://www.hbtqicertifiering.se/workshops-och-forelasningar/> (hämtad 27/04/26).

SFS 2008:567. *Diskrimineringslagen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

SFS 2013:801. *Bibliotekslagen*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Svensk biblioteksforening (u.å.). *Expertnätverket för bibliotekens arbete med hbtq+*.

<https://biblioteksforeningen.se/expertnatverk/expertnatverket-for-bibliotekens-arbete-med-hbtqplus/> (hämtad 16/05/26).

Taller, J. (2019) *Ingen ska ha en regnbågshatt- Om biblioteks arbete med hbtq-inkludering efter en hbtq-certifiering*. Masteruppsats, Institutionen för kulturvetenskaper. Lunds universitet.

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8980222&fileId=8980225>

Tolin, L. (2025). 596 Books Banned by Department of Defense Schools Include Titles on Democracy, Feminism, Racism. PEN America.

<https://pen.org/books-banned-by-department-of-defense-schools/> (hämtad 09/04/26).

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*.

Widebäck, E. (2025). Ungern inför nya lagar som förbjuder prideparader. *SVT Nyheter*.

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ungern-infor-nya-lagar-som-forbjuder-prideparader> (hämtad 09/04/26).

Österberg, O. (2026) *Unga tycker om andra- En studie av skolelevers attityder, tillit och utsatthet*. Forum för levande historia.

<https://wp.levandehistoria.se/wp-content/uploads/2026/02/Unga-tycker-om-andra.pdf>

8. Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Hej!

Har ni en bibliotekarie som gått utbildningen för HBTQI-certifiering eller en utbildning för att hantera HBTQI-frågor i biblioteket? Om ja, är hen välkommen att delta i min studie! Jag önskar att boka en intervju med en bibliotekarie som tar max 60 minuter för min masteruppsats.

Jag heter Florencia Larrosa och studerar på masterprogrammet ABM vid Lunds universitet. Jag håller nu på att skriva mitt examensarbete i form av en masteruppsats om bibliotekariers erfarenheter av HBTQI-certifiering och bibliotekets viktiga HBTQI-arbete. Forskningshuvudman för projektet är Lunds universitet. Jag hoppas att ni vill svara på mitt mejl så vi kan boka in en intervju om det finns bibliotekarier i eran verksamhet som är intresserade. Du som läser detta mail får gärna vidarebefordra det internt eller skicka mejladressen till de som är intresserade till mig så jag kan kontakta dem. Jag behöver få svar inom en vecka om möjligheten och intresset finns. Nedan finns den mer formella informationen om vad det innebär att delta i studien och hur dina personuppgifter kommer att hanteras. Hör gärna av dig! Hälsningar, Florencia Larrosa.

Hur går projektet till?

Intervjun beräknas ta ungefär 45–60 minuter och genomförs på plats enligt överenskommelse. Intervjun kommer att spelas in. Inspelningen kommer inte att spridas vidare. Du som blir intervjuade kommer att pseudonymiseras i uppsatsen.

Deltagandet är frivilligt

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta deltagandet fram tills uppsatsen examineras. Om du väljer att inte delta eller vill avbryta ditt deltagande behöver du inte uppge varför. Om du vill avbryta ditt deltagande kontaktar du mig eller min handledare Sara Mörtzell.

Möjliga följder och risker med att delta

Det finns inga uppenbara risker eller följder med att delta i studien. Det kan upplevas som känsligt att tala om erfarenheter och kunskaper om arbetet med HBTQI och HBTQI-certifiering. Projektet kan behandla känsliga uppgifter som kan förekomma på grund av ämnet som utforskas, som till exempel sexuell läggning, könsidentitet eller politiska åsikter. Du väljer själv om du vill svara på en fråga eller inte.

Samtycke

Om du vill delta i studien så bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad. Eftersom uppsatsen hanterar känsliga personuppgifter behöver jag ditt specifika samtycke till det. Det kan du ge genom att besvara detta mail med följande fras: ”Jag har tagit del av informationen om uppsatsen och ger mitt samtycke till att bli intervjuad. Jag samtycker även till behandlingen av känsliga personuppgifter.”

Vad händer med dina uppgifter?

Intervjuerna kommer att spelas in med en diktafon. Materialet sparas ner som ljudfiler. Därefter transkriberas de i textfiler. Personuppgifter kommer att pseudonymiseras och hanteras konfidentiellt. Namn på intervjuade personer kommer inte att finnas i uppsatsen. Istället används koder. Allt insamlat material raderas när uppsatsen är godkänd. Dina svar och dina uppgifter kommer att behandlas så att enbart jag och min handledare kommer att kunna ta del av dem. Ansvarig för dina personuppgifter är Lunds universitet. Enligt EU:s dataskyddsförordning (GDPR) har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i projektet, och vid behov få eventuella fel rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas. Om du vill ta del av uppgifterna ska du kontakta mig. För frågor om dataskydd, kontakta dataskyddsombudet via e-post: dataskyddsombud@lu.se. Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att lämna in klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet. Information om detta finns på myndighetens webbplats (imy.se).

Ändamål

Behandling av personuppgifter är nödvändig för att genomföra uppsatsarbetet och uppnå följande mål som krävs för få godkänt: “visa förmåga att kritiskt, självständigt och kreativt identifiera och formulera frågeställningar, att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen samt att utvärdera detta arbete visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet”.

Enligt GDPR får behandling av personuppgifter endast ske om det finns en giltig rättslig grund. Lunds universitet bedömer att behandlingen av personuppgifter inom ramen för studentarbetet stödjer sig på den rättsliga grunden ”allmänt intresse”.

Hur får du information om resultatet av projektet?

Den godkända uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på Lund Student Papers: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search>

Kontaktuppgifter

E-post: (students mejladress)

Telefon: (students mejladress)

Handledare: Sara Mörtzell

Institutionen för kulturvetenskap, Box 192, 221 00 Lund

E-post: (handledarens mejladress)

Telefon: (handledarens telefonnummer)

Bilaga 2: Intervjuguide verksamheter med en HBTQI-certifiering

Bakgrund

- Vad är dina pronomen?
- Ålder?
- Utbildning?
- Arbetar du på en specifik avdelning? Vilken?

HBTQI-certifieringen i arbetsplatsen

- Kan du berätta mer om processen av att bli certifierad?
- Hur gick certifieringen till?
- Varför valde din verksamhet att bli certifierad?
- När blev din arbetsplats HBTQI-certifierad?
- Vilken aktör har ni gjort certifiering/utbildning genom?
- Vet du varför ni valde just den aktören?

Arbetet med HBTQI i verksamheten

- Kan du berätta om hur arbetet med HBTQI ser ut på din arbetsplats?
- Har ni t.ex. samarbete med välgörenhetsorganisationer eller lokala HBTQI-föreningar på bibliotek? Vilka i så fall?
- Hur ser arbetet med Regnbågshyllan ut? Alltså urval av böcker, disponering osv...

Erfarenhet med HBTQI-certifiering

- Kan du berätta din erfarenhet med HBTQI-certifiering?
- Varför valde du att genomgå certifieringen?
- Vad är din upplevelse av utbildningen? Fick du information som du inte hade innan?
- Känner du att du har fått verktyg för att kunna bättre hantera frågor om HBTQI i biblioteket?
- Känner du att certifieringen har hjälpt HBTQI användare? På vilket sätt?

Syn på HBTQI-certifiering

- Vad är din syn på HBTQI-certifiering?
- Vad betyder för dig att verksamheten är HBTQI-certifierad?
- Tror du att det finns en relation mellan kommunens politik och invånare och valet av att bli eller inte bli certifierad?

Syn på bibliotek, neutralitet och det demokratiska uppdraget

- Hur resonerar du kring krav på att biblioteket ska vara en neutral plats och valet att ha en HBTQI certifiering?
- Vad betyder neutralitet för dig?
- Tycker du att det går att vara en neutral institution och ha en HBTQI-certifiering?
- Tycker du att bibliotekets demokratiska uppdrag kan kopplas med att ha en HBTQI-certifiering? På vilket sätt?

Erfarenhet med HBTQI-arbete i allmänhet

- Kan du berätta om din erfarenhet av att jobba med HBTQI frågor i biblioteket?
- Har du tidigare erfarenheter av att jobba med HBTQI? Om ja, hur har dessa erfarenheter hjälpt dig i ditt arbete med certifiering?
- Vad var din syn på arbetet med HBTQI frågor innan du började med certifieringen? Hur ser din syn på arbetet ut nu efter certifieringen?
- Har certifieringen förändrat ditt syn på arbetet med HBTQI? På vilket sätt?

Upplevelser av hot eller ifrågasättande

- Kan du berätta om du har varit med om någon situation där en användare blev hotfull mot dig eller biblioteket på grund av bibliotekets engagemang med HBTQI?
- Om du inte har varit med själv i någon hotfull situation, har du vittnat om en ifrågasättning av bibliotekets engagemang med HBTQI? (i form av frågor om varför biblioteket har en certifiering, varför det finns en regnbågshylla, varför det är en pride-flagga i disken osv)
- Känner du att verktyg som du fick under certifieringen har hjälpt dig att hantera situationer av hot eller ifrågasättande?
- Har denna/dessa erfarenhet/er påverkat hur du tänker kring arbetet med HBTQI i biblioteket/ arbetet med HBTQI-certifiering? På vilket sätt?
- Har din arbetsplats något redan inplanerat praktiskt sätt att hantera hatdiskurser i biblioteket? I form av policy till exempel?

HBTQI-certifiering i ett polariserat landskap

- Kan du berätta mer om ditt syn på HBTQI-certifieringen och din erfarenhet av att arbeta med certifieringen efter debatten om DSH?
- Hur tror du att polariseringen i politiken har påverkat det allmänna synet på HBTQI-certifieringar på biblioteket?
- Vilken roll tror du att en HBTQI-certifiering kan ha i den här tiden av politisk polarisering?
- Som bibliotekarie hos en HBTQI-certifierad folkbibliotek, känner du dig mer ansvarigt av att ta en ställning när det uppkommer situationer av hot eller ifrågasättande i bibliotek?
- Om ja, känner du att den känslan av ansvar krockar med neutraliteten som krävs av en bibliotekarie, eller av bibliotek som institution?

Är det något mer du vill lyfta fram som du känner att du inte har fått fram?

Tack för deltagandet!

Bilaga 3: Intervjuguide verksamheter med övriga HBTQI-utbildningar

Bakgrund

- Vad är dina pronomen?
- Ålder?
- Utbildning?
- Arbetar du på en specifik avdelning? Vilken?

HBTQI-certifieringen i arbetsplatsen

- Kan du berätta mer om processen av att göra HBTQI-utbildningen?
- Hur gick utbildningen till?
- Varför valde din verksamhet att göra den utbildningen?
- När genomförde ni utbildningen?
- Vilken aktör låg bakom/eller gjorde utbildningen som ni gick till?
- Vet du varför ni valde just den aktören?
- Varför valde ni att göra en sådan utbildning i stället för att göra en certifiering?

Arbetet med HBTQI i verksamheten

- Kan du berätta om hur arbetet med HBTQI ser ut på din arbetsplats?
- Har ni till exempel samarbete med välgörenhetsorganisationer eller lokala HBTQI-föreningar på bibliotek? Vilka i så fall?
- Hur ser arbetet med Regnbågshyllan ut? Alltså urval av böcker, disponering osv...

Erfarenhet med HBTQI-utbildning

- Kan du berätta din erfarenhet med HBTQI-utbildning?
- Varför valde du att genomgå utbildningen? Var det frivilligt?
- Vad är din upplevelse av utbildningen? Fick du information som du inte hade innan?
- Känner du att du har fått verktyg för att kunna bättre hantera frågor om HBTQI i biblioteket?
- Känner du att biblioteket har genomfört en sådan HBTQI-utbildning har hjälpt HBTQI användare? På vilket sätt?

Syn på HBTQI-utbildning och certifiering

- Vad är din syn på att genomföra en HBTQI-utbildning för bibliotekets personal?
- Vad är din syn på HBTQI-certifiering? Hade du velat göra en HBTQI-certifiering om möjligheten fanns eller tror du att det räcker med den utbildning ni har gjort?
- Vad betyder för dig att verksamheten har gjort en HBTQI-utbildning? Vad kan det betyda för allmänheten, för arbetsplatsen...?
- Tror du att det finns en relation mellan kommunens politik och invånare och valet av att bli eller inte bli certifierad/eller att göra eller inte göra en HBTQI-utbildning?
- Skulle du säga att en HBTQI-utbildning är ett bra sätt för biblioteket att arbeta med HBTQI-frågor?

Syn på bibliotek, neutralitet och det demokratiska uppdraget

- Hur resonerar du kring krav på att biblioteket ska vara en neutral plats och valet att ha en HBTQI certifiering eller genomföra en HBTQI-utbildning?
- Vad betyder neutralitet för dig?
- Tycker du att det går att vara en neutral institution och ha en HBTQI-certifiering eller göra en HBTQI-utbildning för att göra biblioteksrummet mer inkluderande?
- Tycker du att bibliotekets demokratiska uppdrag kan kopplas med att ha en HBTQI-certifiering eller göra en HBTQI-utbildning? På vilket sätt?

Erfarenhet med HBTQI-arbete i allmänhet

- Kan du berätta om din erfarenhet av att jobba med HBTQI frågor i biblioteket?
- Har du tidigare erfarenheter av att jobba med HBTQI? Om ja, hur har dessa erfarenheter hjälpt dig i ditt arbete med certifiering?
- Vad var din syn på arbetet med HBTQI frågor innan du började med utbildningen? Hur ser din syn på arbetet ut nu efter utbildningen?
- Har utbildningen förändrat din syn på arbetet med HBTQI? På vilket sätt?

Upplevelser av hot eller ifrågasättande

- Kan du berätta om du har varit med om någon situation där en användare blev hotfull mot dig eller biblioteket på grund av bibliotekets engagemang med HBTQI?
- Om du inte har varit med själv i någon hotfull situation, har du vittnat om en ifrågasättning av bibliotekets engagemang med HBTQI? (i form av

frågor om varför det finns en regnbågshylla, varför det är en pride-flagga i disken osv)

- Känner du att verktyg som du fick under utbildningen har hjälpt dig att hantera situationer av hot eller ifrågasättande?
- Har denna/dessa erfarenhet/er påverkat hur du tänker kring arbetet med HBTQI i biblioteket? På vilket sätt?
- Har din arbetsplats något redan inplanerat praktiskt sätt att hantera hatdiskurser i biblioteket? I form av policy till exempel?

HBTQI-certifiering i ett polariserat landskap

- Kan du berätta mer om din syn på HBTQI-utbildning och din erfarenhet av att arbeta med HBTQI efter debatten om DSH?
- Hur tror du att polariseringen i politiken har påverkat det allmänna synet på HBTQI-certifieringar eller HBTQI-utbildningar på biblioteket?
- Vilken roll tror du att en HBTQI-certifiering eller en HBTQI-utbildning kan ha i den här tiden av politisk polarisering?
- Som bibliotekarie hos ett folkbibliotek som har gått en HBTQI-utbildning, känner du dig mer ansvarigt av att ta en ställning när det uppkommer situationer av hot eller ifrågasättande i bibliotek?

Är det något mer du vill lyfta fram som du känner att du inte har fått fram?

Tack för deltagandet!

Bilaga 4: Intervjuguide verksamhet som skapat en HBTQI-utbildning (anonymiserad)

Bakgrund

- Vad är dina pronomen?
- Ålder?
- Utbildning?
- Arbetar du på en specifik avdelning? Vilken?

Tidigare erfarenhet av HBTQI-arbete i verksamheten

- Kan du berätta mer om verksamhetens arbete med HBTQI?
- Hade ni genomgått en certifiering? Om ja, med vem?
- Varför valde din verksamhet att bli certifierad?
- Vet du varför ni valde just den aktören?

Skapandet av en HBTQI-utbildning

- Kan du berätta mer om processen av att skapa en HBTQI-utbildning?
- Hur kom idén av att skapa en HBTQI-utbildning?
- När gjorde ni det?
- Vilka var med och skapade utbildningen?
- Är utbildningen fysisk eller digital?
- Vem kan få tillgång till den?
- Kostar det något? Hur mycket?
- Vad är syftet med en sådan utbildning? Vad vill ni åstadkomma genom att skapa en sådan utbildning?
- Är utbildningen tänkt att innehålla samma kunskap som en verksamhet skulle få genom en certifiering eller är det mest en utgångspunkt till att börja arbetet med HBTQI frågor i biblioteket?

Erfarenhet med HBTQI-arbete

Kan du berätta din erfarenhet med HBTQI-gruppen och om din erfarenhet av att bli omcertifierad?

- Kan du berätta din erfarenhet med HBTQI-gruppen?
- Vad hade ni för uppdrag i HBTQI-gruppen?
- Vad är din upplevelse av arbetet med den?
- Du nämnde i ditt mejl att du var med i omcertifiering men att det inte är någon utbildning, kan du berätta mer om vad en omcertifiering innebär?

- Känner du att du har fått verktyg för att kunna bättre hantera frågor om HBTQI i biblioteket genom de verktyg som ni fick under certifiering (eller omcertifiering) och/eller genom ditt arbete med HBTQI-gruppen?
- Känner du att bibliotekets engagemang med HBTQI -både genom certifiering inom RFSL men även nu med HBTQI-utbildning- har hjälpt HBTQI användare? På vilket sätt?

Arbetet med HBTQI i verksamheten

- Kan du berätta om hur arbetet med HBTQI ser ut på din arbetsplats?
- Har ni till exempel samarbete med välgörenhetsorganisationer eller lokala HBTQI-föreningar på bibliotek? Vilka i så fall?
- Hur ser arbetet med Regnbågshyllan ut? Alltså urval av böcker, disponering osv...

Syn på HBTQI-certifiering

- Vad är din syn på HBTQI-certifiering och HBTQI-utbildning i största allmänhet?
- Vad betyder för dig att verksamheten har varit HBTQI-certifierad och arbetar så aktivt med HBTQI-frågor?
- Tror du att det finns en relation mellan kommunens politik och invånare och valet av att bli eller inte bli certifierad eller av att göra eller inte göra en HBTQI-utbildning?

Syn på bibliotek, neutralitet och det demokratiska uppdraget

- Hur resonerar du kring krav på att biblioteket ska vara en neutral plats och valet att ha en HBTQI certifiering eller genomföra en HBTQI-utbildning som den ni erbjuder?
- Vad betyder neutralitet för dig?
- Tycker du att det går att vara en neutral institution och ha en HBTQI-certifiering eller gå en HBTQI-utbildning?
- Tycker du att bibliotekets demokratiska uppdrag kan kopplas med att ha en HBTQI-certifiering/gå en HBTQI-utbildning? På vilket sätt?

Erfarenhet med HBTQI-arbete i allmänhet

- Kan du berätta om din erfarenhet av att jobba med HBTQI frågor i biblioteket?
- Har du tidigare erfarenheter av att jobba med HBTQI? Om ja, hur har dessa erfarenheter hjälpt dig i ditt arbete som folkbibliotekarie som arbetar aktivt med HBTQI-frågor?
- Vad var din syn på arbetet med HBTQI frågor innan du började arbeta med HBTQI-utbildning? Hur ser din syn på arbetet ut nu efter att ha skapat HBTQI-utbildningen?
- Har din erfarenhet i din nuvarande arbetsplats förändrat din syn på arbetet med HBTQI? På vilket sätt?

Upplevelser av hot eller ifrågasättande

- Kan du berätta om du har varit med om någon situation där en användare blev hotfull mot dig eller biblioteket på grund av bibliotekets engagemang med HBTQI?
- Om du inte har varit med själv i någon hotfull situation, har du vittnat om en ifrågasättning av bibliotekets engagemang med HBTQI? (i form av frågor om varför biblioteket har en certifiering, varför det finns en regnbågshylla, varför det är en pride-flagga i disken osv)
- Känner du att verktyg som du fick under certifieringen/arbetet med HBTQI-gruppen eller med HBTQI-utbildning har hjälpt dig att hantera situationer av hot eller ifrågasättande?
- Har denna/dessa erfarenhet/er påverkat hur du tänker kring arbetet med HBTQI i biblioteket/ arbetet med HBTQI-certifiering eller HBTQI-utbildning? På vilket sätt?
- Har din arbetsplats något redan inplanerat praktiskt sätt att hantera hatdiskurser i biblioteket? I form av policy till exempel?

HBTQI-certifiering i ett polariserat landskap

- Kan du berätta mer om din syn på HBTQI-certifieringen och din erfarenhet av att arbeta med HBTQI-frågor efter debatten om DSH?
- Hur tror du att polariseringen i politiken har påverkat den allmänna synen på HBTQI-certifieringar eller HBTQI-utbildningar på biblioteket?
- Vilken roll tror du att en HBTQI-certifiering eller en HBTQI-utbildning kan ha i den här tiden av politisk polarisering?
- Som bibliotekarie hos ett folkbibliotek som har varit HBTQI-certifierad och som har skapat en HBTQI-utbildning, känner du dig mer ansvarigt av att ta

en ställning när det uppkommer situationer av hot eller ifrågasättande i
bibliotek?

Är det något mer du vill lyfta fram som du känner att du inte har fått fram?

Tack för deltagandet!